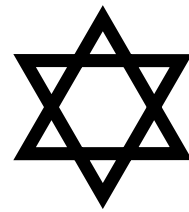

ב.ו.ל.ט.י.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 53 גליון מס' 390

נובמבר-דצמבר 2006 ♦ כסלו-טבת תשס"ז מוסף עברי

www.jewsofchina.org

פגישת יוצאי סין בבית פונבה סיכום סמינר בחרבין, יוני 2006

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל

למפגש המסורתי של טקס חלוקת מלגות לסטודנטים.

האירוע יתקיים ביום ג' - נר חמישי של חנוכה, 19 בדצמבר 2006

בבית עובדי העירייה, רח' פומבדיתא 4 תל אביב.

הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00 למפגש חברים וכיבוד קל. דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45 לפתיחת הטקס.

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",
רח' גרוזנברג 13,
e-mail: igud-sin@013.net
טל. 03-5171997
פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את
תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר
לסיוע הדדי ולשיתוף-פעולה".
(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן
סגנית עורך מוסף עברי: יהודית ביין
חברי המערכת: יהודית ביין,
אורי ביין, תדי קאופמן, יוסי קליין
ויהודית סנדל

מטרות ה"בולטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד
יוצאי סין בישראל שואף לענות על
הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין
תושבי הקהילה היהודית לשעבר
של סין.
2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין
בישראל ובגולה.
3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-
לאור של מסמכים היסטוריים
העוסקים בחיי אותה קהילה.
4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי
מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים
בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות
לבני דור ההמשך של יוצאי סין
בישראל.

כתובתנו החדשה:

איגוד יוצאי סין
ת.ד. 29786
תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin
P/O/B/ 29786
Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	דבר העורך
4		באיגוד יוצאי סין
5		מזל טוב
6		עזרה לכפר סיני
6		מיומן הידידות
7	י. ליברמן	המסע הראשון של יהודי סין לישראל
8		אישה עומדת בראש רשימת עשירי סין
9	א. אורבך	פסח בשנדונג
10	ע. פרת	"סיניותה" של סין
11	י. ביין	ילדותי בחרבין
13	ד"ר א. קאופמן	רופא המחנה
19		ימי עמיקם הראשונים
20		מתולדות יהודי חרבין
21	ש. אוסקר	המלאך הסיני של היהודים ממחנה דכאו
22	ב. פובליקובר	קשרים היסטוריים
23	ט. רוה	יידיש אני מדברת אליך
24	מ. רינסקי	בית"רי מחרבין
27	מ. ליכומנוב	ביקור שורשים בחרבין
29		יהדות חרבין אשר בלבי
30		ת.ד. 29786
31		נשים של טיבט החדשה
32	ה. רוזנטל	אתה תחיה או תמות?
34		חיילים כותבים
35	י. גולדשטיין	מהרב קיסלב ועד אהוד אולמרט
37	ז. הולקמן	תחייתה של יהדות בשנחאי
38	א. יבלונקה	הסיפור הסיני של ג. אלמגור
39		לזכרם
40		בבית פונבה

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל

מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל

למפגש המסורתי

של טקס חלוקת מלגות לסטודנטים.

האירוע יתקיים ביום ג' - נר חמישי של חנוכה,

19 בדצמבר 2006 בבית עובדי העירייה

רח' פומבדיתא 4 תל אביב.

הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00

למפגש חברים וכיבוד קל,

דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45 לפתיחת הטקס

50-55

בשנת 2006 אנו מציינים שני תאריכים חשובים על דרך פעילותינו בקרב יוצאי סין: 55 שנה לאיגוד יוצאי סין (אוקטובר 1951) ו-50 שנה ליסוד הקרן למתן המלגות של האיגוד (1956).

55 שנה של עבודה קהילתית בלתי פוסקת בתוך ההווה הישראלית - אינם דבר פשוט. רוב הארגונים הקהילתיים שהוקמו בישראל נעלמו עם השנים למרות שהיו רבים ועשירים מאיתנו. הם גם קיבלו עזרה מאחיהם למולדת מארצות אחרות ומניו-יורק. ארגונים קהילתיים אלו קמו על יסוד מקומות שונים בפולין ובלטיה. פעילותם היום מתרכזת בהוצאה לאור של ספר או אלבום השופך אור על העבר וכן פגישת אזכרה שנתית לקורבנות הנאצים.

מעטים, מחלקים מלגות לנכדים ולנינים. רוב האנשים שחיו תחת השלטון נאצי, קיבלו שילומים מגרמניה. מעטים אף הצליחו להקים מהשילומים בתי אבות.

איגוד יוצאי סין נוסד בתחילת ההגירה ההמונית מסין לישראל בשנים 1949-1952. בכל אותן השנים לא קיבלנו עזרה ממשלתית, מפלגתית או עירונית. אמנם ניסינו בהתחלה לבקש עזרה מהסוכנות היהודית, אך מהם 8500 מהגרים מסין לעומת הגלים ההמוניים של מהגרים שהגיעו מאירופה ואפריקה?

יש לציין, שאיגוד יוצאי סין ממשיך את עבודתו תוך דאגה ועזרה ליוצאי סין הנמצאים במצוקה. כן דואג האיגוד לשמר את העבר שלנו בסין ובישראל, ומעניק לנכדים ולנינים הצעירים של יוצאי סין עזרה כספית במתן מלגות. כל זה הודות לתרומת חבריו מארצות הברית, אוסטרליה, קנדה, יפן, הונג-קונג וישראל וכן הודות לעבודה התנדבותית בלתי נלאה של פעילים בארץ, שהקדישו את זמנם ומרצם לאיגוד.

על העבודה וההשגים של איגוד יוצאי סין אפשר לכתוב לא רק מאמרים, אלא ספר - כרוניקה של 55 שנה לחיינו בישראל. לעתים שואלים אותנו אנשים שאינם רואים חשיבות באיגוד יוצאי סין: לשם מה יש צורך בארגון? איזו תועלת יש בו? ולמה יש צורך לעזור ליוצאי סין? מוטב לתרום את הכסף למדינת ישראל.

הם אינם מודעים לעובדה, שיש עדיין יוצאי סין הזקוקים לעזרתנו. מדוע? כי הם בודדים, קשישים, חולים, ומתקיימים אך ורק על קיצבת ביטוח לאומי. הם זקוקים למכשיר שמיעה, דוד המים החמים שלהם התקלקל וכן הטלוויזיה. הגג מעל ראשם דולף לעתים. כיום מגיע מספרם ל-99 איש

והם מתגוררים בישראל, ולולא העזרה שאנו מעניקים להם, איש לא היה עוזר, ובמשך 55 שנה לקיום איגוד יוצאי סין אלפים נעזרו כלכלית באיגוד.

ושוב שואלים המקטרגים על עצם קיומו של איגוד יוצאי סין: "אנחנו צריכים לעזור ליוצאי סין?"

כן, אנחנו צריכים מסיבה פשוטה: יוצאי סין - הם עברנו, זו משפחתנו. אלו אנשים יקרים לנו, אשר הזדקנו יחד עם האיגוד וזקנתם עולה על שנות קיומנו.

קרן המלגות עברה דרך ארוכה - ממלגה אחת שהוענקה ב-1956 עד 150 מלגות שחולקו בשנת 2005.

מזה חמישים שנה - מחלק איגוד יוצאי סין לילדים, נכדים, ונינים של יוצאי סין מלגות ללומדים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. זוהי עזרה ממשית, אם ניקח בחשבון את עלות הלימודים בישראל.

במשך 53 שנה יוצא לאור "בולטין איגוד יוצאי סין" בשלוש שפות: רוסית, אנגלית ועברית. ביוזמת האיגוד הוקמה אגודת ידידות ישראל - סין והקשרים שלנו עם סין מתהדקים, בית הקברות בחרבין שוקם, בתי כנסת ומוסדות יהודיים לשעבר ברחבי סין עוברים שיפוץ, לא מעט בזכות איגוד יוצאי סין. ההשתתפות בסמינרים בנושא ההיסטוריה של יהודים בשנחאי ובחרבין, הוצאה לאור של אלבומים, ספרים המתייחסים להיסטוריה היהודית, כל זה נזקף לא רק לזכות איגוד יוצאי סין, אלא גם בזכות עבודה משותפת בינינו לבין ידידינו בסין.

"בית פונבה" - מקום מפגש שבועי ובית למתנדבים שלנו. כאן נמצא ארכיון איגוד יוצאי סין שבו עבדו מדענים מארה"ב, סין, יפן, רוסיה, ישראל, גרמניה וצרפת. כל זה מוכיח את חשיבות קיומו של איגוד יוצאי סין. השאלה כתמיד כלכלית. אחד התורמים הגדולים שעזר רבות לאיגוד יוצאי סין, איזיה מגיד, הלך לעולמו - ואין לו תחליף. יש לא מעט עשירים מיוצאי סין החיים בארה"ב, אוסטרליה, ותורמים סכומים נכבדים למוסדות שונים בישראל. אנו מעריכים את תרומת יהדות התפוצות לישראל, מעולם לא באנו בטרוניות ולא דרשנו חלק מהכסף, אך יחד עם זאת, לו היו מפרשים לנו 15%-10% מהתרומות שהם מעניקים לאחרים, עתידנו היה מובטח.

איזיה מגיד המנוח, נהג לתרום לאוניברסיטה העברית בירושלים מיליוני דולרים, אך מעולם לא קיפח את איגוד יוצאי סין, ותרומתו הסתכמה ב-50-100 אלף דולר

בשנה. לצערנו, אנשים כמוהו, מעטים, ויתכן שאינם קיימים כלל.

כאשר אנו מדברים על התורמים לאיגוד יוצאי סין, במקום הראשון עומדת אסיה כוגן מטוקיו, היא אחת התרומות הנדיבות ביותר לאורך שנים. ללא תרומתה, קשה לדמיין את קיומינו. בישראל, דני ומוסיה ברקוביץ', ידידים משכבר הימים ותורמים נדיבים.

יש גם תורמים מדור צעיר יותר. אלו הם אהרון בלוקמן מלוס אנג'לס ודודיק פמיליאנט ממונטה קרלו.

יש להזכיר את הקרנות על שם אתל דן ז"ל מניו-יורק ואלכסנדר מייזן ז"ל מסן פרציסקו, אשר הותרו בצוואתם מענק שנתי לאיגוד יוצאי סין.

וכמובן, מאות מיוצאי סין, בעיקר מישראל, אשר תורמים לאיגוד מעל ומעבר בהשוואה לאחרים שיכולים להרשות לעצמם הרבה יותר.

אך למרות הכל, למרות שמשנה לשנה פעילי איגוד יוצאי סין מזדקנים, אנו מלאי אופטימיות ואמונה בדרכנו הנכונה לשימור העבר, עזרה לנזקקים ודאגה לדורות הבאים.

ניהול איגוד יוצאי סין, נמצא כיום בידי קבוצה לא גדולה אך פעילה של אנשים בגיל 65-70 ובראשם יוסי קליין. מסירתם לאיגוד רבה. הם מגלים עניין רב בכל הנוגע לעבר, ותומכים בעבודתנו בין השכבות הצעירות יותר של יוצאי סין.

כל זה נוסע בנו אמונה בנכונות דרכנו. זו לא רק דאגה לזקני יוצאי סין ועזרה ליורשים את עברנו. זו גם תרומתנו לקיומה של מולדתנו היחידה, ישראל.

3

א
י
ג
ו
ד
י
ו
א
י
ס
י
ו

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל
מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל
למפגש המסורתי
של טקס חלוקת מלגות לסטודנטים
האירוע יתקיים ביום ג' - נר חמישי של חנוכה,
19 בדצמבר 2006 בבית עובדי העירייה
רח' פומבדיה 4 תל אביב.
הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00
למפגש חברים וכיבוד קל
דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45
לפתיחת הטקס

באיגוד יוצאי סין

הרצאתו של ת. קאופמן בגבעתיים

ב-5 בספטמבר, בספרייה המרכזית של גבעתיים התקיימה הרצאתו של תדי קאופמן בנושא "יהודי סין". במשך כשעה וחצי הירצה ת. קאופמן על ההיסטוריה של יהודי סין במאות ה-19 וה-20. ההרצאה עוררה עניין רב בקהל הבאים.

ממלא מקום שגריר יפן בישראל מבקר ב"בית פונבה"

ממלא מקום שגריר יפן בישראל, מרוואיטה מיזוצ'י ורעייתו ביקרו ב"בית פונבה" ונפגשו עם ת. קאופמן. קאופמן מסר להם חומר רב המעיד על העזרה שניתנה בזמנו על ידי גנרל חיגוצ'י לפליטים מגרמניה.

מתנדבים חדשים במזכירות איגוד יוצאי סין

מידי יום רביעי, ובמידת הצורך גם בימים אחרים, ג'ו לבוב ובני צור מגיעים למזכירות של איגוד יוצאי סין. הם עובדים בהתנדבות על נושאים שונים ותורמתם להצלחת העבודה באיגוד יוצאי סין נותנת את פריה.

"בולטין איגוד יוצאי סין" - שנת 2007

בשנת 2007 יצאו לאור ארבע חוברות של "בולטין איגוד יוצאי סין".
גליון מס' 391 - יצא לאור לקראת חג הפסח - ב-1 למרץ 2007. חומר כתוב ומודעות יתקבלו עד ה-20 בפברואר 2007.
גליון מס' 392 - יצא לאור ב-1 ליוני 2007. חומר כתוב ומודעות יתקבלו עד ה-15 במאי 2007.
גליון מס' 393 - יצא לאור לקראת חג ראש השנה - ב-20 באוגוסט 2007. חומר כתוב ומודעות יתקבלו עד ה-1 באוגוסט 2007.
גליון מס' 394 - יצא לאור לקראת חג החנוכה - ב-20 בנובמבר 2007. חומר כתוב ומודעות יתקבלו עד ה-10 בנובמבר 2007.

דוד דריזין בישראל

דוד דריזין, יליד דירן, תושב לשעבר של חרבין ושנחאי ביקר בישראל בחודש יוני השנה. דוד - בן למוטי דריזין, נכד של פניה גריגוריבנה צוקרמן (דריזין), נין לגריגורי

עבודתו החדשה של פרופסור סיו בוצן

ספרו החדש של הפרופסור סיו בוצן העוסק בתרומת יהודי שנחאי בפיתוח התרבות בעיר הענקית, זוכה לא רק לתשומת לב רבה, אלא גם מהווה חג לכל אלו המתעניינים בעברם של היהודים בסין בכלל ובשנחאי בפרט. פרופסור סיו בוצן, היסטוריון, מוסיקאי, מדען וכתב פוליטי, עוסק מזה שנים רבות במחקר ח"י התרבות בשנחאי מסוף המאה ה-19 ועד המחצית הראשונה של המאה ה-20, תוך שימת דגש על המוסיקה. עניין רב הוא מגלה בחלקם של היהודים בפיתוח התרבות המוסיקלית בעיר בתקופה זו.

כבעל סמכות עליונה ומוכרת בהיסטוריה של התרבות המוסיקלית בסין ובייחוד בשנחאי, נחשב פרופסור סיו בוצן כאחד הידענים הגדולים של העבר האירופאי בעיר. הוא ביסס את ההיסטוריה היהודית המוסיקלית בשנחאי והודות למאמציו, הכירה האינטליגנציה הסינית וכן חוגים נרחבים בישראל, ארה"ב גרמניה ואוסטרליה בתפקיד המרכזי של היהודים בפיתוח החינוך המוסיקלי בעיר. המחקר שערך על המלחין אהרון אבשלום מעורר עניין רב. השפעת המוסיקאים היהודיים בפיתוח ח"י המוסיקה בשנחאי ניכרת גם היום.

כידודי סין, אגודת ידידות ישראל-סין ואיגוד יוצאי סין בישראל מברכים את הפרופסור סיו בוצן ומאחלים לו הצלחה בעבודתו המדעית גם בעתיד. עבודה בעלת משקל רב בחקר ההיסטוריה המוסיקלית בשנחאי ובחיי היהודים תושבי העיר.

ת. קאופמן

יהודי חרבין בפסטיבל של סרטים יהודיים בירושלים

בסינמטק בירושלים, אשר הועבר זמנית לבנייני האומה לרגל שיפוצים, יתקיים ערב המוקדש לקהילת יהודי חרבין. ערב זה יתקיים ב-21 בדצמבר - חג החנוכה - בשעה 6 בערב במסגרת פסטיבל לסרטים דוקומנטריים יהודיים.

איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין השתתפו בהכנת הערב שיערך בחסותו של שגריר סין בישראל מר צ'ון יונלון.

בוריסוביץ' דריזין שהיה אחד המייסדים של הקהילה היהודית בחרבין. משפחות דריזין וצוקרמן היו בעלי בתי חורשת לדברי מתיקה ושוקולד "מרס" במנצ'וריה, חרבין, מוקדן, שנחאי, דירן וערים אחרות בסין. דוד - במאי במקצועו, מתגורר בניו-יורק ובפריס. הגיע לארץ בראש קבוצת סטודנטים זמרים מניו-יורק, לפסטיבל האופרה השנתי ולחוג קיץ לסטודנטים אוהבי שירה אופראית. הם הופיעו ביפו, במרכז המוסיקלי של תל-אביב, באופרה שנכתבה על פי המחזה של ארתור מילר "צייד המכשפות", וזכו להצלחה רבה.

לישראל הגיע דוד עם רעייתו ברידג'יט, ושניהם היו אורחים של רשא ותדי קאופמן וכן אצל משפחת מישה פליישמן.

ספרו של ת. קאופמן תורגם לשפה האנגלית

קוראי "בולטין" יודעים, שבשנת 2004 יצא לאור בעברית ספרו של ת. קאופמן "הדות חרבין אשר בלבי". ב-10 בספטמבר השנה, יצא הספר לאור גם בשפה האנגלית. עד סוף 2006 יצא הספר לאור בחרבין גם בשפה הסינית.

את הספר של ת. קאופמן "הדות חרבין אשר בלבי" ניתן לרכוש במזכירות איגוד יוצאי סין.

פרופסור יזומי סטו ב"בית פונבה"

פרופסור יזומי סטו הגיעה לביקור חוזר בישראל. ב-13 באוגוסט, היא התארחת ב"בית פונבה". ת. קאופמן קיבל בחמימות רבה את האורחת, ידדה ותיקה של איגוד יוצאי סין. יזומי סטו תרמה בביקורה 150 לירות שטרלינג לקרן לעזרה סוציאלית של האיגוד.

תונאים סיניים ב"בית פונבה"

נציגים של הסוכנות הסינית "סינחואה" בראשותו של העתונאי הבכיר חואן סיונאן, עוזרו דוד גואולאי, ונציג מוסמך מטעם תחנת רדיו ליאו ליבו בירושלים, ביקרו ב"בית פונבה" וראיינו את ת. קאופמן. ת. קאופמן סיפר להם על ההיסטוריה של הקהילות היהודיות בסין וכן ציין את הפעילות של איגוד יוצאי סין ועמותת ידידות ישראל-סין.

מזל טוב

מרים קמיונקה - בת 70

בחדש נובמבר, מלאו לידידתנו מטינצ'ין, מרים (מרי) קמיונקה (לשעבר שוורץ) 70 שנה.

איגוד יוצאי סין משתתף בשמחתם של מרי, צבי וכל המשפחה ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

שמחה בבית משפחת קורושי

לידידתנו מטינצ'ין לילי (לשעבר קרוגליק) וצבי קורושי נולד ב-22 באוקטובר 2006 נין בשם בועז.

הרך הנולד - נכד לאידה (לשעבר קורושי) ואורי שמואלסון, וכן למור (לשעבר שמואלסון) ורזה בר-חיים.

לילי קורושי (קרוגליק), סבתא רבתא וביתה של לילי אידה שמואלסון, סבתא, עם בועז בר-חיים, נינה של לילי

איגוד יוצאי סין משתתף בשמחתם של לילי וצבי וכל משפחתם ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

מרי קמיונקה - בת 70

ב-5 בנובמבר, יום א', צויין יום הולדתה ה-70 של מרי קמיונקה (לשעבר שוורץ) ב"בית פונבה".

לחגיגה הגיעו בני משפחתה של מרי: בעלה צבי, ילדיה שרית, אורלי ויוסי. ת. קאופמן ברך את מרי בחום רב, סיפר על ההיסטוריה המשפחתית ובייחוד על הקשרים ההדוקים של המשפחה עם איגוד יוצאי סין.

בתה של מרי, שרית נשאה דברי ברכה. עוגת יום הולדת הוגשה לשולחן ומרי הודתה לכל הבאים מקרב לב.

לדאב (וובה) ווטנר, מיצאי סין,

מלאו 70 שנה

וובה הינו משתתף פעיל בעבודת "איגוד יוצאי סין" ו"אגודת ידידות ישראל סין" בתור חבר ועדת ביקורת.

האיגוד מברך את וובה וכל משפחת ווטנר לרגל האירוע השמח ומאחל לו בריאות ושגשוג עד 120!

איגוד יוצאי סין מברך את הילה ודוד ומאחל להם שנים רבות ומאושרות בבניית משפחתם החדשה, הצלחה ובריאות.

שמחה בבית משפחת חזן

הדס - נכדתה של בטי (בתיה) חזן, ידידתנו מחרבין ושנחאי, נישאה ב-27 בספטמבר בקבוץ אפק.

איגוד יוצאי סין שולח את איחוליו הלבביים לכל משפחת חזן, ומאחל להם אושר, בריאות, הצלחה ואריכות ימים.

אבי פודולסקי - בן 70

באוקטובר מלאו לידידתנו מחרבין, אבי (סיוה) פודולסקי 70 שנה.

איגוד יוצאי סין מברך את סיוה, נטשה וכל משפחת פודולסקי ומאחל להם בריאות אושר עד 120!

שמחה בבית משפחת קליגמן

שמחה במשפחת רחל ויונה קליגמן ידידנו מסיין. הנין יונתן הגיע למצוות והמשפחה כולה חגגה עמו את בר-המצווה.

איגוד יוצאי סין מברך את רחל, יונה וכל משפחת קליגמן לרגל המאורע המשמח ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה.

נעמי פליי - בת 70

לידידתנו משנחאי נעמי פליי (לשעבר יוסילביץ'-אבינעמי) מלאו 70 שנה.

איגוד יוצאי סין מברך את נעמי, נלי ורותי עם משפחותיהם ומאחל להם בריאות, אושר והצלחה עד 120!

שמחה בבית משפחת בר-יוסף (רויזברג)

ב-30 באוגוסט, בקבוץ העוגן נערך טכס נישואין של אורטל ועודד נפתלי. אורטל גודר - בת לאליה ודן גודר, נכדה לאליה בר-יוסף ז"ל מחרבין.

איגוד יוצאי סין מברך את הזוג הצעיר ואת כל משפחת גודר לרגל הנישואין ומאחל לכל משפחת גודר שנים רבות של אושר בריאות והצלחה.

ברכות לבביות

רחל ויונה קליגמן שולחים את ברכתם לנין יונתן, שהגיע למצוות, וכמו כן שולחים ברכות מקרב לב לחוה ואסי אברמסון. בהזדמנות זו, ברצונם לברך את כל מכריהם וקרוביהם עם תחילת השנה העברית החדשה.

שמחה בבית משפחת שליפר

מאיה, בתם של גלי ויונתן פרדו, המתגוררים בזכרון יעקב, נמצאת בקורס קצינים בצה"ל. בקרוב יתגייס גם בנם מעיין לאחד מהחילות המובילים בצבא.

משפחת פרדו גאה בילדיה וכן גאים בהם סבתא טניה וסבא ראובן.

נישואיה של הילה (ילנה) יודינה

ב-28 באוגוסט, נערך בפתח תקוה טכס נישואין להילה (ילנה) יודינה ודוד זורין.

הילה, אשר כולנו מכירים אותה כלינה, עובדת כבר תשע שנים כמזכירה באיגוד יוצאי סין. בטכס נכחו כארבעים פעילים ועובדים של איגוד יוצאי סין.

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין מברך את הילה ודוד זורין לרגל נישואיהם ומאחל להם שנים רבות של אושר, בריאות והצלחה בחייהם המשותפים.

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין מברך את

רחל ויונה קליגמן

לרגל בר המצווה של הנין יונתן.

מזל טוב ואיחולים לבביים לכל בני המשפחה.

ממשלת ישראל נרתמה לעזרת כפר סיני לציון יום העצמאות של מדינת ישראל

בכפר השוכן בקרבת בייג'ן הקימה מדינת ישראל שתי חממות עם מערכת השקיה, כסוי מתאים לחממות, וכן העניקה להם זרעים משובחים של ירקות. כך ציינה שגרירות ישראל בבייג'ן 58 שנה לעצמאותנו, תוך מתן חסות על הכפר סילוג'אן באזור דאצין. פרויקט החממות מהווה דוגמה לשיתוף פעולה בין המדינות. בטכס שנערך בכפר, אמר שגריר ישראל בסין, ד"ר חיים יהודי, את הדברים הבאים: "ניתן לומר, שהצלחנו בצורה מאד ייחודית לציון את יום העצמאות שלנו. שגרירות ישראל תעזור לכפר סילוג'אן לרכוש שיטות וטכנולוגיות חדשות בארבעה כיוונים שונים: חקלאות, בריאות, חינוך ופיתוח התרבות בקרב הקהילה".

המקומי ובו כ-400 תלמידים, ספרייה, מחשבים, בגדי התעמלות, ומתקנים לחצר המשחקים. שר החוץ של סין לי צ'אוסין שלח לשגריר ישראל ד"ר יהודי מכתב תודה וברכות לחג העצמאות של ישראל, על שמצא דרך כל כך לא שגרתית לחגוג את החג. השר הדגיש, שסין הולכת לקראת פיתוח קהילתי באזורים חקלאיים תוך פיתוח מדעי וטכנולוגי עכשווי. רמי מאיר, צייר ישראלי, צייר על שער בית הספר יחד עם הילדים ציור של תקווה: ילדה ישראלית וילדה סינית אווזות ידיות ועולות במדרגות. מאחוריהן יערות, שדות ושלט בשפה הסינית: "באהבה מישראל".

חוץ משתי החממות החדשניות, מומחים ישראלים במשק חקלאי הקימו שיטת השקיה המבוססת על טפטפות בעשרים חממות אחרות, האיכרים קיבלו 25 אלף זרעים ישראלים משובחים, הסברה ותמיכה בעבודה העתידית. משק חלב משפחתי קיבל שש מחלבות ממוחשבות. מומחה ישראלי בשטח החליבה אמר: "מכונות החליבה הנ"ל יגדילו את התפוקה ויאפשרו עבודה מקצועית בהמשך". כפר סילוג'אן והאזור סביבו מונה 5000 נפשות. מתוך מטרה להעלות את רמת הרפואה באזור, העבירה שגרירות ישראל מכשור רפואי בשטחי הכירורגיה, עזרה ראשונה, אולטרה-סאונד ומערכות חמצן. כמו כן, העניקה שגרירות ישראל לבית הספר

מיומן הידידות

ת. קאופמן

6

מלגות לסטודנטים סיניים

בככל שנה, גם הפעם בפגישה השנתית של יוצאי סין בערב חג החנוכה יחולקו מלגות לסטודנטים סינים, הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל.

זה הפך למסורת - יחד עם ננים ונכדים של יוצאי סין מקבלים מלגות גם סטודנטים מסין, אשר הפכו להיות חלק מאתנו, יוצאי סין ועמותת ידידות ישראל-סין. הסטודנטים נעשו אורחים קבועים ב"בית פונבה".

ברכות לפרופסור פאן גואן

אנו שולחים את ברכותינו לידידינו הפרופסור פאן גואן, מנהל המרכז לחקר ההיסטוריה היהודית במרכז האקדמיה למדעי החברה בשנחאי, על קבלת הפרס מממשלת אוסטריה על עבודתו והנצחת זיכרם של קורבנות השואה.

פרופסור פאן גואן, הוא לא רק מדען שהשקיע עבודה רבה בחקר ההיסטוריה של יהודי סין בכלל ובשנחאי בפרט, ולא רק מארגן סמינרים על ההיסטוריה של יהודי שנחאי ומרצה רחב יריעה בסין, ארה"ב ואירופה. הוא גם ידד ותיק ונאמן של העם היהודי ושל מדינת ישראל. הפרס שקיבל רק מדגיש את דרכו הארוכה של אחד החלוצים בחקר העבר היהודי בסין. אנו שולחים את מירב ברכותינו לידידינו המלומד פרופסור פאן גואן.

הטלוויזיה הישראלית בדרכה לחרבין

כתבי הערוץ הראשון של הטלוויזיה הישראלית בראשותו של יעקב אחימאיר יוצאים בחודש ינואר לחרבין, כדי לעשות סרט על העבר היהודי בחרבין. בסרט יוצגו: בית הקברות, בתי כנסת, בית ספר תיכון, בית חולים, תערוכת צילומים, מסמכים ועוד. כמו כן, ישתתפו הכתבים בפסטיבל

הבינלאומי לפיסול קרח ושלג המתקיימת בינואר. הקבוצה יוצאת על פי הזמנת עיריית חרבין, והשלטון המקומי של אזור דאולי (לשעבר פריסטון). הם ישוהו בעיר במשך שבוע ימים.

מתן כבוד לאיגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין מאוניברסיטת ננקין

בחודש נובמבר, במרכז לחקר ההיסטוריה של היהודים באוניברסיטת ננקין בראשותו של פרופ' סין שין הידוע כמומחה בהיסטוריה של יהודי סין, נבנה מרכז חדש ובו אולם המוקדש במלואו לאיגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין על תרומתם לחיזוק הידידות בין סין לישראל.

יהודי חרבין בפסטיבל הסרטים היהודיים בירושלים

בחודש דצמבר, במסגרת פסטיבל שנתי של סרטים יהודיים בירושלים, יוקדש יום ליהודי חרבין.

פגישה של יוצאי סין

סקירה על אירועי סמינר בחרבין ב-30 באוקטובר ב"בית פונבה" התקיימה פגישה ידידותית בין יוצאי סין וחברי אגודת הידידות ישראל-סין. מטרת המפגש היתה להעביר מידע על הסמינר בנושא ההיסטוריה יהודי חרבין, אשר התקיים בחרבין ביוני 2006.

האולם של "בית פונבה" היתה מלא מפה לפה. ת. קאופמן פתח את המפגש וסיפר על הסמינר, תוך סקירה ממצה על המשתתפים בו ועל מבנהו. כמו כן, סיפר על התערוכה הממוקמת בבניין שהיה בעבר בית הכנסת החדש. וכן על בית הקברות היהודי. אחריו, נשאו דברים הנציגים שלקחו חלק בסמינר

כשהם משתפים את הנוכחים בחוויותיהם בביקור בחרבין.

המרצים היו אורה נמיר, ד"ר אביגדור שחן, יהודית בייג, אריה שרון וערן רוזן. ערן רוזן (לשעבר רזנושצ'יקוב) הראה צילומים שצילם בזמן הסמינר. דרכם, ניתן היה לראות את הרגעים המרגשים ביותר של המשתתפים בסמינר וביקורם במקומות של העבר היהודי בחרבין.

יוסי קליין צילם למעלה מ-200 תמונות. חלקם פורסמו ב"בולטין" הקודם. בנוסף, הראה יוסי במשך 45 דקות סרט דוקומנטרי אשר צולם בחרבין.

כל הנוכחים עקבו בעניין רב אחר הנאומים, הצילומים והסרטים אשר שיקפו את העבר היהודי בתוך חרבין של היום. לפגישה הגיעו יוצאי סין מירושלים, חיפה, עמיקם ובנימינה.

נשקלת אפשרות של מפגש זהה בעמיקם ובחיפה בשנת 2007.

הרב הספרדי הראשי של ישראל - בסין

הרב שלמה עמר, הרב הספרדי הראשי של ישראל ערך ביקור רשמי בסין. הוא הודה לשלטונות סין על העדר אנטישמיות וקרא למנהיגים הסיניים להכיר ביהדות כאחת מהדתות הרשמיות בסין. יש להדגיש, שבייג'ן מכירה רשמית בפרוטסטנטיות, קתוליות, דאואיזם, בודהיזם ואיסלם.

בעת הביקור, ביקש עמר להקים מחדש את בית הכנסת "אהל רחל" בשנחאי, המשמש היום כמוסד ממשלתי.

הרב עמר, הוא הרב הראשי הראשון של ישראל, אשר ביקר בסין. על פי דבריו, יש חשיבות עליונה לקהילה היהודית בסין. הוא הוסיף, שבתקופת מלחמת העולם השנייה, קלטה סין כעשרים אלף פליטים יהודיים ממרכז אירופה.

א
ו
ג
ו
ד
י
ו
א
ז
י
ס
י
ו

המסע הראשון של יהודי סין לישראל

מאת: יעקב ליברמן

בחיי היהודים לאורך הדורות, לא רק שהיה יסוק מרכזי בתיעוד החיים בגולה. מעבר לכך הושם דגש על דרכי העזיבה השונות בהן עזבנו את אותן המדינות. לעיתים קרובות, דרכי עזיבה אילו שימשו כמראה מדויקת ששיקפה את חיינו בארצות הניכר וכמו כן את השקפותינו ההיסטוריות על אותן התקופות. העזיבות החשובות ביותר כפי שנזכרו בהיסטוריה היהודית הייתה היציאה ממצרים בימי משה רבנו והעזיבה מאירופה בימי השלטון הנאצי במאה העשרים. כמובן שהיו עוד עזיבות מפורסמות מספרד ומרוסיה. כל אלו חייבות להיות מקוטלגות כעזיבות טרגיות וכברירות מלאות סכנה.

בכל אופן, ישנה עזיבה מאסיבית אחת של הקהילות היהודיות שלא רק שהייתה מסודרת והתנדבותית, אלא בנוסף לכך שיקפה חיים של שלום ושל שקט על ידי היהודים שחיו בסין במשך החצי הראשון של המאה העשרים. זו בהחלט החובה המוסרית שלנו לזכור ולשמר לא רק את הרוח שהיה מנת חלקו של עמנו לאורך כל מאות השנים שחיינו בניכר. זו חובתנו לזכור גם את השנים המבורכות שמארחינו הסינים קיבלו אותנו בברכה אל ביתם ואירחו אותנו ברוחב לב, שטיפלו והגנו עלינו, ופרשו לפנינו מגון רחב של אפשרויות. לצערנו הרב וכציון גנאי כלפי שאר אומות העולם, הומניטאריות כזו הייתה מצרך נדיר באותם ימים כמעט בכל פינה ביקום. מקום אחד כזה היה סין. מקום בו חי העם העתיק הזה מזה דורי דורות.

לכן לא מוזר שאנו כה נלהבים לזכור כל שנה את חיי הקהילה שהייתה לנו בסין... בחרבין, בטיינצ'ונג או בשנחאי.

אולם, עם כל ההתלהבות שלנו לשחזר כל אספקט מחיינו הפוריים כאורחים של העם הסיני, אנו נוטים להתעלם מהסיפור הייחודי האנושי המשמח על היציאה הקולקטיבית מרצון ממדינה מלאת נדיבות וחמלה זו.

לעיתים נדירות היהודים עזבו את גלותם כפי שאנו עזבנו את חופי סין. ניתן לומר שנפרדנו כחברים טובים, בחיבוק חם ובפרידה מלאת עזב. יצאנו משם כפי שחיינו... שבטי רצון, חופשיים ומאושרים. ובדיוק מסיבה זו, זהו המסע שצריך להיזכר על כל פרטיו בהיסטוריה שלנו, בגאווה ובסיפוק.

מכיוון שנפל בחלקי הכבוד להוביל את כלי השיט הראשון ובו 893 יהודים שהיגרו מסין לישראל על ספינה ששמה "Wooster Victory", זה נראה לי הולם שאחלוק איתכם את החוויות המרתקות של מסע היסטורי זה.

הכל התחיל ב-24 בדצמבר 1948, כשהנוסעים החלו להגיע מכל קצוות העיר.

יחד עם כל המהגרים הפוטנציאליים הגיעו גם משפחותיהם וחבריהם. עד לשעה 9 בבוקר הרציף היה מלא מקיר לקיר באנשים שסבבו סביב ילדיהם, חבריהם ומזוודותיהם. מאות יהודים אחרים מהקהילה היהודית גם כן היו שם רק כדי להיות נוכחים ברגע היסטורי זה. בעוד שיהודים שברחו מאירופה לישראל נאלצו לטפס על גדרות תייל ולחצות מחסומים אסורים, יהודים מסין הגיעו לאוניות כשהם לבושים היטב, ונושאים עימם מטען של זיכרונות על חיים מאושרים לאורך שלושה דורות!

הפעולה הראשונה שלי באותו יום הייתה להפעיל את הוועדים המגוונים שייצגו לארגן את החיים באונייה בכל תחום שעולה על הדעת. הצלחנו לארגן בית כנסת, בית ספר, שיעורים בעברית, שידורי רדיו של חדשות ומזג אוויר, עיתון יומי, ועדת תרבות, ספורט ופעילויות בידור.

המסע שלנו ארך כ-52 ימים כי האונייה שלנו לא יכלה לעבור בתעלת סואץ ולכן היה צורך לבצע הקפה דרך כף התקווה הטובה בדרום אפריקה או כמו שרבים נהגו לומר "לעשות סיבוב מסביב לעולם".

כבר ביום השלישי של המסע, היה לנו די ברור כי הצוות האיטלקי שעל האונייה היה קטן מדי ולא מנוסה מספיק כדי לדאוג לאוכל ולטיפול הרפואי. מסיבה זו, הטיפול בבעיות המטבח ובית החולים של האונייה הלך ונהיה דחוף. התברכנו במזל גדול בכך שהיו על האונייה הרבה עקרות בית מצוינות, שבמהרה שדרגו את התפריט והצילו אותנו מהכישורים הקולניאריים הקלוקלים של המלחים האיטלקים שהוסבו לטבחים. תודות להן, ולמרות אמצעי המטבח הדלים והמגובלים, האוכל שהוגש על אוניית ה-"Wooster Victory" היה ללא ספק ראוי למאכל.

הבעיות הרפואיות שלנו טופלו אף בהצלחה גדולה. כל הרופאים שהיו על האונייה, ובראשם עמדו האחים הצעירים קצנלסון (שקיבלו את תארי הרפואה שלהם באוניברסיטת סנט. ג'ונס שבשנחאי, והיום ידועים כרופאים מפורסמים בישראל), עזרו להפוך את החדרים הפרימיטיביים שבאונייה לבית חולים ממדרגה ראשונה, שבו כל הנוסעים שעל האונייה קיבלו טיפול הולם.

לוח זמנים גדוש שהופעל על ידי הוועדות השונות הוסיף "פלפל" וציפייה למסע, שאחרת לבטח היה מונוטוני ומשעמם, שבוצע תחת תנאים רחוקים מלהיות מפוארים. אך לא כל ההתרגשות הייתה מתוכננת מראש.

השכם באחד הבקרים מצאתי עצמי מתעורר על ידי אחד מהבית"רים שהיו על האונייה

(חבר בתנועת הצעירים הציונית בית"ר), ובפיו הבשורה המרה על כך שאישה קשישה קפצה מהסיפון! בתוך דקות ספורות, התייעצתי עם הקפטן וניתנו הוראות לאונייה לחזור אחורה ולהתחיל בסיבוב סביב האזור של 3 שעות, כפי שמתואר בחוברת התקנות הבינלאומיות של הספינות.

בזמן שהיינו עסוקים בחיפושים, בעלה של האישה נמצא. הוא היה בשנות השבעים שלו, דיבר רק גרמנית, והתעקש לדבר עם אשתו במערכת הקריזה של האונייה. החוויה המתסכלת הזו רק הוסיפה להרגשה הטרגית הכללית, כשנהיה ברור כי האישה סבלה מדיכאון, בשעה שבעלה המסכן היה משוכנע שהיא מסתרת באיזשהו מקום על האונייה. כדי למנוע חזרה של אירועים מצערים כמו זה, הגברים הצעירים שעל הסיפון קיבלו הוראות לפטרל מסביב לסיפון במשך 24 שעות ביממה.

היו גם אירועים משמחים שהוסיפו קצת שמחה לחיינו. זוג אחד החליט להתחתן בים, ואני קיבלתי את הכבוד לערוך את הטקס. חלק שני ומשמח של המסע שלנו, הגיע כאשר באמצע הלילה יידעו אותי כי אחת הנוסעות שעל האונייה קיבלה צירי לידה. לאחר שהודעתי על כך לצוות הרפואי, בוצעו הכנות מיידיות ללידה בחדר החולים של האונייה. ובתוך שעה ה-"Wooster Victory" קיבלה נוסע חדש! הנוסע החדש היה ממין זכר והרופאים הציעו שלא נחכה שלושה שבועות עד ההגעה לדרום אפריקה, אלא שנערוך לו ברית מילה על האונייה. לכן, שבוע אחר כך, סיפק עוד "פעם ראשונה" למסענו הארוך. בטקס נכחו כל אנשי הספינה, נוסעים וצוות הספינה כאחד, חגגו את המאורע המשמח.

כך, המשכנו לאיטנו במסלולינו הארוך, בדרך לעצירה הראשונה שלנו... קייפ-טאון, בדרום אפריקה. ידענו מראש כי לאף אחד מאיתנו אסור היה לרדת מהאונייה באף אחת מהעצירות שבדרך. ולכן, הופתעתי לטובה כאשר קראתי את המברק שהקפטן האיטלקי הראה לי. היה כתוב בו, שבתור מנהיג הנוסעים, יהיה מותר לי לרדת מהספינה כאשר היא תעגון. בזמן שקראתי את המברק, הרשויות המקומיות עלו על הסיפון כשהן מלוות על ידי משלחת של הפדרציה היהודית של דרום אפריקה.

לאחר ברכות ונאומים, מיהרתי לבקר באתרים יהודים בקייפ-טאון. אשתי, יעקב הייתה בחודש השביעי להריונה, לא יכלה להתלוות אלי. אולם היא שמחה על כך שניתנה לי ההזדמנות לראות את קייפ-טאון.

בזמן שהייתי בדרכי חזרה אל הספינה,

לראשונה בסין: אישה עומדת

בראש רשימת עשירי המדינה

צ'אונג יאן (49) יותר עשירה מאופרה וינפרי, ג'יי.קיי. רולינג ומג ויטמן

בפעם הראשונה הגיעה אישה למקום הראשון ברשימת עשירי סין לשנת 2006, כשהיא חולפת על פני שורה של גברים, בהם יו"ר קמעונאות מוצרי החשמל הגדולה במדינה שהוביל את הרשימה בשנתיים הקודמות - ומנכ"לים בחברות ממשלתיות. המיליארדרית הטרייה צ'אונג יאן (יש המאיימים את שמה ז'אנג יין), המייסדת והיו"ר בת ה-49 של מפעל אריזות הנייר המוביל בסין, נין דראגונס פיפר - ראתה את הונה תופח השנה פי 9 ל-3.4 מיליארד דולר, הודות להנפקה ראשונה לציבור שביצעה החברה שלה במאוס בבורסה של הונג קונג. מניות החברה, ש-72% מהן נמצאות בידי היזמת המוכשרת, קפצו מאז ב-165%. עלייתה המטאורית של צ'אונג היא עניין נדיר במדינה קומוניסטית, שהחברות הגדולות בה הן ממשלתיות או מנוהלות על ידי גברים מקושרים היטב, ושהמילה קפיטליזם עדיין נחשבת בחוגים מסוימים שלה למילה גסה.

צ'אונג, שנולדה בצפון מזרח סין - הבכורה בשמונת ילדיה של משפחת אנשי צבא

לציין שהואנג התחיל את הקריירה שלו עם 500 דולר ובאסטה בבייג'ינג, שבה מכר מכשירי רדיו וגאדג'טים, ומבהאסטה הזאת בנה אימפריה שמגלגלת מיליארדי דולרים ומשתרעת על פני 100 ערים ברחבי סין.

ברשימת עשירי סין, המונה 500 איש, יש עכשיו 35 נשים. ברשימה 15 מיליארדרים, לעומת 7 בשנה שעברה ושלושה בלבד ב-2004. הגידול במספרם של הסופר-עשירים נרשם במקביל להתרחבות הפער בין העשירים לעניים במדינה. 500 עשירי סין שווים עתה 138 מיליארד דולר, עלייה של 48% מהשנה שעברה. כדי להיכנס היום לרשימת ה-500 צריך אדם להיות שווה לפחות 100 מיליון דולר; לפני שמונה שנים, כדי להיכנס לרשימת 50 העשירים, היה די ב-62 מיליון דולר. רשימת הורון, שמפרסם החוקר רופרט הגורף משנחאי מאז 1999, מתחרה ברשימת 400 עשירי סין של המגזין פורבס, הצפויה להתפרסם ב-2 בנובמבר.

החלה לצבור את הונה ב-1985, כשהקימה בהונג קונג עסק לסחר בפסולת נייר. היא מייבאת פסולת נייר מארה"ב, ומעבדת אותה למוצרי אריזה במפעלים שנמצאים בדרום סין ובמזרחה. הרווח הנקי של החברה בשנת הכספים 2006 קפץ ביותר מפי 4 ל-174 מיליון דולר. עכשיו צ'אונג היא לא רק האדם העשיר ביותר בסין, אלא גם האישה העשירה בעולם בין אלה שעשו את הונן כמו ידיהן - עם הון גדול מזה שיש למלכת הטוק שואוז האמריקאית אופרה וינפרי, למנכ"ל אי-בי"ג ויטמן, או למחברת ספרי הארי פוטר ג'יי.קיי. רולינג.

ויטמן (49), לפי המגזין פורבס, שווה 1.5 מיליארד דולר, ווינפרי (52) 1.4 מיליארד דולר. בשנה שעברה, כשהונה של טייקונית מיחזור הנייר הסתכם ב-375 מיליון דולר, היא תפסה את המקום ה-36 ברשימת עשירי סין של הורון ריפורט. המוביל ב-2005 היה הואנג גואנגיו, יו"ר קמעונאית מוצרי החשמל GOME, שהונו הסתכם אז ב-1.7 מיליארד דולר. בינתיים גדל הונו של מלך מוצרי החשמל ל-2.5 מיליארד דולר, אבל צ'אונג חלפה על פניו ביעף. מעניין

המסע הראשון של יהודי סין לישראל (המסך מעמ'7)

בבוקר של ה-14 בפברואר, 1949, נוסעים החלו לתפוס את המקומות הטובים ביותר שעל הסיפון מתחת למגורי הקפטן. כולנו כאחד בהינו במראה שנפרס לפנינו, כשאנו מנסים לחרוט בזיכרוננו את המראה הקלוש והמרוחק של ארץ הקודש. ושם היא הייתה - העיר חיפה, מתפרסת על רכס הרי הכרמל, כשבנייניה הציוריים מבצבצים מהנוף הנפרס מהחוף. על הרציף חיכו חברים וקרובי משפחה שהגיעו קודם לכן באמצעות מטוסים, כמו הרבה אחרים, שהיו סקרנים לראות איך נראים "יהודים סיניים".

עתה, ניתן היה לסגור את המעגל. הסיפור על הקהילה היהודית שלנו בסין היה קרוב להגיע לסופו. על אף שהיה נוסטלגי, אנו אסירי תודה למארחים הנפלאים שהשארו מאחור, עתה חיכינו בציפייה לחיים חדשים ולבניית בית חדש לאנשינו.

ובעת שאני מתבונן על העיר חיפה, ובחופי הארץ, מצאתי את עצמי ממלמל לעצמי, "לבסוף, אחרי 52 ימים... לא יכול להיות!..." לאחר אלפיים שנות גלות, חזרנו הביתה למדינה עצמאית לעם היהודי!

הלאומי, כשהקהל מתחת והנוסעים שעל הסיפון הצטרפו ל"שיר התקווה", כשהספינה הפליגה לאיטה לעבר הים הפתוח, בדרכה למדינה החדשה בשם "ישראל".

הצעד הבא שלנו היה "דקאר". לגמרי במקרה, בעודנו מקיפים את יבשת אפריקה, שמענו ברדיו את החדשות על ההכרה הצרפתית במדינה היהודית. כתוצאה ישירה של התפתחות זו, מושל דקאר שלח לנו מברק המביע את רצונו לעלות על הסיפון ולפגוש את הנוסעים שעל הספינה.

אין ספק כי המושל הצרפתי חשב שימצא גון ועליבות על סיפון ה-"Wooster Victory". במקום זאת, קיבלו אותו אנשים לבושים היטב, מאושרים ובריאים שארגנו קבלת פנים ססגונית לכבוד המבקרים המכובדים. למעשה, המשלחת התקבלה על ידי משמר כבוד שנשא דגלים של ישראל וצרפת, בשעה שהתזמורת שלנו, שבראשה עמדו האחים שרמן מחרבין ושנחאי, קיבלה את פניהם בהשמעת ההמנון הצרפתי, ולאחר מכן "התקווה".

לבסוף היינו בדרכנו לחיפה. הרגע המיוחל היה עתה בהישג יד. מהשעות המוקדמות

הייתה השעה 5 אחר הצהריים בערך. המראה שפקד את עיניי כשחזרתי היה בלתי נשכח: אלפי יהודים מקייפ-טאון ומהסביבה, כשאתם משאיות מלאות במזון וביגוד, מילאו את הרציף מקצה לקצה. נשים הורידו את תכשיטיהן וזרקו אותם לעבר הנוסעים. הם גם הציצו נעליים, כובעים, שוקולדות וכל דבר אחר שהם יכלו לשים את ידיהם עליו. ללא ספק ליהודים חמי הלב של דרום אפריקה לא היה מושג שהנוסעים שעל סיפון ה-"Wooster Victory" נסעו עם כל חפציהם ועזבו מדינה שלא רק שהייתה מארחת נפלאה, אלא גם עזרה בהגנה על היהודים ונתנה להם ביטחון ונינוחות לאורך השנים.

מיד לאחר העלייה מחדש לספינה, הוריתי לעוזריי להעביר את האוכל למטבח, אבל את כל הביגוד לאחסן ולמסור אותו ל"הדסה" (ארגון של נשים מתנדבות) בעת ההגעה לישראל.

כשהספינה שלנו התכוננה לעזוב את הרציף, התרחש מאורע שכולנו נזכור לשארית ימי חיינו. כשהשמש שקעה באופק והחשכה החלה להשתלט, לפתע, תחילה מרחוק ואחר כך יותר ויותר קרוב - נשמעו צילי "התקווה" (ההמנון

פסח בשנדונג?! (Shandong)

מאת: אפרת אורבך, ג'ינן (Jinan), סין

על הסופרת

אפרת אורבך-שרם נולדה בישראל להורים שהיגרו מאמריקה וגדלה בירושלים. לימודיה באוניברסיטת בן גוריון שבנגב נקטעו בעקבות הצבתו של בעלה נועם כמורה לעברית במרכז ללימודי יהדות ודתות באוניברסיטת שנדונג (Shandong) בסין. במשך השנה שלה בשנה האחרונה בג'ינן (Jinan), היא עובדת על סיום לימודיה במדעי ההתנהגות, מלמדת אנגלית, מדריכה בגן ילדים ומגדלת את בנם ישי, שיחגוג יום הולדת שנתיים ביולי. נועם מפקח על פרויקט לבניית ספרייה יהודית אקדמית רחבת ידיים למרכז. אם אתם מעוניינים לתרום ספרים למרכז, אנא צרו קשר עם נועם ב-judaicstudies@yahoo.com, או בקרו ב-www.cjs.edu.cn.

שולחן הסדר היה ערוך לגמרי והאורחים החלו להגיע. ראשונה הגיעה עדינה, שעזרה בהכנת הקניידלך. לאחר מכן הגיעו גילה, ליאורה, יונה, בנימין, אסתי, קשת ועדן. גם יהודה הגיע. סדר משפחתי טיפוסי? ובכן, לא בשבילנו.

למרות שהשנה האורחים שלנו כיבדו אותנו כשהם עוקבים אחרי קריאת ה"הגדה" ומחכים בסבלנות עד שארוחת הערב הוגשה לבסוף, הם מעולם לא חגגו את פסח לפני כן, וסביר להניח שלא יחגגו אותו יותר לעולם. עבור הסטודנטים הסינים הללו זו הייתה הזדמנות של פעם בחיים. למען האמת, יהודה, הוא למעשה פרופסור פו יודה (Prof. Fu-Youde), ראש המרכז ללימודי יהדות ודתות באוניברסיטת שנדונג (Shandong), ושאר האורחים הם סטודנטים ללימודי דתות שמתמחים ביהדות.

זה די מוזר להיות המשפחה היהודית היחידה (בניגוד ליהודים בודדים כמו פרופ' אברום ארליך, שמלמד תלמוד ותנ"ך במרכז) בעיר כמו ג'ינן (Jinan), עם אוכלוסייה של כמעט 6 מיליון, שלא לדבר על הייחודיות שבלהיות אורתודוקסי בסין. אצלנו בבית משגחים על כשרות, שומרים שבת ובעיקר מדברים עברית-שילוב שדורש הסבר מורחב ומעמיק באזורים מסוג זה. די שתנסה להסביר את העובדה שאתה לא עובד ביום שבת כדי לקבל מכל הסובבים מבטי תדהמה. הוסיפו לכך את העובדה שאנו אוכלים בשר של חיות בודדות, וחס וחלילה לא באותו הזמן עם מוצר חלבי כלשהו, ורק כאשר חיה זו נשחטה על ידי קצב מוסמך, הוטסה כל הדרך מאוסטרליה ולאחר מכן נשלחה באונייה לבייג'ין, ויש סיכוי טוב שתפריכו את המיתוס המקומי על כך שהיהודים הם "hen congming" (מאוד חכמים).

שלא כמו רוב אנשי הדת המערביים, שבאים לפה ללמד אנגלית כביכול, אך למעשה

כדי להטיף את תורתם, אנחנו לא הגענו לסין עם שום מטרה סמויה. כחברים בדת שמפורסמת בפילוסופיה הלא-מטיפה להצטרפות שלה, לנו אין כאן מחויבויות דתיות, שלא כמו השכנים "עובדי האלילים" שלנו. לנו אין שום רצון להמיר את דתה של אף נשמה סינית לדרך החיים המשונה שלנו. להיפך, המסורת שלנו מנסה להניא מומרים פוטנציאליים מלהצטרף אלינו. אלא שבגלל שהגענו לג'ינן (Jinan) בחסותו של המרכז ללימודי יהדות, אין אנו מסוגלים להימנע מלחלוק את מנהגינו, את העולם התרבותי שלנו ומלהכיר כמה מהמסורות היהודיות והישראליות. השאלה היא איזו מהן?

התחלנו לפני 10 חודשים, על ידי הזמנת אנשים לבוא ולחלוק איתנו את ארוחת השבת הצנועה שלנו. הגשנו ארוחת ערב שכללה יין קידוש וחלה תוצרת בית, טחינה ומרק עם קניידלך. שאר הארוחה יכלה להיות חלק מארוחה סינית רגילה. בדרך כלל הסברנו שיום שבת, שעבורנו מתחיל משעת השקיעה של יום שישי ועד לצאת הכוכבים ביום שבת - הוא יום מנוחה, שאותו מנצלים לאכילת האוכל שהוכן ביום שישי וכן לדיונים פוליטיים עם בני המשפחה והאורחים. הזהרנו אנשים שהגיעו אלינו בפעם הראשונה, לרשום את כתובתנו, כי אין אנו עונים לטלפונים לאחר שעת השקיעה, אפילו לא כדי לתת הסבר לאורחים שהלכו לאיבוד, איך להגיע.

כשהגיע חג הסוכות, בנינו סוכה בחצר והזמנו את השכנים הנחמדים ומאוד סקרנים שלנו וכמו כן את תלמידי המרכז ל"פתיחת הסוכה" שערכנו בשבת אחר הצהריים. השכנים שלנו היו צריכים לנחש ולשער כל השבוע מה אנחנו מתכננים, והגיעו למסקנה שהדירה שלנו כנראה קטנה מדי עבור מספר האורחים שתכננו להזמין לכבוד החג. הסברנו להם כי אבותינו נמלטו מחיי עבודת במצרים והלכו 40 שנים

במדבר בדרכם לארץ מולדתנו ישראל, ולזכר כך אנו אוכלים בכלים חד פעמיים במשך שבוע ימים בכל שנה בעונת האביב. אין אני יודע אם הסבר זה נשמע להם הגיוני יותר, אבל הם הבטיחו לנו שאנו שתמיד נהיה מקובלים בברכה במדינתם.

חג החנוכה עבר עלינו מבלי להרגיש. החנוכייה שלנו, שהונחה על המקרר, לא משכה יותר מדי תשומת לב, ופורים היה אפילו פחות מורגש. אבל כאשר חג הפסח עמד הפתח, הרגשנו ש"סדר" עבורנו ועבור שאר היהודים הבודדים שגרו בעיר פשוט לא הספיק לנו. אך למרות זאת, אין ספק כי לא היינו מעלים על דעתנו שהאירוע יגדל לממדים כאלו ש-23 אורחים ישבו על הרצפה (עקב מחסור בכיסאות!) מסביב לצלחת ה"סדר".

היינו כה שקועים בהכנות הטכניות (סדר הפסח העצמאי הראשון שלנו מאז שאנו נשואים), ששכחנו להתכונן אליו כראוי. הצלחנו לארגן את כל הציוד הדרוש, צלחות ואוכל, אך סיימנו בכך ש-21 זוגות עיניים קוראים מ-4 "הגדות", ו-21 זוגות אוזניים מחכים למילות חכמה שייצאו מהפיות שלנו.

פנינו אחד אל השני בעברית ושאלנו: "ומה עכשיו?" איך אנו אמורים להנחות את כולם לכל אורך הערב הארוך והקצת מייגע הזה? ואם כן, למה, אחרי הכל, בכלל טרחנו על כך? יכולנו פשוט להזמין אותם לעוד ארוחת שבת. אפילו בשביל יהודים אורתודוקסים מסמל ה"סדר" עינוי אף גדול יותר מהעבדות במצרים. איך נרגיש אם נראה שהם משועממים, חשים לא בנוח או מובכים? הבנו כמעט באופן אינסטינקטיבי שמימתנו היא להפוך את המאורע הזה לערב שיותר מכל יעביר את המסר העוצמתי שמחבר בין כולנו.

אמרנו להם שחג הפסח נחגג לסמל את יציאת אבותינו מעבדות לחירות, וככזה הוא מסמל את החשיבות מהגאולה מדיכוי בכל צורה שהיא - גם רוחנית וגם פיזית, כמו שאפשר לראות לאורך תקופות חשוכות בהיסטוריה, בתפיסות דיכוי סמליות, דחפים או אילוצים אישיים. כל אדם סיני, מקומי או אמריקאי יוכל להזדהות עם השאיפות הללו. אנחנו שותים ארבע כוסות יין, נשענים לצד שמאל ודואגים שמישהו אחר ישטוף את ידינו, כל אילו הם מנהגים יוונים ומזרח תיכוניים של בני אדם חופשיים. אנו מספרים את סיפור המסע, ומוסיפים לתוכו הערות ביניים של חכמינו, כדי שילדינו ילמדו את

סוגיית "סיניותה" של סין סבוכה לא פחות מן הסוגיה "מי הוא יהודי?" ודעת רוב רובם של אנשי המערב כי את הסיני אפשר להכיר בתור שכזה על פי מראהו החיצוני בלבד איננה פשטנית פחות מקביעתו של דוד בן גוריון כי "הודי הוא זה שחושב את עצמו ליהודי", מבלי לתת את דעתו על מהותה של היהדות.

שלא כיהודים, לא נאלצו הסינים, במשך קיומה של סין כמדינה, לעסוק (ואף לא עסקו) בסוגיית "סיניותה" של מדינתם. לגביהם הייתה עובדה זו מובנת מאליה. עם זאת לא הייתה זו אמת מושלמת, כי מאז ומתמיד היו גבולות סין גמישות וניתנות להתכווצות והתרחבות. היתה אף תקופה קצרה בעת כיבושה של סין ע"י המונגולים, כאשר ניתן היה לומר כי סין בתור שכזאת חדלה מלהתקיים. אין זה גם נכון להגדיר את סין כ"ארץ הסינים" מבלי להיות בטוחים מי היה זכאי להיות מסווג כ"סיני". מאידך, בכל תקופה היו רבים אשר התגוררו מחוץ לתחומי "הקיסרות התת-שמימית" אשר אפשר היה להגדיר כ"סינים".

עם בוא לשלטון משטר שהיה נתון לאידיאולוגיית המהפכה העולמית, הפכה סוגיית "מיהו סיני?" לעדינה יותר ויותר. בקיצור: לא נמצאה עדיין תשובה מספקת לשאלה זו, בדיוק כמו לשאלה "מיהו יהודי". לראשונית נתגלתה סין המתועדת בעולם המערבי דאז בערך אלפיים שנה לפני הספירה הנוצרית. תחומה השתרע אז בין הקטע המרכזי של הנהר הצהוב בו הוא מפנה את זרימת מימיו הדלוחים צפון-מערבה, כלפי המפרץ הצהוב (Bei Hai) לבין האגמים הגדולים בדרום. באותה תקופה תושבי אותו שטח כבר גיבשו לעצמם את העקרונות הבסיסיים של מוסר וסמכות שלטונית אשר על ידם הם הודרכו עד עצם תקופתנו אנו, כאשר עקרונות אלה שינו את צורתם החיצונית מקונפוציאניזם המסורתי ופולחן האבות לאגנוסטיציזם, וקיסרות-פיאודלית-ביורוקרטית למשטר רפובליקני ולאחר מכן סוציאליסטי.

דבר אחד, הכתב הסיני, היה ונשאר "סיני ייחודי" לאורך כל דרכה הארוכה של ההיסטוריה הסינית. הוא היה למכשיר היחיד אשר יכול היה למזג דיאלקטים רבים ללשון אחת ולאפשר לשבטים רבים אשר אכלסו שטחים נרחבים להבין איש את רעהו. אפילו בימינו תושב של חלק אחד של סין מזדקק לעתים קרובות לפיסת נייר ועט או כף ידו ואצבע כדי לכתוב את הסימנית הדרושה

להבהיר את אי ההבנה בינו לבין בן שיחו, תושב מחוז מרוחק.

שמו של האדם אשר הצליח להפוך את הסימנית הסינית לוו אשר עליו הייתה תלויה אחדותו של העם כולו במשך יותר מאלפיים שנים היה Li-Ssu, ראש ממשלתו של הקיסר הראשון של שושלת צ'ן, Shih Huang-di (המאה השנייה לפני הספירה הנוצרית). מידת היכולת של סין להחזיק בעליונות תרבותית ומדינית בשטח כה רחב למשך זמן כה ארוך מאשרת באופן משכנע יותר מכל שכנוע אחר בעליונות ה"סיניות" שלה מעל ומעבר להתגלמותם של העמים שסבבו אותה.

כוחה הפנימי של "הסיניות" נתגלתה גם בתקופה הטראומטית ביותר בהיסטוריה של סין תקופת הכיבוש המונגולי, כאשר בסופו של דבר לא היה זה הנכבש אלא הכובש אשר היה בסכנת אובדן של זהותו התרבותית והלאומית. גם בתקופת השושלת הקיסרית ג'ינג המנצ'ורית (האחרונה), הייתה זו התרבות הסינית אשר בלעה את המנצ'ורים והפכה אותם ל"יותר סינים מהסינים עצמם". ומעולם לא הייתה סין כה בטוחה בכוחה של תודעתה העצמית כפי שהיא הייתה בתקופת טרום המהפכה הרפובליקנית. היסטוריונים רבים סבורים כי דווקא בטחון עצמי זה הוא אשר הביא אותה לקריסה בלתי צפויה וסופית זו. היה זה עליונותו של כוחו הצבאי-טכנולוגי של המערב אשר הכריע את סין חדרת תסביך העליונות. אנשי הרוח המעטים לא הצליחו לשכנע את המנהיגות הסינית דאז שכוחה של "הרוח הסינית" לבדה אין בה מספיק כוח כדי להתגבר על ה"טכנולוגיה חסרת הרוח" של "השדים מעבר לים". כך נפלה מדינת קונפוציוס.

לגבי סין לא היה חציה הראשון של המאה ה-20 אלא חמישים שנות מאבק מזויין בגנרלים שונים לבין עצמם, אחר כך מלחמה נגד הפולש היפני, ולבסוף בין כוחות הלאומיים של הגו מין-דן המגן על המסורת של העבר לבין הקומוניסטים אשר בסופו של דבר הייתה ידם על העליונה במאבק זה. אולם גם ניצחונם לא היה בו כדי לשים קץ למאבקים: עם בואם לשלטון מצאו הקומוניסטים את עצמם בין הפטיש של המאואיזם והסדן של המרקסיזם. הם פרשו מהראשון עם כישלונה של "המהפכה התרבותית", ומן ומהשני בסוף המאה העשרים. ומה לגבי העתיד? יש הסבורים שהוא טומן בחובו חזרה ל"סיניות" המסורתית כשהיא לבושה בגדים מערביים.

הסיבות על גיבוש היהודים כעם ודת ויערכו את המסורת רבת השנים שלנו, לא משנה היכן נהיה. אנחנו מעודדים אותם לשאול שאלות ולקחת חלק פעיל בטקס שמיועד בעיקר לחינוכם, על יד כך שאנו חושפים את עצמנו לסחיטה בתמורה לקבלת האפיקומן בחזרה, ועל ידי הבטחה לשירת שירים כיפיים בסוף הערב הארוך הזה. בסוף אנו מתפללים ל"שנה הבאה בירושלים הבנויה" - במובן הפיזי וכמו גם הרוחני.

כשאנחנו קוראים את ה"הגדה" בעברית, אנו עוצרים מדי פעם בפעם כדי לתרגם ולשאול את התלמידים אם הבינו את הטקסט, אנו מגלים כי המשתתפים הראו יראת כבוד לנוכח אורך הטקס, ומופתעים מהדרך בה ילדי ישראל מצליחים לשלב את המצה, המרור, והקריאה הנראית כבלתי נגמרת עם רעיון החופש. אבל נראה שאורחינו הבינו את המוטיבציה שלנו לנצל את המאורע המשפחתי החשוב ביותר של השנה בהדגשת השחרור והחופש לחיות כיהודים ולשמר את מסורתנו בכל מקום שנהיה. למרות שהם עצמם היו הכל מלבד דתיים, האמנו שהם יוכלו להבין זאת. אולי זה אפילו עזר להם להבין את ההתעקשות שלנו לא לעבוד ביום שכלל הנראה הוא היום הרווחי ביותר בשבוע אצל הגויים.

למרות זאת היו כמה כשלונות מינוריים. החרוסת לא הייתה הצלחה גדולה. אחרי הכל, מי ירצה לאכול דבר שדומה לטיח? כמו כן לא הייתה גם התנפלות גדולה על המלפפון החמוץ, שהוגש כמרור, למרות שהסינים מחשיבים את המאכל הזה לבריא מאוד. יין הקידוש עבר את רף 4 הכוסות, אך בסוף הערב נשארנו עם יותר מאספקה הולמת ממנו להמשך שהותנו בג'ינן (Jinan). אבל להפתעתנו הרבה המצה הייתה הלהיט האמיתי של הערב. אולי עלינו לשקול להתחיל לייבא את המצות לשוק הסיני. זה וודאי יהפוך אותנו לעשירים מאוד, ועל הדרך גם יוכיח שיש אמת במיתוס הסיני השני על היהודים.

אתם בטח תוהים מי גנב את האפיקומן. ובכן, זה לא היה בננו, שבמהרה נרדם לאחר שסירב בכל תוקף לשיר "מה נשתנה". הייתה זו ליאורה, שלא ביקשה כלום בתמורה, אפילו לא +A בשיעור העברית. השעה החלה להיות מאוחרת והתלמידים היו צריכים לעמוד בשעת כיבוי האורות שלהם בשעה 11. אבל הם נשארו עד הכוס הרביעית ושירת "לשנה הבאה בירושלים הבנויה"... בשנה הבאה בשנדונג (Shandong)?

ילדותי בחרבין

מאת יהודית בין - דברים ככנס בחרבין

שמי יהודית קרליק - בין, נולדתי בחרבין בשנת 1940 לאמי סופיה לבית ורצמן-ויגדורצ'ק ולאבי מיכאל קרליק.

משפחת ויגדורצ'ק העניפה היגרה לחרבין בין השנים 1910-1907. הם היגרו מחרסון שבדרום אוקראינה.

אמי עם הוריה ושני אחיה הגיעו לחרבין בשנת 1910. בגיל שנתיים, אחרי נסיעה של 18 יממות ברכבת טרנס סיבירית. בחרבין בילתה אמי את ילדותה ובגרותה, היא למדה בתיכון "גינרוסובו". (בידי מסמך מתיוון זה משנת 1923).

אבי נולד בבולטה במחוז אודסה בשנת 1917. משפחתו עברה לוולדיבסטוק, וב-1930 הוא הגיע לחרבין. הוא עסק במסחר באריגים ובפרוות והצליח בעסקיו.

אני מייצגת כאן את "הדור הצעיר" שחי בישראל ועדיין זוכר את חרבין. בני גילי עזבו את חרבין בגיל 10-12, לכן עד היום גם בהיותנו בני 60 פלוס, אנו מכונים "הילדים של חרבין".

כשכל אירופה בערה בתקופת מלחמת העולם השנייה, אנו הילדים נהנינו מחיים נוחים ונעימים. יתכן שהורינו ניסו לגונן עלינו מן המתרחש סביבנו, אבל לנו היתה ילדות נפלאה כשהדי המלחמה הגיעו לחרבין בצורה ד"י קלושה עם הרבה חוסר ודאות...

כששואלים אותי מה עולה בזכרוננו כשמזכירים את העיר חרבין?

ראשית, ביתי ברחוב קוניה אוליצה, בתי הכנסת (הישן והחדש), בית ספר "תלמוד תורה", החנות "צורין" ובמיוחד אותו העץ המופלא והגדול ברחוב ארטילירסקיה שהיו תלויים עליו המון ניירות צבעוניים.

גרתי עם הוריי בקוניה אוליצה 22 בבית אנטיפס העומד על תילו גם היום. זה היה בית מפואר בן 6 קומות עם מעלית. למטה גרו זוג אנשים רוסיים, הוא נקרא שוער. תפקידם היה לבדוק מי נכנס לבניין ואל מי הוא מתכוון להגיע. עד היום איני יודעת מה היה טבעו של הזוג הזה "בעדנו או נגדנו".

כ-80% מתושבי הבניין היו יהודים. ביניהם גב' ארקוס שגרה מתחתינו, שאת קורות חייה וסופה העצוב אפשר לקרוא בספרו של מרת. קאופמן "הדות חרבין אשר בלבי".

באותו בניין גרה גם משפחת קיול, שראש המשפחה היה מנהלו של בית הספר הגרמני בעיר וחבר במפלגה הנאצית.

בקומה השישית של הבניין היתה רק דירה קטנה אחת ובה אקווריומים עם דגי נוי, היו בה המון חלונות שמהם ניתן היה לראות את העיר.

כמו לכל חבריי, גם לי בילדותי היתה ניניה (אומנת). אישה אצילית, אהבתי אותה מאוד, קיבלתי אותה "בירושה" מבנו של ד"ר צפליק רופא ילדים ידוע בעיר.

הניניה שלי היתה אישה גבוהה ואינטליגנטית, היא היתה אלמנתו של קצין פולני. בגיל חמש וחצי אבי החליט שאני מספיק בוגרת וניניה עזבה את ביתנו, אך במשך שנים היתה באה לבקרני. היא נפטרה זמן קצר לפני שעזבנו את חרבין. אני זוכרת שהלכתי עם אימי להלווייתה בכנסייה הקתולית "קוסטיוול" בנוביי גורוד.

אחרי עזיבתה של ניניה התחלתי לבקר בגן הילדים של בית הספר "תלמוד תורה". רוב הילדים שהייתי איתם בגן הילדים המשיכו איתי לכיתות היסוד של בית הספר ואילו חלק מהילדים עברו "לרוזוביה שקולה", בי"ס רוסי.

כל קיץ בחודשים יולי ואוגוסט, משפחתנו היתה נוסעת לדצ'ה, בגדה השנייה של הסונגרי. באביב 1945 חליתי בחצבת קשה, ד"ר דונקלמן (פליט מגרמניה) שהיה רופאם של רוב הילדים היהודים בעיר, המליץ לא לקחת אותי לתקופה ארוכה קרוב למים, לכן נסענו בקיץ אל ידידים של הורי מחוץ לעיר שם השקו אותי בכל בוקר בחלב עזים וכך "הפסדתי", אולי, למזלי את כניסת הצבא הסובייטי לעיר.

לעומת זאת, הייתי עדה לאירוע שנחרט עמוק בזכרוננו. בשנת 1947, בקיץ, טיילתי עם אמי בטיילת של חוף הסונגרי ומאי שם הופיעו אנשים מוזרים, הם הלכו בשורה ארוכה מכוון מערב למזרח, הם נראו תשושים, חלקם יחפים, בגדיהם בלויים, חלקם היו חמושים ברובים. הם צעדו בשקט מוחלט שהדהים את כל האנשים שהיו אז במקום והסתכלו במחזה המתרחש. היו אלה חיילי הצבא העממי הסיני, של הארמיה השמינית של מאו צה טונג. אנחנו קראנו להם "פלודין". אחרי שנים אמי סיפרה לי שהם הלכו בכון בית הסוהר בקמרצ'קיה אוליצה כדי לשחרר את חבריהם הכלואים שם.

בתי הכנסת היו חלק מהווי ילדותנו, בחגים, כל יהודי העיר ראו לעצמם חובה להראות בבית הכנסת. אבי, שהיה פעיל בקהילה התפלל בבית הכנסת החדש, סבתי מצד אבי התפללה בבית הכנסת הגדול - הישן. נראה לי שבבית הכנסת החדש התפללו אנשים יותר צעירים, בני המעמד הבינוני.

בחגים, אנו הילדים היינו מתרוצצים בין שני בתי הכנסת. אני זוכרת את הרב קיסילוב הדור פנים, שישב בצד הימני של הבמה. פעם בבית הכנסת הגדול ופעם בבית הכנסת

החדש.

מקומו של אבי בבית הכנסת החדש היה בשורה הרביעית או החמישית מצד ימין, על ידי מר אומנסקי, אביו של גריק אומנסקי ז"ל, שעזב את עולמנו לפני פחות משנה.

אמי עמדה ממול, בעזרת נשים, סופר לי כי המקום של אמי נבחר לא במקרה. היא לא ידעה לקרוא עברית, אם כי ספר התפילה שלה היה עם תרגום לרוסית, וכדי לא להתבייש היא היתה עוקבת אחרי אבי וכשהוא היה הופך דף היא היתה הופכת גם.

בעת קריאת תפילת "זכור" גבאי בית הכנסת היה מכריז "כל הילדים החוצה", וכולנו היינו "נשפכים" לחצר בית הכנסת, בה אני ובני גילי ניהלנו משחקי חצר, גולות, או ערמות של תמונות שהיה צריך להפילם בעזרת עקב של נעל...

אזור הפעילות של חיינו בחרבין, כלומר, שלי ושל בני גילי היה מצומצם למדי, זאת גילינו רק עכשיו כשביקרנו בחרבין כאנשים בוגרים, למעשה זה היה מן מרובע או אולי דומה יותר לטרפז, מנובוגורודניה אוליצה ועד קזציה אוליצה ומדיאגונלניה אוליצה כולל הלינויות מה-3 עד ה-7 ועד הטיילת שעל שפת הסונגרי.

כשגדלתי במקצת והייתי כבת 7, דודי שהיה חובב כדורגל היה לוקח את בן דודי ואותי למשחקי כדורגל. בקיץ, בימי א' היינו הולכים מפריסטאן ברגל, עוברים את היואדוקט ומגיעים למגרש. כאן היתה מתפתחת ממש "טרגדיה", בן דודי ואני אהדנו תמיד את הקבוצות היריבות, בסוף כל משחק אחד מאיתנו היה בוכה כי קבוצתו הפסידה. אך לגבי קבוצה אחת לא היה ויכוח, הקבוצה הרוסית "הכוכב האדום" בה שיחק גם שחקן יהודי בוריה צביבל. היינו גם מאוד גאים ביאכטה "קדמה" שחבריה היו חברי מכב"י, אני היטב זוכרת את אחיו של תדי קאופמן - דימה ואת סמושקוביץ שהיו מפלגים בה בתחרויות לאורך נהר הסונגרי.

בית ספרי - תלמוד תורה

התחלתי את לימודי בו בגן הילדים והמשכתי בכיתות היסוד עד אמצע כיתה ג'. הבניין שכן בקוניה אוליצה, קרוב לאלטילירסקיה, והאווירה בו היתה כאילו הוא מנותק מכל מה שמתרחש ברחוב. העניינים התנהלו בו שנים ללא שינויים כאילו זה כוכב אחר בפני עצמו. הספסלים השחורים (השולחנות והכיסאות מחוברים). השולחנות היו מלאים בחריטות ושריטות לזכר התלמידים שחבשו אותם, באמצע, חור לקסת של דיו (אוי, כמה צרות

עברנו כשהיינו צריכים לכתוב עם הדגשה ולא להשאיר כתמי דיו על הדף...
עם השנים נודע לי שביה"ס השתייך לרשת בתי הספר של "אגודת ישראל", אבל לאמיתו של דבר, בזמני הוא פעל כבית ספר רפורמי, בו חגגו את חגי ישראל ולמדו עברית בנוסח אשכנז. עם הזמן היינו צריכים לענוד גם את סמל הכוכב האדום.

לעולם לא אשכח את מורנו לעברית, מר נדל, שהיה בימים קשים לוקח אותנו לדירתו (הוא גר בחצר בית הספר) ומלמד אותנו שם תנ"ך ויהדות.

מכיתה א', הייתי הולכת לבד לביה"ס כי הוא שכן ברחוב בו גרתי, ולפעמים בליווי אמי, כך היה מקובל שההורים היו מלווים את ילדיהם עד לביה"ס "מקלפים" מהם שכבות של בגדים ותולים את ב"גרדרובניה" (מלתחה). לקראת סוף הלימודים שורת האימהות שוב היתה מתייבבת ומחכה שילדיהם יצוצו משער ביה"ס או שהיו בחורף שוב עוטפים אותנו בשכבות של בגדים כי הטמפרטורה בחוף הגיעה למינוס 30 מעלות.

בחנוכה ובסוף שנת הלימודים היו נערכים בביה"ס מסיבות אותן היו מארגנות האימהות של התלמידים, הפקה עצמית. זכור לי שפעם גם הוזמן במאי מקצוץ.

אחד האירועים החשובים בחיינו היו ימי הולדת. כל הבנות היו מגיעות בשמלות מעומלנות עם תלתלים וסרטים והבנים בחליפות, היינו מתיישבים ליד שולחנות ערוכים ומלאי כל טוב. מאחורי גבינו עמדו אימהותנו והשגינו שנחגוג בצורה מנומסת כיאה לילדים מחונכים.

אחר כך כולם היו עוברים לחדר האורחים וכל אחד מאיתנו היה צריך להראות את כשרונו, בעיקר בגנינה על פסנתר. בשנים האחרונות

לשהותנו בחרבין מצבה הכלכלי של אמי היה קשה, לא למדתי לנגן ומצאתי פתרון אחר, הפועתי בשירי מלחמה רוסיים, כל המבוגרים היו נהנים מילדה בת 8 ששרה שירים רוסיים אותם אני זוכרת עד היום.

למעשה, היינו המחזור האחרון של תלמידים בביה"ס "תלמוד תורה". בכיתה ג' ב-1949-1950 התחילה העלייה של היהודים לישראל. אני זוכרת היטב את ההתרגשות שאחזה בקהילה היהודית כשבקמרצ'סקויה סברנייה (סובייטסקי קלוב). הוקרן סרט קצר בו הגב' גולדה מאיר מגישה את כתב האמנה כשגרירת ישראל בברה"מ, **גם לנו יש מדינה ובי!**

בתחילת 1950, מידי פעם כיתתי קטנה (גם כך מנתה רק 9 תלמידים) כי כל פעם מישהו אחר מחבריי הודיע שהוא נוסע עם משפחתו לישראל. חזרתי יום אחד הביתה ושאלתי את אמי מתי גם אנחנו ניסע? לא קיבלתי תשובה.

כעבור תקופה קצרה אמי קראה לי ושאלה אותי אם אני באמת רוצה לנסוע? ענית לה בחיוב, היא פתחה את דלת חדר האורחים שלנו ואמרה "תביטי היטב מסביב ותזכרי שמה שאת רואה כאן ועכשיו לעולם לא יהיה לך... (הייתי ילדה בת 10). ענית לה, אמא, אני מבטיחה לעולם לא לבקש ולהתלונן! וכך היה.

ברגע שהוחלט שאנו נוסעים התחילו ההכנות הקדחתניות בבית. מה למכור, מה לקחת, מה לקנות, הידיעות שהגיעו מישראל היו מאוד לא ברורות, היו שאמרו שצריך לקחת אתנו אפילו מטאטאים ואטבים לכביסה ולהכין מצעים בצבע כהה כי בישראל אין מים.

תוך מספר חודשים נמכרו הרהיטים היפים שהיו בדירתנו, דבר שעלה לאמי בהרבה

בריאות, ואילו אנחנו הילדים נהנינו להחליק על הפרקט בדירה הריקה.
ב-20 באפריל 1950 עזבנו את חרבין בדרך לטיינסין ומשם באניה הגענו לנמל חיפה בישראל.

על מה אני מצרנה!
10 שנים חייתי בחרבין ולמעשה לא הכרתי אותה כלל, היו לי מעט מאוד הזדמנויות לשחק עם ילדים סיניים. היו לנו ידידים שגרו בדאיגולניה אוליצה פינת ליניה השביעית. להם היו שני בנים איתם הייתי יורדת לחצר בה גרו משפחות סיניות. הידיד הטוב שלנו היה ילד ששמו ליו, אנחנו קראנו לו "לולקה", לפני זמן מה שוחחתי עם אחד הבנים, היום כמעט בן 70, ואמרנו: מה היינו מוכנים לעשות כדי לפגוש את לולקה שלנו היום, לדעת מה עבר עליו במשך השנים... אך איש מאיתנו לא יודע פרטים עליו והיכן לחפשו.

כפי שאתם יודעים ישראל היא ארץ הגירה, ליוצאי רומניה קוראים רומנים, ליוצאי מרוקו מרוקנים, וליוצאי רוסיה - רוסים. ולא פעם אנשים נעלבים מאוד. לעומת זאת תמיד התגאיתי שנולדתי בסין ובסיוואציות שונות כשהיו קוראים לי "הסינית" קיבלתי זאת כמחמאה.

אני ובני גילי גאים שנולדנו כאן. נכון, עזבנו את הארץ הזאת כילדים ולמעשה לא תרמנו דבר. אנחנו רוצים להודות לכם שנתתם להורינו כאן מקלט בטוח ולנו, ילדות נפלאה. אני גאה שבדרכון שלי במקום הלידה כתוב CHINA. חרבין היום כבר לא שלנו היא עיר סינית גדולה ויפה שנבנית בתנופה רבה. אנו מאחלים לסין ולבני עמה שגשוג ואושר. אנו שמחים על הישגים הנפלאים בכל התחומים ובטוחים בהצלחותיכם.

יהודית בין וכל "ילדי חרבין".

נמצאה ישראלית שתשתף באולימפיאדת

בייג'ין 2008 - חברת ויזארטי

הצלחה נוספת קשורה להשקעה שעשתה ויזארטי ב-2005. החברה השקיעה 780 אלף דולר תמורת 30% מהאחזקות בחברה נורווגית שמספקת תוכן אינטראקטיבי של טלוויזיה לטלפונים סלולאריים לפני כשבועיים דיווחה ויזארטי על מכירה ראשונה מאז ההשקעה - בהיקף של כחצי מיליון דולר, ליישום מערכות הגרפיקה של ויזארטי לטלפונים סלולאריים.

את המחצית הראשונה של 2006 סיימה החברה משפיים עם הכנסות של 27.4 מיליון דולר - עלייה של 68% לעומת המחצית הראשונה של 2005, ועם הכפלה של הרווח הנקי ל-4.3 מיליון דולר. חלק מהצמיחה מיוחסת לרכישת חברת ארדנדו השוודית במאי, אך גם בלעדית מדובר בגידול אורגני של 40% בהכנסותיה.

בטכנולוגיה של ויזארטי. "המשמעות היא רבה, מכיוון שעד היום לא היינו באולימפיאדות עצמן, אלא רק כחלק משידורי הטלוויזיה משם. ההכנסות רובן יהיו ב-2007-2008 וההסכם הזה צפוי להוביל להסכמים נוספים הקשורים לאולימפיאדה", אמרה עפרה בראון, סמנכ"לית הכספים של ויזארטי.

Swiss Timing קנתה בנוסף 20 מערכות של ויזארטי לאולימפיאדת החורף שתיערך עוד חודש בוונקובר, קנדה. בנוסף, חתמה ויזארטי באחרונה על כמה עסקות במזרח אירופה; בפולין, סרביה ורוסיה. העסקות נערכו עם תחנות שידור מקומיות, בהיקף של 500-800 אלף דולר. בראון מציינת כי ב-2006 יש גידול במכירות במזרח אירופה.

כמה עסקות שעליהן חתמה ויזארטי, המפתחת אולפני שידור וירטואליים לרשתות שידור, הקפיצו את שווייה ל-250 מיליון דולר מאת: אפרת נוימן

חברת ויזארטי הישראלית, הנסחרת בגרמניה ונורווגיה, ממשיכה את המומנטום החיובי של השנים האחרונות, ומתחילת 2006 כבר הוסיפה 50% לשווייה שמסתכם ב-250 מיליון דולר. העליות האחרונות במניה (מאמצע ספטמבר הוסיפה 15%) מיוחסות לכמה עסקות חדשות שעליהן דיווחה החברה - העוסקות בפיתוח אולפני שידור וירטואליים ופלטפורמות גרפיות לרשתות שידור.

אחת העסקאות המעניינות היא עם חברת Swiss Timing, האחראית על מדידות הזמנים באולימפיאדה שתהיה בבייג'ין ב-2008. כל המידע המוצג וקשור למדידה יינתן

א
י
ג
ו
ד

י
ו
א
א
י

ס
י
ו

רופא המחנה 16 שנה גברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, המשך מגיליון 389 מתוך ספרו בשם זה

פרק שביעי

זה היה במארס 1947. נכלאתי בתא ליחיד. אומרים, כי הוא מיועד לפושעים "חשובים מאוד". התא קטן ומתחת לתקרה קרוע אשנב מסורג. הכל "כהלכה". ליד אחד הקירות - מיטה וליד הקיר השני שולחן קטן. בפינה - כיור וברז מים ולידו בית-שימוש עם אסלה. תא עם כל ה"נוחיות". בבית-כלא ליפורטובו הותקן בית-שימוש בכל תא, כדי שלא יהיה צורך להוציא את האסירים. כסא אין בתא ולשבת אפשר רק על המיטה.

עם שהעברתי לבית-כלא זה נטלו ממני את המשקפיים. בלי אומר ודברים הסירום יום אחד מעל אפי. למחרת בבוקר הודעתי לאחד הסוהרים, כי בלי משקפיים איני מסוגל לראות דבר. הוא רשם את הודעתי. למחר חזרתי על בקשתי והסוהר אמר:

"החוקר שלך צריך לאשר בכתב או, לפחות, בטלפון, כי רשאי אתה לקבל חזרה את משקפייך... תזכיר לו את הדבר כשתהיה אצלו..."

אותו ערב הוזמנתי לחקירה. אני מבקש את החוקר להורות על החזרת המשקפיים. הוא שואל בתמיהה:

"מה, עוד לא החזירו לך?"

"מחכים להוראתך בכתב, או בטלפון..."

"בסדר, אגיד לסוהר..."

"תודה..." אמרתי, מלא תקווה כי אכן יוחזרו לי משקפיי. אולם עברו ימים אחדים ולא קיבלתיים. יום-יום מזכיר אני את הדבר לסוהר. אך הלה בשלו: דרושה הוראת החוקר, ואילו החוקר מבטיח להורות. מקץ שבוע שוב אמרתי לחוקר כי טרם קיבלתי את משקפיי וכי העדרם מפריע לי מאוד. החוקר משיב בנימה לגלגנית:

"עוד לא החזירו לך? איזה סדרים!"

הבינתי כי הם מתעללים בי וחדלתי מלהזכיר את העניין. עברו שבועיים ועדיין לא הוחזרו לי משקפיי. באחת החקירות מושיט לי החוקר לחתימה את פרוטוקול החקירה.

"איני רואה כלום בלי משקפיים ולא אוכל לקרוא..."

הוא מוציא ממגירת שולחנו זוג משקפיים ומושיטם לי.

"הרי אלה המשקפיים שלי", קראתי בשמחה. עיינתי בפרוטוקול ואמרתי לחוקר, בלי להסיר את המשקפיים:

"התשובות שלי נרשמו שלא כהלכה... לא

אמרתי את הדברים האלה..."

החוקר קרב אלי, נוטל את המשקפיים ומחזירם למגירת שולחנו.

אחת לשבועיים אפשר לקבל מספריית בית-הכלא ספר. עגלת-יד ועליה כמה עשרות ספרים מגיעה לפתחו של כל תא והאסיר רשאי לבחור אחד מהם. בחרתי ב"ריד הכלות" לטקריי. נטלתי את הספר בתקווה כי לא יארכו הימים ויחזירו לי את המשקפיים. אולם תקוותי נכזבה ומדי שבועיים הייתי מחליף את הספר בלי לקרוא בו.

רק מקץ 42 ימים הוחזרו לי המשקפיים. מה רבה היתה שמחתי! שוב יכול אני לקרוא. אני קורא יום תמים בלי הפסק. בין הספרים היו גם שמצאתי בהם עניין רב, בייחוד ספרי-המופת של הספרות הרוסית והלועזית.

במאי 1947 קראו לי לראשונה לחקירת-לילה. לילה אחד, בתשע ושלושים בערב, עם כיבוי האורות עליתי על משכבי. מתפשט, שוכב. כעבור מחצית השעה מעירים אותי: "היכון!" והלוואי מוליכני לחקירה. החוקר יושב אל שולחנו. החדר שרוי באפלולית. אני יושב במקומי הקבוע ליד השולחן העגול שבפינה. החוקר מחריש. מדפדף בניירות. יש שהוא נוטל ספר וכמו קורא בו. השעון שבפרוזדור משמיע שעת חצות. החוקר אינו פוצה את פיו. בשתיים אחר חצות יצא אל הפרוזדור והביא לעצמו כוס תה. ושוב מעיין הוא בספר ומדי פעם מזעיף מבט לעברי. פתאום הנני שומע דפיקת ידו על-גבי השולחן וקול גרעה:

"לא לישון!" אינני מגיב. החוקר חוזר וצועק:

"לא לישון!"

"אינני ישן..."

כך עבר הלילה. לילה בלי אומר ודברים... בשש בבוקר הוחזרתי לתאי. התפשטתי במהירות ושכבתי. אך נרדמתי דופק הסוהר על הדלת:

"השכמה!.. לקום!"

"לא ישנתי כל הלילה..."

"אמרתי לך, לקום!" צורח הסוהר בקול מהלך-אימים. אני קם ומתלבש. אני רוצה לישון. ישבתי על המיטה ונמנמתי. דפיקה על הדלת.

"לא לישון!" אני משפשף את עיני, מזה על הפנים מים קרים. מביאים ארוחת-בוקר - דישה, שאין לעכלה וספל תה קלוש. אכלתי, ישבתי על המיטה, שכן מקום-ישיבה אחר אין. אך התחלתי לנמנם, שוב דפיקה על הדלת:

"לא לישון!" מקץ כמה רגעים נכנס הסמל ואומר בחומרה: "אסור לישון במשך שעות היום, אינך מבין?" הרים את המיטה והצמידה לקיר. ישבתי על גבי אסלת בית-השימוש. הסוהר דופק על הדלת: "היכן אתה?" הסוהר אינו יכול לראות אותי מבעד לצוהר ואוסר עלי לשבת על-גבי האסלה. אני נשען על קצה השולחן ועומד. הרגליים כושלות ואני גולש על הרצפה. "אסור לשבת על הרצפה!.. לקום!" צורח הסוהר מבעד לצוהר. את שארית היום עמדתי על רגליי. כל דבר-אוכל לא בא אל פי. בתשע וחצי בערב כיבוי אורות. מורידים את המיטה. תודה לאל. מיד שכבתי והעטיתי עלי את שמיתת-האסירים האפורה, המחוספסת והגסה. נרדמתי. כעבור מחצית השעה מעירים אותי: "לקום, היכון!" שוב מוליכים לחקירה. קיוויתי כי החקירה לא תארך אלא עד חצות, שכן בלילה הקודם לא עצמתי עין, אולם גם הפעם שהייתי בחדרו של החוקר עד שש בבוקר. שמונה-עשר לילות כאלה עברו עלי... שמונה-עשר לילות-נדודים בלי לעצום עין. וכל בוקר מצמידים את המיטה אל הקיר. זהו אחד העינויים הקשים ביותר הנהוגים בבתי-הכלא הסובייטיים, ומדי בוקר, עם שאני בא לחקירה שואל אותי החוקר בגסות: "נו, כיצד אתה מרגיש?"

"מצויין!.. הייתי עונה בקול מאושש. ה"מצויין" שלי מרגיז את החוקר ומוציאו מכליו. לילה אחד - היה זה בליל-העינויים האחד-עשר - אחרי שעניתי כדרכי לשאלתו, קרב אל שולחני ובחמת-זעם, כשעיניו נתמלאו דם, שאל:

"אתה תדבר, או לא?..?"

"על מה?"

"על מה?.. על הכל, שאם לא כן תרקב בבית-הכלא... דבר!" ומטר של גידופים ניתך על ראשי. אני מחריש. החוקר קרב אלי באגרופים קמוצים. בלי משיב, מתוך חוש של הגנה עצמית, קפצתי מהכסא ונסוגתי אל הקיר. החוקר נרתע אחורה ומצטעק:

"מה לך קופץ? האומנם חושב אתה כי אטנף את ידי ואגע בנבלה שכמותך?"

ב

לילה אחד, בשעה מאוחרת אחר חצות, נכנס לחדרו של החוקר, מנהל מחלקת-החקירות, שהיה חוקר אותי בלוביניקה. משהבחין בי, פנה אל החוקר ואמר:

"אני מכיר אותו..." ובפנותו אלי הוסיף: "עדיין

שותק אתה ואינך רוצה לדבר?"
 "אני עונה על כל השאלות ואומר את האמת, אולם לא אשקר, כפי שדורשים ממני... חוקרים אותי יומם וילילה ודפים רבים כבר נרשמו מפי. סימן הוא שאני משיב על השאלות... אני עונה על הידוע לי ועונה את האמת..."
 "פרט לשמך ולשם משפחתך לא סיפרת דבר... ועליך לאמור את האמת... איש לא דרש ממך לשקר... ואם תשקר - נרביץ. ובכן, תדבר, או לא?..." דורש המנהל.
 "סיפרתי ואספר אך ורק דברים שהיו, ולא את אשר דורש ממני החוקר, כגון הודאה בפעולות הריגול של ההסתדרות הציונית ועל מעשי-חבלה שבוצעו, על-ידי ציונים בברית-המועצות, וכיוצא בזה דברי-הבאי... לא היו דברים כאלה מעולם ולא אחתום על כך, על אף דרישת החוקר..."
 "שמע, דוקטור, אין אתה רוצה להודות בדברים שחברך הציונים הודו בהם זה מכבר. הודה ונשלח לחופשי... אין קל מזה בשבילנו, ואילו אם תעמוד בשלך, ניאלץ להשתמש בכוח..."
 רעדה עברה בגופי, אולם עניתי:
 "מה לעשות, אם נזקקים אתם לכוח פסי, אעמוד גם בזה..."
 המנהל קופץ ממקומו ומצטרח:
 "אין מכים אצלנו... אצלך ביפאן ובסין מכים ומענים את האסירים. אין נוהגים כך בברית-המועצות. מה לך בודה דברים מלבך?"
 "הלא אתה הוא שאמרת 'נשתמש בכוח'..."
 "בסין שלך חדלת להבין רוסית..." מתמרמר המנהל, קם ממקומו, לוחש משהו על אזנו של החוקר ועוזב את החדר.
 מקץ שבוע הופיע בלשכת החוקר ראש אגף-החקירות של המג"ב בכבודו ובעצמו. משנכנס קפץ החוקר לעמידת דום. ראש האגף יושב על הספה בסמוך אלי, ורק השולחן העגול הקטן מפריד בינינו.
 "כך... כך... ענייך ידוע לי היטב. חבל מאוד שאין אתה רוצה לסייע בידינו... האומנם כה עוין אתה את העם הסובייטי?..."
 "מעולם לא הייתי עוין את העם הרוסי ולא לחמתי נגד השלטון הסובייטי. רק למען עמי פעלתי, למען תחייתו הלאומית..."
 "למען הציונות?" מדגיש המנהל.
 "כן, למען הציונות..." המנהל נאחז בדבריו:
 " והלא על זה מדובר... אני רואה כי נמצא בינינו שפה משותפת. אדם נכון אתה - ודי לחכימא... על הכל צריך אתה לספר... פעולתך היתה מסועפת מאוד והיית מנהיג ציוני... ייתכן כי אתה מהסס לדבר... רבים הם המהססים לעשות כן ואילו לכתוב - כותבים הכל. שמא גם אתה מבכר לכתוב? אדרבא! אתן לך נייר, עט ודיו - וכתוב! כמה נייר נחוץ לך? מאה גיליונות, מאתיים, שלוש מאות? אתן לך ככל שתרצה ותוכל לכתוב גם בתא שלך... אני ארשה לך... מסיים הוא חגיגת.
 "איני יודע מה אוכל לכתוב על מאות הגיליונות?..."
 "כתוב על הציונים, על המשימות שהיית

מקבל מלונדון, מהוועד המרכזי שלכם. הלא הוא פעל בשירות האנגלים? על הכל כתוב, על הכל. יודעים אנו על פעולות-החבלה של ארגוני הנוער הציוני... כתוב על זה..." משדלני המנהל.
 "לא אכתוב על כך", עניתי בפסקנות. "לא אוכל לכתוב, שכן לא היה כדבר הזה... שקר הדבר..."
 "הימלך בדעתך... נייר תקבל ככל שתרצה", ובפנותו אל החוקר, הוסיף: "תן לו נייר והוא יכתוב".
 "כדברך!..." עונה החוקר. המנהל יוצא את החדר.
 "שמעת?" פונה אלי החוקר. "חשוב בדבר... היודע אתה עם מי דיברת?"
 קצין גבוה זה, מנהל מחלקת-החקירות, שהציע לי "לכתוב", הוצא להורג בשנת 1953, כאשר לאחר מותו של סטאלין נתגלו הפרטים על משפט הרופאים היהודים, בעוון ניהול חקירה מתוך "שימוש באמצעים אסורים".
 אותו ערב הגיע תורנו ללכת לבית-מרוחץ. בית-המרוחץ נמצא בקומת מרתף, והיה עלי לסחוב מתאי שבקומה החמישית, וחזרה, את המזון הכבד והשמירה לצרכי חיסוי. כרעתי תחת כובד המשא ולא אחת נעצרתי בדרך. אולם הסוהר מאיץ בי ומזרזני, ותוך כדי כך בועט בי ברגליו. מה טוב, כי בית-המרוחץ והחיסוי הם אחת ל-12 יום בלבד!

ג
 פעמים הנני מתעורר בלילות לשמע זעקות. צעקה קורעת-לב פולחת לפתע את דמי הליל ולאזני מגיע קול אנוחות וגניחות. מי הצועק? מי הממרר בבכי? אנשים שדעתם נטרפה עליהם?.. מכים ומעונים?..
 יום אחד קוראים לי לחקירה. הפעם הובלתי לאחד החדרים בקצה הפרוזדור.
 ליד השולחן יושב החוקר שלי. ישבתי במקום המיועד לי. החוקר שותק ואף אני מחריש. כמחצית השעה ישבנו בלי להוציא הגה. לפתע מגיעה אלי, מבעד למחיצה הדקה המפרידה בין החדרים, זעקה וקול חבטה של תגורת-עור או אלת-גומי:
 "למה מכים אותי?.. מה אתם רוצים ממני?..."
 זועק מישהו במבטא ספק גרוזיני ספק טטרי. ושוב מכים ומצליפים. תקפתני אימה, אולם איני מאבד את עשתונותי ומשתדל להעמיד פנים כאילו איני שומע דבר ואיני מתרגש כל-עיקר. החוקר מביט עלי משיפולי מצחו ומנסה לעמוד על רחשי לבי. ואילו הכרת פני אינה מעידה דבר. בסוף פונה אלי החוקר ואמר:
 "אתה שומע... זה יהיה גם בסופך..." הוסיף ברשעות-לב: "נבלה שכמותך!"
 לא, בילאנהגוכך. עלי-ניסולהשפייע באמצעים "מעודנים" יותר. בכל-זאת קרו כמה מקרים וגם אני "נתכבדתי" במכות. באחת החקירות נצרכתי לבית-השימוש. הלוואי מוליכני ונכנס עמי. לפתע התחיל צורח: "סיים!" והרביץ בי פעמיים בקת רובהו.
 "מה לך מכה?" אמרתי בחרון-אף.

"מוש!.. לא לדבר, ולא - כאן תהא קבורתך, נבלה..."
 עם שובי ללשכת החוקר שאלתי את ראשי הלוואי להכות את האסיר.
 "מה קרה?" שואל החוקר. סיפרתי. הוא לא הגיב. "אין זאת", הרהרתי בלבי, "כי רשאי כל אחד, מגדול ועד קטן, להרביץ בלא-עונש באסירים..."
 חוקר חדש מונה "לטפל" בי והוא התחיל מבראשית:
 "הבה ננסה בטוב... ספר הכל, כאן... עכשיו, וייתכן כי מקץ כמה ימים נשלחך לחופשי. האם דווקא להענישך רוצה השלטון הסובייטי?.. אנו מעריכים אנשים כמוך. הנה ישבת שם אצלך בסין וביפאן ולאן הגעת - לבית-כלא! ואילו אצלנו היית עולה לגדולה... ספר הכל ותצא לחופשי... במקרה הגרוע ביותר יפסקו לך חמש שנות-מחנה, ותוכל לעבוד שם כרופא... ובכן - תקיעת-כף?" מטיף החוקר החדש.
 "דומני, כי אין לי מה להוסיף על שסיפרתי עד כה... לבדות דברים מלבי ולשקר איני מסכים. אדרבא, שאל ואענה!..."
 חוקר זה, אוקראיני לפי מוצאו, קורא לי יום-יום, אולם במשך עשרת הימים הראשונים לא הציג לי אפילו שאלה אחת לגופו של עניין, אלא סיפר כל הזמן על קולחוזים, מה טוב בהם מצבם של האיכרים, מה מאושרים הם, וכן על גדולתו של סטאלין, האהוב והנערץ על כל עמי ברית-המועצות, מנהיג שכמוהו "לא קם בעולם כולו".
 יום אחד קרא לי לחקירה בצהרי יום. שאלתו הראשונה היתה:
 "אכלת ארוחת-צהרים?..."
 "לא..."
 הוא צילצל בטלפון וביקש להביא לי ארוחה. לרגע נבהלתי מהצעתי ובמוחי חלפה המחשבה שמא רוצה הוא להרעילני. רבות שמעתי על הנעשה בבתי-הכלא הסובייטים ועל דרכי חיסולם של אסירים. לעצמו הזמין כוס תה בלבד, ואילו לי ארוחה שלמה: מרק, בשר עם תוספות, לחם, חמאה ולפתן.
 "מה פתאום ארוחה?" הירהרתי בלבי. "וכי רוצה הוא לשחדני?" החוקר שם על שולחנו חפיסת-סיגריות וגפרורים. "תודה... איני מעשן..."
 "קח, שמא יתחשק לך בשבתך בתא... פעמים משפר העישון את מצב הרוח..."
 כל זה חשוד בעיני. סיימתי לאכול. החוקר מצלצל, בא חייל ונוטל את הכלים. מתחילה החקירה:
 "מניין ידעת, כי בברית-המועצות נרדפת הדת?.. הנה כאן הודעתך בעניין זה?"
 "מתי היה הדבר?..." הנני שואל בתמהון.
 "אחת היא..."
 "לאו דווקא, אזרח-חוקר... חשוב מאוד מתי ומה אמרתי..."
 "משמע, אינך רוצה לענות לשאלה זו..." מסיק החוקר.
 "אזרח-חוקר, הנך מתייחס בוודאי לדברים

שנאמרו על-ידי לפני עשרים וחמש שנים... אני מבקש לקרוא באזני את הדברים... נזכרתי, כי שעה שב-1921 גברו בברית-המועצות הרדיפות על הדת ומכוהני הדתות השונות נשללו זכויות האזרח, פנה אחד העיתונים הרוסיים בחרבין לכמה אנשי-ציבור בעיר, וביניהם גם אלי, וביקש מהם לחוות את דעתם. אני מבקש מהחוקר לקרוא בקול, או להראות לי את אשר אמרתי אז. משראה כי אני מסרב להשיב הושיט לי החוקר עיתון ואמר ברוגזה: "קרא!". קראתי. וזה בערך מה שאמרתי אז: קשה להבין כיצד יכולה מדינה שהכריזה על חופש הדיבור, העיתונות והמצפון - לרדוף אנשים בעוון השקפותיהם ואמונתם.

החוקר נפנה אלי ושאל:

"מניין ידעת כי בברית-המועצות רודפים את הדת?.."

"הכל ידעו... סיפרו על כך אנשים שבאו מברית-המועצות וגם בעיתונים כתבו..."

"באיזה עיתונים?"

"בכל העיתונים... בעיתוני פולין, יוגוסלביה, צרפת, אנגליה, ארצות-הברית..."

"כל זה שקר..." קוטע החוקר את דברי. "מעולם לא נרדפה בברית-המועצות דת כלשהי ומשום כוהן-דת לא נשללו זכויותיו... התושבים עצמם הם שסגרו את הכנסיות, כיון שלא נצרכו להן... ואם רוצה אדם להאמין באלוהיו - יאמין, רוצה להתפלל - יתפלל כאוות נפשו אם אדם נבער מדעת הוא... כל מה שכתבו אצלכם אינו אלא שקר וכזב... הנה אני גר עם אמי הזקנה ומעל מיטתה תלוי איקונין, נו, מה אעשה לה? אם אטול ממנה את הקשקוש הזה אורידי שאולה. כך חונכה כל חייה חיתה באמונתה הטיפשית באלוהים ומילמלה תפילות... מה אעשה, ניחא, שיתלה לה האיקונין של אלוהים, של השד, אחת היא..."

סיים החוקר נמרצות את נאומו. עם תום החקירה קורא החוקר את הפרוטוקול שערך ומגישו לי לחתימה. הפרוטוקול נערך בצורת שאלות ותשובות, ועל כל תשובה חייב האסיר לחתום. כמספר התשובות - כן מספר החתימות.

את תשובתי לשאלתו מניין ידעתי על הרדיפות נגד הדת בברית-המועצות, ניסח החוקר: "היה לי קשר עם אמריקה..."

"לא אמרתי לך את הדברים האלה... הנני מוחה בתוקף."

"הלא אמרתי, כי קראת על כך בעיתונים האמריקניים..." משיב החוקר בבת-צחוק ערמונית...

"אמרתי, כי על כך סיפרו כל אלה שבאו מברית-המועצות ושנכתב על כך בכל העיתונים... בעיתוני פולין, צרפת ואמריקה..." "והאם קשרי-דואר אינם בחינת קשר?" שואל החוקר בחוצפה.

"משמע, אזרח-חוקר, אם קורא אתה עיתון אנגלי, הנך מקיים קשרים עם אנגליה?" "לא אמרתי זאת..."

"לא אמרתי, אולם כך כתבת... לא אחתום על הפרוטוקול..."

לא חתמתי על פרוטוקול זה וכן על רבים אחרים מחמת הדברים שהחוקרים שמו בפי, דברים שלא עלה על דעתי לאמור, אלא שהם היו מעוניינים "מטעמי עבודה" ליחסם לי. יש אומרים, כי פעמים מופיעה "חתימתו" של האסיר על הפרוטוקול, אף בלי שידע על כך, וששלשם כך מעסיקים "מומחים" מיוחדים. חוקרי המג"ב מקבלים מענק כספי מיוחד בעד הודאת האסירים בפשעים המיוחסים להם ומשום כך מנסים הם להכריח את האסיר להודות בלי לברור באמצעי "שכנוע". תנאי-חיים של חוקרים אלה טובים מאוד. משכורתם גדולה ובנוסף לכך הם מקבלים דמי מענק עם כל העלאה בדרגה, בעד כל "כוכב" נוסף על מדיהם, עבור חקירות לילה ועל הודאת האסיר. החוקר שלי סיפר לי פעם בהתגלות-לב, כי במוסקבה עומד לרשותם בית-חולים מיוחד מן הטובים שבמדינה, ולכל אחד מהם נווה-קיץ בקירבת הבירה.

מקץ כמה זמן הועברתי לתא אחר. תא לשניים. מיד עם בואי לתא פותח שכני ואומר: "הנני שמח מאוד כי העבירוך אלי..." לפי בקשתי נעשה הדבר... שבועיים ישבתי ביחידות והבדידות הילכה עלי אימים. ביקשתי את החוקר להעביר לתאי עוד מישהו, אולם האיש ששוכן יחד עמי היה בור ועם-הארץ. לא יכולתי לשאת את חברתו. חזרתי וביקשתי את החוקר לשכן בתאי אדם בעל-תרבות שאוכל לשוחח עמו בענייני ספרות ואמנות. והנה אתמול הוצא מכאן השכן הקודם ובמקומו באת אתה... אני שמח מאוד..."

חשדתי באיש, שמא אין הוא אלא "דוגרת" והחלטתי לנהוג בזירות. האיש ביקש לדעת מי אני, מניין באתי, ואם זמן רב נמשכת חקירתי. סיפר לי את קורותיו. ב-1920 ברח מרוסיה הסובייטית. לימים התגורר עם משפחתו באזור האמריקני של ברלין. ערב אחד הלך לתיאטרון שבאזור הרוסי של העיר. בקרבת התיאטרון נעצר, נכלא ומקץ שבוע הוטס למוסקבה. זה ארבעה חודשים כלוא הוא בליפורטובו. מאשימים אותו בריגול, משום שבברלין המערבית נפגש במקרה בבית-קפה עם גרוזיני אחד שהיה, כביכול, מרגל. יום לאחר שהועברתי לתאו נקרא שכני לחוקר. חקירתו מסתיימת והולכת. החוקר אומר, כי לכל היותר יפסקו לו 5 שנים.

"מוזר הדבר, בעוון ריגול חמש שנים בלבד?" חולף במוחי. "דברים בגו". שכני לתא היה איש בעל-השכלה. יום-יום הננו משוחחים במשך שעות ארוכות בענייני ספרות, אמנות, מוסיקה, וכיוצא בהם, דברים העומדים ברומו של עולם. בערבים הננו משחקים במשחק ה"דמקה". יום אחד חוזר שכני לתא מהחקירה כולו נרגש ומיד, בלי אומר ודברים, עלה על משכבו. אותו זמן קראתי בספר וכמובן לא שאלתי דבר. מקץ רבע שעה נפנה אלי ואמר:

"אני מכבדך מאוד והנני שמח לשכנותך, אולם בקשה לי אליך: בל נדבר יותר בענייני פוליטיקה ועל ברית-המועצות... הטוב והרע עולים בה בקנה אחד, אולם מוטב כי לא נשוחח על כך... אני מפגיע בך..." סיים את דבריו בריגשת-לב.

"ככל שזכור לי, כלל לא שוחחנו בינינו בענייני פוליטיקה, ואף אני איני להוט אחר שיחות בנושא זה..."

"כן, אולם גם בעניינים פרטיים שלנו ועל 'ענייני' מוטב כי לא נשוחח..."

הבינותי לנפשו של המסכן. אין זאת כי בחקירות דרשו ממנו כי ינסה להציל מפי דברים ויביאם לידיעת החוקרים. מקץ שבוע שוב קראו לו לחקירה ויותר לא חזר לתאי. כנראה, הושלמה החקירה בענייניו והוא הועבר לתא אחר.

ד

החוקרים שלי מקשיחים את ליבם. החקירות מייגעות יותר ויותר. יום-יום תולים בי כל מיני בוקי סריקי. קוראים באזני את עדותם של שני חברי "ברית-טרומפלדור" בחרבין. הם מספרים על הפעולה ה"חבלנית" של ארגונם שהיה נוהג, כביכול, לשגר לברית-המועצות אנשים במטרות ריגול וחבלה, ושבראש כל העוולות הללו עמד, כביכול, לא אחר, כי אם אני - "ראש כל הציונים". אחד הבחורים אף סיפר, כי בפעולה האנטי-סובייטית נטלו חלק גם שניים מרבני העיר.

"ואתה מכיר?" שואל החוקר.

"לא, איני זוכר איש בשם זה..."

"ואילו הוא מכירך יפה... ציוני הוא, פעל יחד איתך וקורא לך מנהיג..."

"איני מכיר אותו..." חזרתי ואמרתי.

"נסה להיזכר, הלא אתה הוא ששלחת אותו לברית-המועצות. הוא הודה בכל ועכשיו מרצה את תקופת מאסרו... רצונך להיפגש עמו?..." שואל החוקר ומצטחק בערמוניות.

"ברצון, אולם הלא אתם לא תפגישונו... הבטחתם להפגיש אותי פנים-אל-פנים עם איש אחד, אשר טפל עלי כל מיני שקרים, ייתכן שעשה זאת משום שלא היה בקו הבריאיות... שלוש פעמים הבטחתם להפגיש אותנו, ולא קיימתם..."

"משמע, אינך מאמין בעובדות הללו?..."

"כיצד רוצה אתה כי אאמין בהזיות-טירוף... עניתי במחאה.

החוקרים שלי מתחלפים חדשים לבקרים. יום אחד שוב חוקר אותי מכרי הוותיק, החוקר מלוביניקה. משכננסי לחדרו העמיד פנים שמחות.

"שלום, מה שלומך? עדיין חי? עדיין שותק אתה ואינך רוצה לפתוח את פיך? חבל... הלא יודעים אנו הכל על פעולות הריגול של הציונים נגד ברית-המועצות, הכל גלוי לפנינו... גם בלי שתודה בכך, יודעים אנו מי ומה אתה. רוצה, אקרא באזנך חוות-דעת על אישיותך..." אני מחריש.

"רוצה, אקרא לפניך?..."

"אין לי עניין בכך..."
 "לא, זה מעניין מאוד... הקשב ושמע..." אומר החוקר בקול נגיד ומצווה.
 הוא התחיל קורא בקול את תיאור האופי שלי שמישהו רשם עוד בשנת 1933. מה לא נאמר שם? "נאום ומרצה מוכשר... בעל השפעה בקרב התושבים ובחוגי השלטון..." "ארגון האמיגרנטים הרוסים וראשיהם חוששים מפני השפעתו ונאלצים להתחשב בדעתו ובדעת הקהילה היהודית שהוא עומד בראשה מזה שנים רבות..." ובהמשך הדברים כתוב לאמור: "איש זהיר מאוד בפעולותיו הפוליטיות... מעולם אינו 'נוטל חלק' ואינו נוכח' באסיפות הכלליות של האמיגרנטים ובהפגנות פוליטיות הנערכות על-ידי המהגרים הרוסים והשלטונות היפאניים..." החוקר קורא בהטמעה כל מילה ומילה. ניכר היה כי אין הוא קורא את הכל, כי אם קטעים בלבד ממסמך שנערך על-ידי הבולשת הסובייטית בחרבין. משייכים לקרוא והציץ בי, נתחייכתי.
 "מה, נכונים הדברים, לא כן?..." מתרברב החוקר.
 "המודיע שלכם שחיבר את המסמך, אינו מתמצא בדברים כל-עיקר. כל שאמר על העמדה לטובת היפאנים, או על העמדה אשר, כביכול, נקטה הקהילה היהודית והציונים, אינם אלא דברי-הבא... הקהילה היהודית בחרבין, או בכל מקום אחר, והציונים לא עסקו בעניינים פוליטיים, כי אם בענייניהם התרבותיים, הכלכליים והלאומיים של התושבים היהודיים... מעולם לא נידונו בעיות פוליטיות... כל יהודי המקום בעלי אזרחות סובייטית, פולנית, ליטאית ואף חסרי-נתינות היו חברים בקהילה... דל מאוד הוא המידע שבידיכם, אזרח-מיוזר..."
 החוקר מושיט לי דף מודפס שנתלש מחוברת כלשהי. הוא מקפל את חלקו העליון של הדף, לבל אוכל לראות את הכתוב בו, ומצווה:
 "קרא!..."
 אני קורא. בכתוב נאמר, כי הקהילה היהודית עסקה בריגול לטובת יפאן ואמריקה. החתימה המתנוססת על המסמך היא של סגן-שר לענייני-פנים, מרקולוב (לימים, - ב-1953, הוצא מרקולוב זה להורג, יחד עם "בוגדים" אחרים).
 "קראת?.. אתה רואה מי כתב זאת?..."
 "כן, אני רואה, ואף-על-פי-כן שקר הדבר ועלילה נמבזה..."
 "ספר כיצד פעלת אתה והקהילה הציונית שלך לטובת יפאן..." דורש החוקר.
 אני שותק. מה יכולתי להשיב לשאלה שהוצגה לי בפעם המאה.
 "ספר, אבל את האמת לאמיתה..." מסרבה בי החוקר.
 "לא פעלנו למען היפאנים, לא אני ולא הקהילה, וזו האמת לאמיתה..."
 "וכסף ליפאנים נתתם?..."
 "איזה כסף?.. למי?..."

"והלא שילמתם מסים?..." צורח החוקר.
 "בוודאי כי שילמנו... הכל משלמים מסים..."
 "אילו מסים שילמתם?..."
 "מס-הכנסה, מס-דירות..."
 "והכספים לצורך מה שימשו, יודע אתה?..."
 צועק החוקר בקולי-קולות.
 "כדי לממן את המאבק נגדנו, להכנת המלחמה נגד ברית-המועצות..."
 "הכיצד? הלא הייתם בעלי-ברית של יפאן!" משיב אני בשקט. "ואף חתמתם על חוזה של ניטרליות ואי-התקפה..."
 החוקר קם ממקומו ובקול מהלך-אימים צורח:
 "אין זה נוגע לך... זוהי פוליטיקה, ואם יש צורך בדבר, יכולים אנו לכרות ברית גם עם השטן עצמו... לא עסקך הוא..."
 "אולם מסים שילמו הכל, גם אזרחים סובייטים היו נוהגים לשלם מס-קרקעות, מס-הכנסה ומס-דירות..." - ושוב מצטרף החוקר:
 "לא היו אצלכם אזרחים סובייטים... איזה אנשים סובייטים הם אלה שבתים להם ובתי-חרושת ואף עוסקים במסחר?.. אין אנו מכירים באזרחים סובייטים אלה... בוגדים הם..."
 "אולם ברשותם דרכונים סובייטים והם אף רשומים בקונסוליה הסובייטית..."
 החוקר קוטע את דברי וצועק:
 "נבלות הם, ספסרים, ולא אנשים סובייטים..."
 מדי יום ביומו, בלי הרף, קוראים לי לחקירות. הועברתי לתא אחר. הקירות שחורים מלכלוך. הרצפה מזוהמת והפרעושים עוקצים באכזריות. היינו שלושה בתא זה, אולם מדי פעם מתחלפים השכנים. יום אחד שוכן בתא גרמני צעיר, עורך-דין מדרזדן. הוא נאסר בגרמניה והוטס למוסקבה. באחת החקירות שאל אותי החוקר:
 "מי הם שכניך לתא?..."
 "שניים - אחד רוסי והשני גרמני..."
 "מי הם, מה שם משפחתם?..."
 אולם החוקר מוסיף ושואל על הגרמני - מה הוא מספר ועל מה הוא מדבר.
 ענית, כי איני נכנס עמו בשיחות.
 החוקר מוסיף ליחס לי פשעים מפשעים שונים. קורא באזני עדויות שניתנו על-ידי אנשים שונים, יהודים ולא-יהודים, על פעולות הציונית ה"נפשעת". הנני מקשיב בתמהון-לב לעדויות אלו. לימים, שעה שחתמתי על הפרוטוקול שנערך עם סיום החקירה בענייני, ניתן לי לקרוא את העדויות. לא רחשתי לאנשים אלה, וביניהם אנשים קרובים שפעלתי יחד אתם, טינה או רגשי עוינות כלשהם. הם היו "מצילים את עורם", על-כל-פנים כך סבורים היו. "ידנו לא היתה במעל", "אין אנו יודעים דבר, הכל היה בידיו". "הוא ניהל את הפעולה הפוליטית ואנו לא היינו אנשי-סוד", כך היו אומרים. "הוא שהקים את הקהילה, את כל המוסדות, את בית-האוכל ואת בי-החולים..." "הוא ראש-היהודים, אהוב ואהוד על כולם. הוא גם עמד בקשר עם המוסדות הממשלתיים ודאג ליהודים ואנו לא ידענו דבר וחצי דבר..." "הוא"

- הכוונה אלי, אנשים אלה, חברי-הנשיאות של הקהילה נתבהלו והיו אחוזים פחד-מוות מפני עינויים וענשין, וייתכן גם כי אילצום לחתום על הפרוטוקול. קראתי את עדויותיהם של עמיתי וחברי לעבודה. לרגע קט נתעגמתי, אולם - הרהרתי בלבי - יסלח להם אלוהים...

ה

באחת החקירות, עם שנכנסתי וישבתי במקום המיועד לי, פנה אלי החוקר ושאל:
 "את מיכאלס הכרת? שמעת עליו?"
 "את השחקן היהודי מיכאלס?..."
 "כן... הנה כתוב עליו בעיתונים... נספה בתאונת-דרכים... שחקן גדול היה, 'המלך ליר' הטוב ביותר בברית-המועצות..." והחוקר מושיט לי גיליון של "פראבדה", ובו צילום של מיכאלס בארון-מתים ומאמר-הערכה להישגיו האמנותיים.
 "הנה רואה אתה, במוסקבה קיים תיאטרון מיוחד ליהודים... רק בברית-המועצות ייתכן הדבר... בשום מקום לא הצליחו לפתור את הבעיה הלאומית כפי שבאה על פתרונה אצלנו, והכל בזכותו של יוסף ויסריוביץ'..."
 קראת את ספרו על הבעיה הלאומית?.. פתרון גאוני של בעיה כה מסובכת..." מסיים החוקר את נאומו. החרשתי ולא ענית דבר למשפטו האחרון של חוקרי הנבצר-מדעת. אותו זמן טרם ידעתי כיצד נספה מיכאלס. על הסיבה האמיתית למותו, נודע לי מאוחר יותר, באחד המחנות בקאזאחסטן.
 רוב החוקרים שלי לא זו בלבד שבורים הם וחסרי-תרבות, אלא אף קראו וכתבו אינם יודעים כהלכה. נוכחתי בכך שעה שקראתי את הפרוטוקולים שנכתבו על-ידיהם. אחד החוקרים, בעל דרגה גבוהה למדי, אף ביקש ממני, שעה שנתן לי לקרוא את הפרוטוקול בטרם אחתום עליו, לתקן בו את השגיאות בדקדוק. ואכן תיקנתי גם תיקנתי...
 במשך כמה חודשים ישב עמי בתא סנדלר ממוסקבה. אדם עצבני היה וניכר כי עומד הוא על סף ההתמוטטות. משנודע לו כי אני רופא, סיפר לי על מחלותיו ועל קורות-חייו. בזמן המלחמה נפצע קשה בראשו, שוחרר מהצבא וחזר למוסקבה. הקצבה הזעומה, שקיבל כנכה-מלחמה, לא היה בה כדי לפרנס את משפחתו. האיש התחיל מחפש עבודה, אולם אף-על-פי ששכח-מלחמה היה, לא נסתייע הדבר. פנה למוסדות רבים, אולם בכל מקום דחוהו בשה"י-פה". בסופו של דבר הובטח לו, כי ימנעו כמוכר באחד הדוכנים שבשוק הממשלתי, אולם ברגע האחרון נמסר התפקיד לבחורה צעירה, חברת המפלגה. משנאמר לו על כך הטיח דברי-ביקורת קשים על הסדרים. מישהו הלשין על התפרצותו למג"ב, והשלטונות התחילו יורדים לחייו. הוא התגורר עם אשתו ובתו בדירה בת-חדר, ויום אחד הוחרם חצי חדר לצרכי שיכונה של משפחה אחרת. כדי לקיים עצמו התחיל עוסק בסנדלרות - מלאכה שלמדה בימי נעוריו, אולם כיוון שבמחצית החדר,

שנשאר לרשותו, לא היה מקום לסנדלרייה, קיבל בתודה את הצעתו של קצין אחד, שהכירו בדרך-מקרה, להעמיד לרשותו קיטון קטן בדירתו, לצרכי הסנדלרייה. יום אחד נאסר הקצין באשמת ריגול, ומקץ כמה ימים נאסר גם הנכה, ואף אותו האשימו כי שיתף פעולה עם הקצין ועסק בריגול. בחקירות דורשים ממנו לספר מי היו האנשים שהקצין בא עימם במגע. לשווא טוען הנכה, כי לא היה נפגש עם הקצין ולא היה משוחח עמו, לשווא נשבע בנאמנותו למולדת הסובייטית, שלמענה שפך במלחמה את דמו - דבר לא הועיל. יומם וליילה חוקרים ומענים אותו. הוא חוזר מהחקירות באפיסת-כוחות ובקושי עומד על רגליו. משך שעות היום אין הוא יכול לישון, או לשכב, שכן כל בוקר מוציאים את מיטתו מהתא ומחזירים רק עם כיבו האורות בערב. משנייה לשכב על מיטתו התפרץ את התא הסוהר וציוה עלי לאסור עליו את הדבר, שאם לא כן יוציאו מהתא גם את מיטתו. יום אחד נכנסה לתא רופאה ונתנה לנכה גלולות כלשהן, "כדי להדירו משינה" - כפי שהסביר הסוהר. לאחר כמה שבועות התמוטט הנכה כליל, ולפי פקודת הרופא הועבר לבית-חולים. שוב לא חזר לתא. ייתכן כי הועבר לבית-חולים לחולי-עצבים ושם סיים את חייו.

יום אחד קראוני לחקירה. שאלתו הראשונה של החוקר היתה:

"מתי התקיימה אצלכם הוועידה הכל-יהודית?..."

"קיימנו שלוש ועידות - הראשונה ב-1937, ואילו הרביעית נאסרה על-ידי השלטונות היפאניים..."

החוקר מטיל בי מבט ערמומי ושואל:

"כמה כסף שילמתם ליפאנים עבור רישיון לכנס את הוועידה?..."

"איני מבין את השאלה..."

"הלא שיחדתם את היפאנים כדי שירשו לכם לכנס את הוועידה. כמה שילמתם?" מתעקש החוקר.

"לא נתנו כל שוחד ליפאנים. אנחנו קיבלנו את הרישיון בלי תשלום כלשהו..."

"אתה משקר, מנוול", צועק החוקר. "אין היפאנים עושים דבר בלי תשלום... בעבור עיניך היפות לא היו מרשים לכנס את הוועידות... אנו יודעים, כי שילמת למשלחת הצבאית היפאנית 300 אלף ין תמורת רישיון לכנס את הוועידה..."

"שקר הדבר... המידע שלכם אינו נכון..."

"אינך רוצה להודות..."

"לא היה כדבר הזה ואין לי במה להודות..."

"ואם אראה לך שחור על-גבי לבן, מה תגיד?..."

"אדרבא, הראה!..."

"הנה כאן - תעודות מהמשלחת הצבאית היפאנית, מנענע החוקר בתיק.

"אם כן, תראה לי..."

"נבלה אתה, וצריך לתלות אותך..." מסיים החוקר. את התעודות לא הראה לי. כעבור

יומיים קוראים לי לחקירה בשעה שבע בבוקר. שעה בלתי-רגילה לחקירות. הלוואי מביאני לחדר בלתי-מוכר לי. אל השולחן יושב מכרי הוותיק - הסגן אלוף.

"אכלת ארוחת-בוקר?"

"לא, טרם..."

"תיכף נאכל". הוא מצלצל בטלפון ואומר מילה אחת בלבד: "הגישו!"

חייל מביא על מגש ארוחת-בוקר - לו ולי. "אכול, ואחר-כך תכתוב..." מצווה החוקר. בא החייל ונטל את הכלים.

החוקר ניגש אל שולחנו ונותן לי נייר, עט ודיו. "הא לך, כתוב!... כתוב כל זמן שתמצא... עד שתתעייף..."

"מה לכתוב? על מה?..."

"על קורות-חיך, על פעילותך הציונית, על ההסתדרות הציונית והמבנה שלה..."

"על חיי מיום היוולדי?..." הנני שואל בנימה לגלגנית.

"אין אנו מעוניינים בימי-ילדותך, אף לא בחיי-המשפחה שלך... כתוב על פעולתך הציונית האנטי-סובייטית..."

"ואם לא עסקתי בפעולה כזאת?..."

"כתוב על הכל, אך את האמת בלבד... הלא יודעים אנו הכל על פעולתך הנפשעת..."

"טוב, אמרתי, 'אכתוב את האמת בלבד'..."

התחלתי כותב. כתבתי על פעולות הקהילה היהודית, על מוסדותיה התרבותיים, הדתיים וכן על מוסדות הגמל שלה. כתבתי על ההסתדרות הציונית, תכניתה ופעולתה.

כשלושים דפים כתבתי. השעה כבר 12. הנייר אזל. אני אומר לחוקר: "אזל הנייר..." הוא נותן לי נייר נוסף. אני מוסיף לכתוב עד שעה 5 בערב. כתבתי שישים דפים. שוב אזל הנייר.

החוקר לא ציפה, כנראה, לתפוקה כזאת ואמר לי בשביעות-רצון: "די להיום... תמשיך מחר..." ונטל את הכתוב. לאחר יום-עבודה של 10 שעות הוחזרתי לתאי. למחרת היום אומר לי החוקר:

"מה כתבת שם?.. למי זה נחוץ?.. סתם בזבזת נייר!..."

"כתבתי את האמת, כפי שהיא..."

החוקר קורע לגזרים קטנים את הכתוב, את כל 60 הדפים וזורקם לסל.

"רב לך להשתטות!.. נמצא קדוש... את האמת כתב... חכה, חכה, אתה עוד תכתוב אצלי את האמת! אני אראה לך היכן היא האמת שלך!"

צורח החוקר ושוב מושיט לי נייר. "כתוב, על מבנה המפלגה הציונית, היכן נמצא הוועד המרכזי שלה. מהי תכנית המפלגה, מה היו היחסים ביניכם לבין אנגליה וארצות-הברית..."

ושוב אני כותב. על הקונגרס הציוני הראשון, על תכנית באזל, על ההסתדרות הציונית, על עמדתה הפוליטית, על הלויאליות שלה לגבי המדינות השונות בהן היא פועלת, על ישוב ארץ-ישראל ועל בעיות התרבות. היה בכתיבתי משום מחאה נגד הכפייה והאלימות של אנשי מג"ב, נגד תביעתם, כי אאשר

בכתב את דבר פעולתה "האנטי-מהפכנית" של ההסתדרות הציונית.

החוקר נוטל ממני כ-40 דפים נוספים, מעיין בהם ברפרוף, ואומר:

"לועג אתה לנו!.. לא נאמר כאן דבר על הפעולה הפוליטית של ההסתדרות הציונית ועל המשימות שהטיל עליך וייצמן..."

"לא וייצמן, אף לא אחר, לא הטילו עלי כל משימות פוליטיות..." הנני דוחה בתוקף את דברי החוקר.

הוא צורח בחמת-זעם:

"ושיגור חבלנים לברית-המועצות, האין זו פעולה פוליטית?.. מרגל אנגלי אתה, וכן וייצמן..."

סגן-האלוף משתולל ושוב קורע לגזרים את דפי-הנייר, מטילם לסל ומתחיל כותב דבר-מה. שעה תמימה כתב, בלי לשים לב אלי. לאחר-מכן ציוה להחזירני לתא.

100 גיליונות נייר השחתי לריק, אך באתי על סיפוקי. אולם, גם למחרת מצווה עלי החוקר לכתוב. הפעם - על "ברית-טרומפלדור", מטרותיו, תפקידיו ופעולתו של הארגון.

הוספתי וכתבתי עוד 10 דפים. החוקר מעיין עיני בחטוי בכתוב, ושואל בכעס:

"ועל ברית-טרומפלדור בריגה, על שום מה לא כתבת?..."

"מעודי לא הייתי בריגה ואיני יודע דבר על 'ברית-טרומפלדור' בעיר זו..."

"שקר..." משתולל החוקר. "קיימת קשרים עם ברית-טרומפלדור בריגה..." וקורע גם את הדפים הנוספים.

בבית-הכלא נפתח דוכן למכירת מצרכים וכל מי שלזכותו כסף בחשבונות בית-הסוהר יכול לקנות בו אחת לשבוע - לחם, נקניק, סיגריות וגפרורים. למעשה איני צריך דבר מכל אלה: איני מרבה באכילת לחם, איני אוכל נקניק ואף איני מעשן. אולם שני שכני לתא להוטים מאוד אחר עישון וגם מנת-הלחם שאנו מקבלים אינה משיביתם. כיוון שכסף לא היה להם, החלטתי יום אחד להזמין עבורם קילו לחם, שלוש חפיסות סיגריות וגפרורים. הגשתי לסוהר את כתב-ההזמנה. מקץ שעה חזר מהחנות ושואל:

"זהיכן הכסף שלך?..." אני מראה לו את האישורים של בית-הכלא בסברדלובסק - אחד על קבלת הכסף והשני על קבלת המזוודה..."

"אין לך כסף בקופה..."

"הייתכן?" מתמרמר אני. בסברדלובסק אמרו לי, כי הכסף והמזוודה יגיעו הנה יחד עמי..."

"פנה לחוקר!..."

אותו יום סיפרתי על כך לחוקר, ואף לו הראיתי את הקבלות החתומות כדת וכדין. בו במקום צילצל החוקר למנהל בית-הסוהר, סיפר לו על האישורים שבידי ואמר לי:

"היום יבוא לתא שלך מפקח-הכספים, תראה לו את הקבלות..."

ואכן בו ביום בא לתאי קצין, נטל את הקבלות ואמר, כי ידרשו מבית-הכלא בסברדלובסק

את הכסף והחפצים שעד כה (זה שנה!) לא הגיעו למוסקבה. מקץ שבועיים שוב בא אצל מפקח-הכספים ומודיעני:

"מבית-הכלא בסברדלובסק באה תשובה, כי אין אצלם כל כסף וחפצים השייכים לך..."

"מה, אם כן, הקבלות הללו, הכתובות על-גבי הנ״ר הרשמי של בית-הכלא והנושאות את החתימות והחותמת שלו?..."

הקצין טירף בכתפיו ואמר:

"עוד היום נצמצל לסברדלובסק ונברר הכל... אל תדאגו אצלנו לא יאבד דבר..."

עבר חודש ועוד חודש. יום אחד מגיש לי החוקר אישור על סך של 310 רובל ואומר:

"נתקבל כספך... 4 רובלים ו-40 קופיקות נוכו על חשבון הוצאות המשלוח... ואילו החפצים שלך טרם נמצאו... אולם אנו נוסף ונחקר בדבר ובוודאי ימצאו גם הם..."

משנתקבל הכסף הזמנתי כמה פעמים מהדוכן שימורים, סיגריות ולחם בסכום כללי של 76 רובל ולזכותי נשאר, לפי חשבוני, כ-230 רובל, אולם, עם שמסרתי את כתב-ההזמנה האחרון על סך של 27 רובל, נאמר לי כי כספי אזל... הדבר נראה מוזר בעיני, אולם כל אחד ששאלתיו בעניין זה היה עונה ואומר: "לא נותר לך כל כסף בקופה..."

בחקירת הקרובה שאלתי את החוקר לפשר הדבר, אולם הוא השתמט מלענות לי. כעבור כמה ימים חזרתי ושאלתי את ראש הסוהרים מה קרה, לדעתו, לכסף שלי:

"נער היית וגם זקנת, השיב הלה, ואינך זוכר דבר... כלום שכחת מה קרה ב-1922? - ולא יסף."

מפי אחד השכנים בתא נודע לי, כי אותה שנה פוחת המטבע הרוסי. בחקירה אמרתי לחוקר:

"כבר אני יודע מה קרה לכספי. משום הפיחות אבד ערכם..."

הוא הטיל בי מבט זועם:

"לא היה אצלנו כל פיחות, כי אם הרפורמה כספית..."

כך או אחרת, אולם 230 רובל שלי הפכו ל-23, וכיוון שהזמנתי האחרונה היתה בסך של 27 רובל, לא קיבלתי את המצרכים. למחר היום מסרתי כתב-ההזמנה על סך 23 רובל וסגרתי את החשבונות שלי בדוכן בית-הסוהר.

ואילו את המזוודה עם החפצים שמסרתי בסברדלובסק וכן את הכספים והחפצים שניטלו ממני בשעת המאסר לא קיבלתי. דבר לא עזר, אף מכתבי למיניסטר לענייני מג"ב, אליו פניתי בעצת החוקר, אשר טען כל הזמן כי "אצלנו שום דבר אינו הולך לאיבוד..."

באחת החקירות הבאות מצאתי את החוקר יושב אל שולחנו וקורא בעיתון. בלי להרים עין שואל החוקר:

"את כלום את מכיר?..."

"איזה כלום?..."

"נו, את הצרפתי הזה. המיניסטר ליאון בלום... אף הוא מבני-עמך, יהודי, ציוני!..."

אני מחריש.

"אינך מכיר את הנבזה הזה?.. הנה מה שהוא מעולל", החוקר מנבל פיו, "נוסע לאמריקה, פועל נגד ברית-המועצות... הלא אנחנו הצלנו אותו ממחנה-אסירים פאשיסטי והוא פועל נגדנו... אין דבר!.. גם הוא יפול בידינו ואולי עוד ישב אתך בתא אחד..." משתעשע החוקר בחלומות.

ערב אחד, בשעת החקירה, מצביע החוקר על העיתון, ואומר:

"הנה מה שאמר גרומיקו שלנו על מדינה יהודית. רק ברית-המועצות יכולה לתת לכם מדינה יהודית בארץ-ישראל, ולא אנגליה ואמריקה..."

"הרשני לקראו את דבריו..." הנני מפציר בחוקר.

"אתה לא תבין אותו", עונה הוא ושואל: "ומה זה מדינה דו-לאומית?..."

הנני מסביר לו את מובנה של המילה "דו-לאומית" וחוזר ומבקשו לאפשר לי לקרוא את נאומו של גרומיקו.

"עוד לא הגיע זמנך לקרוא עיתונים..." עונה החוקר. את העיתון לא נתן לי. חלפה שעה ועוד שעה. החוקר יושב וקורא בספר, ואילו אני יושב אל שולחני הקטן, שקוע בהרהורים על הדברים ששמעתי מפיו.

"אין זאת", מהרהר אני, "כי דבר הקמתה של מדינה יהודית נידון באומות המאוחדות".

לפתע הנני שומע את קולו של החוקר:

"היודע אתה מי זה לויולה?..."

"איגנצי לויולה?..." שואל אני.

"כן, כן, כמו נתעלץ החוקר.

"איגנצי לויולה היה מייסדו של מסדר הישועים... חי במאה ה-16..."

"יופי אתה יודע הכל... אקדמאי ממש... ומבלה את ימיך בבית-הסוהר..."

"לא אשמתי היא..."

"וכי אני אשמ בדבר? הודה, והכל יסולח לך... תעבוד למען המולדת... אנשים כמוך נחוצים בברית-המועצות... מעריכים אנו אנשים כמוך..."

החוזרתי לתאי. עברו שלושה שבועות ולא נקראתי לחקירה. האנשים בתא מתחלפים מידי פעם בפעם. לאחר שלושה שבועות שוב קראו לי. מיד עם שישבתי במקומי הקבוע פותח החוקר ואומר:

"נו, אפשר לברך אותך..."

אני מטיל בו מבט של תמהון.

"בברית-המועצות בוטל עונש-המוות... נתמזל מזלך. שאם לא כן אין כל ספק, כי גם לך היו פוסקים עונש-מוות בעוון פשעיך..."

מכריז החוקר.

אני מבטי בו בתמהון וכמשיח לעצמי אומר:

"אין זאת כי דבר של מה בכך הוא לכם להוציא להורג אדם חף מפשע..."

החוקר מרים קולו בצעקה:

"שתוק, נבלה... נבזה!..." וכעבור כמה רגעים שוב התחיל חוקר אותי... על הציונות, הקהילה היהודית, ברית-טרומפלדור...

בינואר 1948 הובאתי לכלא לובניקה. נאמר לי כי קורא לי התובע הכללי. מאחורי שולחן-כתיבה יושב התובע, קצין בדרגת סגן-אלוף, לצדו האחד החוקר שלי - המיור מצ'קה, ולצדו השני - כתבנית. אותי הושיבו במרחק מה מהם. תחילה באו השאלות הרגילות: שם המשפחה, השם, שנת הלידה, לאום, נתינות. משום-מה החוקר שלי הוא המשיב לשאלות. הכתבנית מתקתקת על מכונת-הכתיבה. לשאלה על נתינותי משיב החוקר: "סובייטית..."

אני פונה אל התובע:

"לא נכון... אינני נתין סובייטי... הנני חסר-נתינות..."

התובע מצווה על הכתבנית לתקן בהתאם. אין הוא חוקר אותי לפרטי הדברים.

במשך כמחצית השעה הציג לי שאלות על הציונות, איזו "משרה" היתה לי במפלגה הציונית... ושאלות כיצא בהן, תוך שהוא מערבב כל הזמן מין בשאינו מינו: הקהילה היהודית, המועצה הלאומית - כל אלה הן בעיניו חלק מן ההסתדרות הציונית. החוקר שלי מנסה להיכנס לדברי ולהשיב במקומי, אולם התובע עוצר בעדו ואינו מניחהו להתערב. החקירה ארכה פחות משעה והוחזרתי "הביתה" - לליפורטובו. כנהוג מובא האסיר לפני התובע עם גמר הטיפול בענייניו ואף אני קיוויתי והאמנתי. אף כי מי אסיר בבית-כלא ועז לצפות לטוב?.. אכן, עוד רב היה הדרך לפני...

למחרת החקירה אצל התובע הטיח בפני החוקר:

"על שום מה אתה מצטנע כל-כך?.. למה כתבו בעיתונות האמריקנית על מאסרך?.. אמריקה, מה הרבותא? מצפצפים אנו עליה!.. שיכתבו מה שיכתבו... הלא לחם לא תיתן לנו... מי זה בן-גוריון?.. מדוע הוא משתדל למענך?"

"איני יודע", עניתי "דבר לא ידוע לי..."

"אל תצטנע", צורח החוקר. "הנה כאן כתוב עליך, וגם התמונות שלך..." - הוא מצביע על תיק עבה שלפניו.

החקירות נמשכות, ולמזלי לעתים נדירות יותר. עייפה נפשי מהחקירות ושוב איני יכול לעמוד בהן. מזה שנה שנייה כלוא אני בבית-כלא איום זה - כלא ליפורטובו. יום אחד קוראים לי לבדיקה רפואית. למה? רופאת בית-הכלא בודקת, מודדת לחץ-הדם ורושמת את ממצאי הבדיקה.

"יש לך שייכות למקצוע הרפואה?..." שואלת הרופאה.

"כן, הנני רופא..."

היא אספה את הנירות, יצאה מהחדר וציוותה להחזירני לתא. אומרים, כי לפני שהאסיר מובא למשפט חייב הוא בבדיקה רפואית כללית. כך הנהוג. אולם לא כך היה הדבר... עדיין דרך ארוכה לפני...

ימי עמיקם הראשונים

תורגם מרוסית ע"י יהודית סנדל

החורף של 1950 היה בלתי נשכח. לראשונה מזה 2000 שנה ירד שלג, שכיסה לא רק את הרי ירושלים וצפת, אלא את כל העמקים בישראל.

גל אדיר של עליה המונית הגיע לארץ. במרץ 1950, הגיע לעתלית מ. אולמרט, שבאותה עת היה ראש המחלקה להתיישבות במפלגת חרות ובית"ר.

הוא הציג, למהגרים החדשים שהגיעו מהמזרח הרחוק להקים מושב משלהם.

הקמת מושב בעל רקע חקלאי היה בבחינת פתרון תעסוקתי במחנות העולים. כולם חפשו לעצמם פינה שתוציא אותם מתוך המוני המהגרים.

28 משפחות, רובן מחרבין, מצאו לעצמן מקום קרוב לבנימינה, בין חורבות הכפרים סינדיאנה וסברין. ההתיישבות החדשה קיבלה את השם "עמיקם" (עמי - קם).

שיחי חרול עבותים וקוצניים קיבלו את פני הבאים. ב-19 לאפריל 1950 החלו החלוצים הראשונים במלאכת ניקוי הקרקע להקמת אוהלים. העבודה לא דמתה כלל לכל אותן ההצגות הפורימיות שהעמידו בשעתו בחרבין. השמש קפחה במשך היום, ובלילה - יללו התנים.

חשמל לא היה גם לא דרכים סלולות, לעתים חסרו מצרכים בסיסיים כמו לחם. את המים שאבו בדליים מבאר והעלו ל"מחנה" בראש הגבעה על גבי חמורים. המקום שרץ נחשים, עקרבים ומסתננים. משב רוח חדש החל לנשוב בין המתיישבים. "פגישות" של ערב קיבלו צביון מיוחד ששיקף את אורח החיים. הנהלות המושב החזיקו מעמד לא יותר מחודש עד חודשיים. מדריכים היו מעטים. הם ידעו - המתיישבים היו בסך הכל "רוקים". דבר ראשון לימדו בעברית את המילה "סבלנות". ואילו הסוכנות היהודית הבטיחה להעמיד את הישוב החדש במהירות האפשרית על הרגליים. מהירות - מושג מופשט. עשר שנים נמשכו החיפושים אחר גידולי חקלאות מתאימים.

הקדחת עשתה שמות בקרב עדרי הצאן שנחשב בקרב המתכננים כמקור הכנסה ראשי. על הנייר התוכניות היו מרשימות - אך לא נלקחו בחשבון אפשרויות של חולי. וכך, לאחר שנים של עבודה מפרכת והוצאות אדירות, נאלצו חברי המושב לחסל את כל עדר הצאן.

ראשוני מתיישי עמיקם מצאו בסביבה מטעים של עצי פרי וגפן. זכרון יעקב, בנימינה וגבעת עדה הנמצאים בסביבה, היו ידועים במטעי הגפנים שלהם. על כן, שתלו

גם בעמיקם עצי פרי, שזיפים, תפוחים, אפרסקים וגם גפנים.

המדריכים ידעו "הכל". המטעים הראשונים שנטעו נגדעו בזה אחר זה. בכל זאת נמצא, שעמיקם הוא מקום אידיאלי לגדול ענבים ליין שולחני. האקלים המיוחד השורר במקום מתאים לקטיפת ענבים בסתיו לקראת החגים, מאוחר יותר מאשר במקומות אחרים בארץ. באוקטובר 1970, בתערוכת פרחים בינלאומית בחולון, ניתן היה מדי יום לראות אשכולות ענבים יפהיים מעמיקם.

מומחים החלו להגיע לעמיקם על מנת ללמוד שיטות שימור של היבול בעונת הסתיו המאוחרת בישראל. הניסיון לימד, שיש אפשרות לגדל סוגים שונים של גפנים ליצירת יינות.

סביב עמיקם עדרי צאן עשירים. פרות המיועדות לשחיטה לשוק הבשר המקומי מעניקות הכנסה לא רעה. יש גם מגדלי כבשים. גדול עופות לא צלח בגלל מחלות ותנודות בשוק. היום באופנה לגדל תרנגולי הודו.

במשק חקלאי יכולים כיום לעסוק רק בעלי ניסיון וידע. התחרות גדולה, הוצאות היצור גדולות, צריך להשקיע ביבול, להילחם על השוק המקומי והעיקר, לספק תוצרת מתאימה בעת מחסור.

לא כולם עמדו בקשיים ובמלחמת קיום של המושב. מתוך כ-120 משפחות שהגיעו בתקופות שונות לעמיקם, עזבו 90 משפחות. מתוך הגרעין ה"סיני" נותרו כמחצית מהמשפחות. במקום בו חיו אלפי פלחים, יש היום במקום כשלושים משקים, עקב בעיה בקיצוב המים להשקיה.

עקב אכילס של עמיקם - הוא קומץ מתיישביה. גיל הביניים של המתיישבים - 45, אך רבים עברו כבר את גיל ה-50 וה-60. רק מעטים מהדור השני הצליחו לקבל חלקת אדמה. מחסור במספר המשקים ובחלקות אדמה פנויות אילץ את עמיקם להתאחד עם מושבים אחרים באזור וליצור קהילה חקלאית מאוחדת המשרתת את כל האזור. עמיקם נבחר להיות מרכז קהילתי. שם נמצאת המועצה האזורית ובית הספר האזורי.

בערבים נערכים חוגים לשפות העברית והאנגלית, מלאכות יד ועוד לכל האזור. בקיץ מתאספים בבית הספר מדריכים לתנועת הנוער "בית"ר" למטרת הכשרתם בהדרכה. בגלל מחסור במועדון, נערכים החוגים בבית הספר ופעם בשבוע יש הסעה לפרדס-חנה לבית הקולנוע המקומי. כמו כן,

נערכים במקום תחרויות מקומיות בכדור-רגל.

ובאשר לדת, בית הכנסת בעמיקם ידוע הרחקמתחומי המושב. כיום, כבישים סלולים מקשרים בין עמיקם למושבים הסמוכים ולתחנת הרכבת בבנימינה. פעם ביום מגיע אוטובוס למושב.

הבעיה העיקרית של המושב - הגדלת האוכלוסייה. נוף מרהיב, אוויר נקי וצלול שלא כמו ברידינג, ראשון לציון או בית חרושת למלט "נשר". טיולים מאורגנים עוברים דרך חורשות עמיקם. מקום אידיאלי לנופש. יש צורך ביוזמה ובאמצעים ומי יודע, אולי יהפוך עמיקם לשוויץ הקטנה של ישראל?

מ"בולטין"

סינית ב"היובל"

ביוזמת ועד ההורים הבית ספרי של תיכון "היובל", הגיעו ביום שלישי בבוקר סגן שגריר סין בישראל, קסיונאן צ'אנג והנספח החינוכי, סימיאן לי, כדי להתרשם ממגמות המחול והרובוטיקה שבתוכן ונפגשו עם מנהלת התיכון, ציפי מל, האחראית לקשרי חוץ בתיכון, אביבה שולמן, ויו"ר ועד ההורים הבית ספרי, מיכאל גור אריה.

בסיום הפגישה סוכם בין היתר, כי שגרירות סין ותיכון "היובל" יפעלו יחד להקים מסגרת ללימוד השפה הסינית בבית הספר. גור אריה ציין השבוע, כי המטרה היא ליצור שיתוף פעולה בין שני העמים, ולהרחיב את בסיס שיתוף הפעולה על ידי פעילויות משותפות והכרויות ביו תלמידי בתי הספר בסין לבנינו: "השאיפה שלי היא שבשנה הבאה יכנסו ללימודים שיעורים בשפה הסינית, ושבתיכון דומה בסין יכנסו שיעורים בעברית. בעיניי, זה חשוב מאד. כך נוכל ללמוד יותר אחד על השני".

האורחים נפגשו עם תלמידים ממגמות, ספורט ומחול וביקרו במעבדות בית הספר ובמרכז לתגבור הילדים לקויי למידה. לאחר הסיוור נערכה ישיבת עבודה שבסיומה נקבעה בתוכנית עבודה כי בית הספר תארח תערוכה חדשה בתחום האומנות.

("על השרון")

רצח וילנסקי

הדגול, הרב מברדיצ'ב, היכתה את הקהילה היהודית בסין ובארה"ב בתדהמה. בטכס האשכבה של הנרצח נכחו אלפים, יהודים ולא יהודים, בעוד שכל החנויות היהודיות בחרבין נסגרו בעת ההלוויה. מנהיגי הקהילה היהודית של חרבין הגישו למושל המחוז חיילונג-ג'אנג תזכיר לגבי האנטישמיות הרוסית-הצ'ריסטית ההולכת ומתחזקת בעיר והמועדדת בגלוי על ידי העתונות הרוסית-המונרכיסטית החרבינית בשפה הרוסית.

Israel's Messenger מספטמבר, 1927 כותב: "במהדורתנו מה-5 לאוגוסט, דיווחנו על הרצח של מר ל.ס. וילנסקי, ז"ל על ידי אחד בשם ריומקין בתחנת הרכבת של חיילר. הרצח נשפט ע"י בית משפט המחוזי של מחוז חיילונג-ג'אנג ונידון למאסר עולם ועבודות כפייה. אלמנתו של מר וילנסקי ז"ל העידה על שבעלה נרצח ע"י ריומקין בגין היותו יהודי. אנחנו הננים מהכנסת אורחים של סין וחיים בה תחת חסותם של חוק וצדק סיניים", אמרה הגב' וילנסקי, "בעוד האנטישמים הרוסיים מנסים לייבא לאדמת סין את החיידק ההרסני של האנטישמיות". היא ביקשה מתן פסק דין המסוגל להוות גורם הרתעה ולמנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

השופט העניק לאלמנת הנרצח ולשני ילדיה זכות קבלת דמי סיוע חודשיים בסך \$10, למשך כל חייה, ולכל אחד משני בניה אותו סכום עד להגיעם לגיל הבגרות, ואילו למר ביכובסקי אשר נפצע באופן קשה על ידי אותו ריומקין, סכום חד-פעמי של \$350 בתור כיסוי הוצאות האשפוז והריפוי בבית החולים. ריומקין ערער על החלטת בית הדין.

(מרוסית: ע.פ.)

יצירה של דוד ד'אור-פאולימפיאדה

מאת: איתמר אייכנר

חיבר ד'אור יצירה מוזיקלית. צ' צפוי להיפגש עם ד'אור, וזה ישמיע לו את היצירה. כדי למצות את פוטנציאל שיתוף הפעולה בין ישראל לסין יבקר האורח במכון ויצמן, בקיבוץ נען ובמכון טיהור שפכי גוש דן ויפגש עם פאנל של חברות סטארט-אפ ישראליות. הביקור אמור להעמיק את שיתוף הפעולה בתחומי המים, החקלאות והרפואה. לאורח נלווית משלחת רשמית בת 17 חברי מפלגה, ביניהם סגן שר החוץ של המפלגה, סגן מושל בייג'ין ו-14 מראשי החברות המובילות בסין ששלוש מהן צפויות לחתום במהלך ביקורן בישראל על עסקאות בסך עשרות מיליוני דולרים עם חברות מקומיות.

(ידיעות אחרונות)

רבים הם הדפים בדברי הימים של עברנו הסיני. רובם מספרים על יצירה ועשייה וחיי שלווה ואושר, מלאי תוכן אנושי ויהודי. אך יש ביניהם גם דפים ספוגי דם, דמעות וזעם. נתקלתי באחד מכאלה על העמודות המצהיבות של עתוני סין משנת 1927, אשר כותרותיהן באותיות של "קידוש לבנה" זעקו על מקרה רצח בתחנת הרכבת של העיירה חיילר, של יהודי - רק משום היותו יהודי. אמסור את הסיפור כפי שתואר על דפי העתונים. בהערות ופרשנות אין צורך.

בכתבה תחת הכותרת "אנטישמי רוסי משתולל בחיילר" מדווח Israel's Messenger מתאריך 5 באוגוסט, 1927, ומוסיף: "הרצח דוקר שני יהודים ומתפאר במעשהו".

"האנטישמיות הרוסית נאבקה על אחיזתה בסין: שני יהודים, ל.ס. וילנסקי וביכובסקי, שניהם מעיר חרבין, שוחחו ביניהם בשפת יידיש בתחנת הרכבת של חיילר, כאשר אדם בלתי מוכר להם (אשר מאוחר יותר זוהה כאחד בשם ריומקין, עובד תחנת הרכבת וקצין בדימוס של הצבא הרוסי הקיסרי בפיקודו של האתאמן הקוזאקי סמיונוב), ניגש אליהם וצעק, "היהודים מלוכלכים!" דקר את וילנסקי למוות ופצע את ביכובסקי פציעות קשות. הרצח ניסה להימלט אך נתפס על ידי עוברים ושבים. הוא נשמע צועק בעליצות: "רצחתי שני יהודונים מלוכלכים! רצחתי שני יהודונים!"

משניסו כמה מחבריו של ריומקין לטעון כי הוא היה שיכור, דחה ריומקין את הטענה בזעם: "אינני שיכור! הרגתי את שני היהודונים המלוכלכים האלה מתוך רצון ובהכרה מלאה! אני רק מצטער שהם היו שנים ולא עשרה!" מותו של וילנסקי אשר היה בן למשפחה של הרב

160 מיליון
סינים יראו

את "כנפיים

שבורות"

מאת אורי יבלונקה

מדינת ישראל הקטנה עומדת לרתק למשך חודש שלם את 160 מיליון תושבי מחוז הביי שבסין. זאת, בעקבות החלטתם של ראשי המחוז להכריז על חודש נובמבר כעל חודש התרבות הישראלית.

כדי לדאוג להצלחת היוזמה שלהם, פנו ראשי המחוז לשושי חיים, אשתו של שגריר ישראל בבייג'ין. חיים פנתה לעזרת האגף לקשרי תרבות ומדע במשרד החוץ, בראשות ארתור אבנון, אשר נרתם להשגת התכנים המתאימים ופעל במרץ בכל התחומים הנוגעים לפרויקט המיוחד. בחודשים האחרונים האגף אף הסדיר ביקור של צוות צילום מהביי, אשר קיים בישראל בשבועות האחרונים סבב צילומים נרחב לצורך סדרת סרטים תיעודיים על אורח החיים בישראל. חברי הצוות צילמו גם מוסדות ואתרים היסטוריים, ובשבועות הקרובים הם יעסקו בעריכת הסרט. הסרט מיועד להיות מוקרן בערוץ הטלוויזיה הממלכתי של המחוז במהלך נובמבר.

במסגרת חודש התרבות הישראלית מתכוונים הסינים להקרין סרטי טלוויזיה וקולנוע ישראליים באופן שוטף. משרד החוץ אף הצליח לקבל את הסכמתם של חברות הפקה והפצה ישראליות להקרין סרטים ישראליים בטלוויזיה הסינית, ללא דרישת תשלום על זכויות היוצרים. בין השאר, תרמו מנכ"ל חברת יונייטד-קינג, משה אדרי, והמפיק אסף אמיר וחברת נורמה הפקות, עותקים של הסרטים "ליל סדה" ו"כנפיים שבורות", שישודרו בחינם בטלוויזיה הסינית. גורם במשרד החוץ אמר אתמול כי "במחוז הביי גרים 160 מיליון תושבים, ועל פי הנתונים ביום ריטיינג רע יש לערוץ הסיני כ-20 מיליון צופים".

המלאך הסיני של היהודים ממחנה דכאו

שרי אוסקר, בייג'ינג

קשה בתקופת מלחמת העולם השנייה, עם כל מה שהיפנים עשו לסינים. גם לנו הייתה שואה משלנו בנאן-ג'ינג (טבח שביצעו היפני בדצמבר 1937 במזרח סין - ש.א.). סונג גם מחה על היחס של היפנים כיום. "הגרמנים הכירו בפשעים שלהם ליהודים ושילמו לכם על זה כסף במשך שנים", אמר. "במקרה שלנו, היפנים אף פעם לא הודו במה שעשו לעם הסיני ומעולם לא ראינו מהם שום פיצויים".

פחות מתעניינים באספקטים של האנטישמיות

תגובה כזו אינה יוצאת דופן בסין, כפי שמעידה פרופסור איירין איבר, מהמחלקה ללימודי מזרח-אסיה באוניברסיטה העברית בירושלים, מומחית להיסטוריה של סין. "הסינים מגלים סקרנות למה שהתרחש בשואה ואמירה כמו 'איך היהודים יכלו לסבול את היחס של הגרמנים' יכולה לצוץ לפעמים", היא מסבירה. "הסינים בדרך כלל מגלים הרבה עניין במה שהם מכנים הכוח והעושר של היהודים ופחות מתעניינים באספקטים של רדיפות ואנטישמיות". פרופ' איירין מוסיפה כי "עם זאת צריך לזכור שעבור הסינים לא מדובר בידע כללי נפוץ למדי, מה גם שאינטלקטואלים סינים שחוקרים את תולדות העם היהודי לא מגלים התעניינות יתרה בנושא. פעמים רבות הסינים גם באים במגע יומיומי עם ישראלים שלא מתמצאים בהיסטוריה היהודית וגם זה משפיע לרעה".

הרופא הסיני צ'ו פה-דזו עבד בבית חולים במינכן בתקופת השואה. כאשר הגיעו אליו חולים יהודים ממחנה דכאו, הוא הסתיר אותם מהנאצים במרתף. סין היתה ידועה כמקום מקלט עבור יהודים רבים שנמלטו מהאנטישמיות באירופה, כמו משפחתו של ראש הממשלה אהוד אולמרט, אך לא הרבה ידוע על הסיוע שנתנו אזרחים סינים ליהודים הנרדפים באירופה בתקופת השואה.

צ'ו פה-דזו אינו הסיני היחיד שסייע ליהודים בתקופת השואה. אחד המקרים המפורסמים הוא של חו פאנג-שאן, הקונסול הכללי של סין בווינה בתקופת מלה"ע השנייה. חו פאנג-שאן הנפיק אלפי אשרות כניסה לשנגחאי ליהודים שביקשו להימלט מאירופה, אולם רק לאחר מותו ב-1997, נודע על פועלו והוא הוכר כחסיד אומות עולם.

"לא יודע למה השמידו דווקא יהודים"

אבל למרות האהדה הרבה לה זוכה סיפור הגבורה של הרופא, התמונה משתנה כשעוברים לפוקוס רחב יותר. הסינים אמנם לא מתייחסים כביטול לשואה, אבל בהחלט מסתכלים על הדברים מנקודת מבט שונה - נקודת מבט של עם שעבר בעצמו טראומות לא מעטות.

מרק סונג, סטודנט בן 25 לבלשנות גרמנית בבייג'ינג, ידע אמנם על השואה אבל לא היה בטוח לגמרי במה מדובר. "אני יודע מה קרה ליהודים בשואה, אבל באמת שאין לי מושג למה הגרמנים בחרו להשמיד דווקא יהודים", אמר. "בכל מקרה, גם לנו הסינים היה מאוד

צ'ו פה-דזו הוא רופא שרבים מהסטודנטים לרפואה בסין למדו מספריו, אבל בסיפור חייו יש עוד צד מעניין - צ'ו עבד בגרמניה בתקופת מלחמת העולם השנייה ובמהלך עבודתו הסתיר אסירים יהודים ממחנה הריכוז דכאו במרתפי בית החולים ובכך הציל את חייהם.

צ'ו בן ה-92, נשוי לגרמניה ומלמד כיום בפקולטה לרפואה של אוניברסיטת וו-חאן, שבפרובינציית חו-ב'י. בגיל 18 החל ללמוד רפואה בשנגחאי וב-1936 נסע לגרמניה להשלים את הכשרתו כמנתח בבית חולים ליד העיר מינכן, שם גם נחשף לראשונה לזוועות השואה.

ב-1945 הגיעה לבית החולים קבוצה של כ-40 אסירים, מרביתם יהודים, ממחנה הריכוז דכאו, כשהם מלווים בחיילים נאצים. צ'ו, שראה את מצבם הקשה של האסירים, החליט לטפל בהם, ולמרות החשש מתגובת הנאצים הכריז באוזני החיילים כי קיימת סכירות שהאסירים חולים בטיפוס.

הנאצים, שפחדו לבוא עימם במגע, אפשרו לרופא ולצוותו להעניק להם טיפול רפואי. אולם צ'ו הבין כי אם לא יסתיר את האסירים חייהם ימשיכו להיות בסכנה ולכן פינה את מרתפי בית החולים לטובת "החולים" החדשים.

פעולת ההצלה הצליחה, כיוון שזמן לא רב מאוחר יותר המלחמה הסתיימה וחי האסירים ניצלו. שנים רבות עברו מאז חשף צ'ו את המעשה ורק ב-1985 העניקו לו שלטונות גרמניה אות הוקרה על פעולותיו.

"הוא דמות מאוד אהודה"

אחד מתלמידיו של צ'ו, דנג סינג-לינג, בן 23, סיפר על היחס האהוד שמגלים הסינים לסיפורו של הרופא. "דוקטור צ'ו זוכה להמון הערכה. הוא רופא מומחה, כתב המון ספרים ותיאוריות והוא לימד הרבה מאוד מרצים, כל אנשי הסגל בפקולטה לרפואה היו תלמידים שלו", סיפר. "הוא דמות מאוד אהודה והוא הרבה פעמים מספר לנו, הסטודנטים, על האופן שבו הוא עזר ליהודים במלחמת העולם השנייה. הוא מאוד גאה בזה ובגלל זה כל הסטודנטים מכירים את העבר שלו בגרמניה ומה שהוא עשה למען היהודים".

גרי ביילו - יליד סין

פרס על מפעל חיים לגרי ביילו - המנהל המיתולוגי של "בית-צבי"

תיאטרון הוא בהיותו תיאטרון. הוא לא יכול להתחרות בטלוויזיה. עוד הוא מוסיף: "בזכות הפקות שעשינו, הצלחנו לגדל בבית צבי דורות של שחקנים שיודעים לשחק, לשיר ולרקוד, דבר שלא היה קודם בארץ". ואמנם בית צבי היה בית היוצר למיטב שחקני ישראל ואמניה - כמו ריטה, זאב רווח, שמואל וילוז'ני, קרן הדר, אלון אופיר, עדית טפרסון ועוד. בית צבי מקיים גם מפעל מנויים מבוקש ואיכותי של הצגות שבהן משתתפים תלמידיו וילדו "תיאטרון הספריה", שבו משתתפים בוגרי בית-הספר. עם קבלת הפרס אמר: "אני לא רוצה לחשוב על זה כעל סיכום. אני מקווה שיהיו עוד אתגרים מעניינים בהמשך".

גרי ביילו, המנהל המיתולוגי של בית צבי, הוא האיש, שאפשר לתת לו את הכותרת "איש תיאטרון ישראלי" מאחר שהוא מנהל את בית צבי מזה 25 שנה והוציא מאות שחקנים אל הבמה, הקולנוע והטלוויזיה הישראלית. השנה זכה בפרס מפעל חיים בתיאטרון הישראלי. זו הכרה ציבורית ראשונה במעלה במפעלו של האיש.

בית צבי הוא המוסד המוביל בהכשרת שחקנים בישראל. כיום יש בתי ספר נוספים למשחק, והטלוויזיה מייצרת "כוכבים". על כך אמר גרי ביילו בראיון עתונאי: "איני חושב שבית צבי איבד מכוחו, אבל אני מרגיש את התופעה הרגילה - כשאתה נמצא למעלה, אתה הופך במידה מסוימת למימסד, ומימסד רגילים לנגח... הכוח של

שגריר ישראל בסין, מר חיים יהודע מספר על חיים, תחומים בהם הוא מגלה עניין ומה קושר את היהודים לסין.

"העיר קאי-פנג בפרובינציית חנאן, שימשה בעברה הרחוק בית למורשת תרבותית מיוחדת במינה.

בתקופת שושלת צ'ין (בשנים 1115-1234) ומאות שנים מאוחר יותר התגוררה בעיר קהילה יהודית לא גדולה. הקהילה שגשגה כלכלית ובמרכזה נבנה בית כנסת. בראשית המאה ה-19 נחרב הבניין. צאצאיהם של אותם יהודים ממשיכים להתגורר מזה מאות בשנים בקאי-פנג, אך עם הזמן איבדו את המסורת היהודית. יש לציין, שלאורך כל התקופה היהודים לא היו נרדפים". אלו הם דברים שסיפר לנו שגריר ישראל בסין מר חיים יהודע.

"אנחנו, היהודים מודים לסין על חרבין ועל שנחאי. הערים הללו פתחו את שעריהן לפני היהודים הנרדפים במלחמת העולם השנייה. יש לציין, שמרבית הארצות באותה תקופה סגרו את שעריהן בפני הפליטים היהודים".

השגריר חיים יהודע מתמצא היטב באירועים ההיסטוריים המוזכרים לעיל. כדיפולומט מנוסה, הוא עובר בקלות מנושא לנושא, מנצל את ההומור שניתן בו ובאישיותו הכובשת ומקרב אליו לב שומעיו. כל הנמצא בסביבתו מרגיש עצמו חופשי. השגריר, מחוייך משוחח איתנו. הוא אומר: "אני מבטא את אשר אני חושב, אם כי אני בטוח שהיבטים אלו טובים לעבודה דיפלומטית. באופן אישי, אמשך להיות כפי שאני גם בעתיד".

בנעוריו, היה יהודע מורה להתעמלות, אך לאט לאט נמשך לבעיות ולהיסטוריה של המזרח הרחוק.

הפוליטיקה של האזור הובילה אותו ללימודים בישראל ומאוחר יותר בארה"ב. את הקריירה שלו החל מאוחר יותר יחסית למתחריו. אך התקדם במהירות במשרד החוץ, עבר מתפקיד של חוקר ליועץ מדיני בתחומים שונים בניו-יורק ובלונדון ואת דרכו כדיפולומט החל בניו-דלהי (הודו). משנת 2002 הוא מוצב בבייג'ין.

חילופי תרבות

על אף חוסר ידיעה כמעט מוחלט של השפה הסינית, השגריר חיים יהודע הספיק לבקר כמעט בכל הפינות והאזורים של סין. הוא קרא מאות ספרים על סין. "אני יודע, האם בסופו של דבר אצליח להגיע ללב לבה של סין, אך אני אוהב לקרוא רומנים סיניים, לאסוף משלים, דברי חכמים ועוד" מספר לנו השגריר. "אני אוהב להכיר ולבוא במגע עם כל הקשור להיסטוריה (כמובן, בנוסף לעבודתי הרשמית), חמש פעמים ביקרתי בעיר האסורה ובהיכל השמיים. אני אוהב לשוטט בשווקים, לעקוב אחר אנשים, כיצד אוכלים, עובדים, מדברים, חיים, נפגשים - זה חלק מעבודתי, לרדת לעומק חיי העם ובעיותיו".

אמצעי עזר ניתנים לרכישת מכשור מכני-חקלאי שיעזור בפיתוח משקים חקלאיים, לבתי חולים ובתי ספר. 20 חממות הנעזרות בהשקיה בעזרת טפטפות תוקנו, הועבר מכשור מתקדם לחליבה, כמו כן נמסרו לידיהם זרעים משופרים לשתילה וחומר ללימוד עידי.

מאחר וישראל היא מדינה שסובלת מיושב אקלימי, יש באפשרותה לעזור לחקלאות בסין עם טכנולוגיה והשקיה מתקדמות. מאחר ולישראל יש ניסיון בשטח החקלאי שהיא יכולה להעניק לסין, הסינים מצידם יכולים בתמורה לספק לישראל סחורה שהולכת וגדלה מדי שנה ב-25-23 אחוז. משקים, שנבנו על ידי ישראל כמודל לימודי, נמצאים באזור בייג'ין ואזור אוטונומי סינצואן-אויגורסק ויש בהם 40 כתות לימוד בתחומים שונים. ברחבי המדינה עובדים היום 250 חברות ישראליות.

השגריר יהודע ממשיך ואומר: "ישראלים רבים וסינים עובדים היום על השקית האדמה, תוך ניצול מכשור ישראלי-סיני. דגש רב מושם ללימודי חקלאות המועברים על ידי ישראל, ובעיקר לבעיית ניצול משאבי מים. אנחנו ממשיכים להתחלק בניסיון שלנו ובלקחים שהפקנו".

קהילות מקומיות

השגריר משער, שבבייג'ין חיים היום כאלף יהודים, כולל אזרחים מארצות אחרות מחוץ לישראל. אך בינתיים, אין בבירה בית כנסת או מקומות תפילה בבתי מלון. "היינו רוצים שיהיה בעיר מרכז תרבותי יהודי, בו נוכל להיפגש, ללמוד עברית ולציין את חגיגותינו".

למרות הקושי האישי ברכישת השפה הסינית הוא ממליץ לכל הבאים ללמוד את השפה. "ידיעת השפה מקלה על החיים, מאפשרת מפגש עם המקומיים, נותנת מידע על טכסים הנערכים במדינה.

אני אמשך ללמוד את השפה הסינית" - אומר שגריר ישראל בסין חיים יהודע.

יחד עם רוב הזרים המתגוררים בבייג'ין, הוא מתפעל מקצב הבנייה ופיתוחה של סין. "שינויים שורשיים ניכרים בכל. הם אינם ניתנים לתיאור, יש צורך לראות זאת באופן אישי" - מספר השגריר. "פעם אמרתי לשר סיני, שיש צורך לשמר את התרבות הסינית, או לפחות למסגר אותה במסגור מודרני מסוים, אך לא על חשבון של שינוי תרבותי".

עבור השגריר חיים יהודע תרבות המדינה מהווה עניין מיוחד. ב-27 ביוני, במוזיאון לאמנות בבירת סין, נפתחה תערוכת "שואה והומניזם". תחת הנושא הכללי, "חסד ואנושיות". השגריר מעיד על עצמו, שהכפיל את תכניות התרבות בשגרירות.

מסעות תיירות אלו הניעו דברים התלויים בהסכמים בין שני הצדדים. ביולי 2005, סין איפשרה לישראלים מעמד חופשי לסייר ברחבי המדינה, דבר שיגרור אחריו אפשרות לפתיחת דלתות לתיירים סיניים בישראל. "אנחנו עובדים עכשיו על הסכם מסוג זה ובשבועות הקרובים הוא יצא לפועל" - מדגיש השגריר.

כיום, עוקבים בעולם אחר ניידות המונית של אנשים בארצות שונות. רק ב-2004 קרוב ל-40 אלף ישראלים קיבלו אשרות כניסה לסין. כיום יש שני מסלולי טיסה ישירים מישראל לבייג'ין ושלושה להונג-קונג. אך בכל הנוגע לחילופי תרבות נותר המצב בדרוג נמוך. השגריר חיים יהודע עושה ככל יכולתו להביא את התרבות הישראלית ומורשתה ולקרבה לסין.

טכנולוגיה במסך החקלאי

בחודש מאי, חגגה שגרירות ישראל בסין 58 שנה לעצמאות ישראל בכפר סילווג'ואן, השוכן קרוב לבייג'ין. הישראלים הביאו עימם חוץ משתי קבוצות של שחקנים, גם מכשור מיוחד לבתי חולים ולבתי ספר לנכים. קרוב ל-20 חברות ישראליות תרמו סך של כ-500 אלף יואן (62,500 דולר) מתוך קרנות עזרה, כסכום ראשוני בלבד.

57 שנה להקמת

הרפובליקה הסינית-העממית

הטכס, וכן הושמעו המנוני סין וישראל. מטעם אגודת ידידות ישראל-סין נכחו ר. ות. קאופמן, פ. ו. קליין, ר. וינרמן, מ. ו. פרידמן, א. פרדקין, פ. ו. ברשדסקי, א. גולדרייך, מ. ז. קמיונקי, ו. דראל, נ. ו. פודולסקי, ע. ו. רשינסקי, י. ו. סנדל, ד. ו. ברבינסקי, א. רוזנבלט, ס. אומנסקי, י. ו. ליכומנוב, י. ו. ביי, ב. ו. לבוב, ש. ו. צור, ל. ו. ג. שמוסקוביץ, ג. כץ. מטעם מושב עמיקם הגיעו א. שרון ו. רוזן.

במלאות 57 שנה לרפובליקה הסינית העממית ב-27 בספטמבר, נערך טכס קבלת פנים במעונו הרשמי של שגריר סין בישראל מר צ'ון יונלאן בהרצליה פתוח. בטכס נכחו למעלה מאלף איש, ביניהם נציגים מכל שכבות החברה הישראלית, שרים וחברי כנסת, נציגים של הקורפוס הדיפלומטי, אקדמאים, עיתונאים ועוד. שגריר סין בישראל מר צ'ון יונלאן והשרים אלי ישי ואופיר פינס נשאו נאומים עם פתיחת

יידיש אני מדברת אליך

מאת: טלי רווה, בייג'ינג

בשנות ה-30 הגיעו לסין פליטים יהודים כמו שאול אייזנברג, שברחו מאימת הנאצים והצליחו מאוד בסין.

"המפגש עם הקהילות היהודיות האלה היה מאוד חיובי מבחינת הסינים", אומר פרופ' שי. "הוא הביא להערצה של היהודים והצלחותיהם. סיבה נוספת לסימפטיה של הסינים כלפי היהודים היא הדמיון בין הפזורה הסינית בעולם לבין הפזורה היהודית. שתי הקהילות, המפוזרות בחמש יבשות, מצליחות מאוד במסחר ומקפידות על השכלת הילדים. מטבע הדברים, הדמיון יצר אהדה. יש עוד סיבה: תרגומים של התנ"ך וכתבים יהודיים מסורתיים לסינית. הדמיון שבין הערכים היהודיים, הכבוד למשפחה ולאבותיה, לבין המורשת של קונפוציוס יצר אהדה ליהודים. בדור האחרון, עם לימוד ההיסטוריה של מלחמת העולם השנייה, נוצרה עוד חזית משותפת: הסינים לומדים על השואה ומשווים אותה למעשי זוועה שהיפנים, בני-בריתם של הגרמנים, ביצעו בסין.

עד כה הודפסו 5,000 עותקים מהספרים, שזוכים לפופולאריות רבה בעיקר בקרב הקהילות הסיניות הנוצריות. וואי וואן, מורה בבית-ספר פרטי, אומרת כי אם המוציאה לאור הייתה משקיעה יותר בפרסום הסדרה, הספרים היו זוכים לפופולאריות גבוהה עוד יותר. הספרים, מסבירה וואן, יקרים יחסית, לספרי ילדים בסין: כל ספר בסדרה עולה 11 יואן (בערך דולר וחצי). מצד שני, אם הילדים הסינים יקראו ויפנימו אותם, אולי 11 יואן יהיו בשבילם כסף קטן.

(מ"דיעות אחרונות")

הם חכמים מאוד, עשירים מאוד, מצליחים מאוד - והם גם נותנים כבוד למבוגרים ואוהבים לעזור אחד לשני. זה, בכל אופן, מה שחושבים בסין על היהודים • סדרת ספרים לפעוטות הסינים, הנושאת את השם "סוד ההצלחה של היהודים", מציגה אגדות יהודיות עם מוסר השכל בצידן • מי אמר שמיליארד סינים לא טועים?

למה יש כל-כך הרבה יהודים עשירים בעולם? הסינים לא רק שמצאו תשובה לשאלה הזאת, הם גם מספקים אותה לילדיהם. בסין, מתברר, כל-כך מחזיקים מאיתנו, שהחליטו להוציא סדרה שלמה של ספרי ילדים - 10 במספר - הנושאת את השם: "סוד ההצלחה של היהודים". כל ספר מכיל אגדה קצרה, המציגה את היהודים כאנשים חכמים ובעלי ידע רב שיש ללמוד מהם כדי להצליח בחיים.

מעשה במלך

בספר העוסק בעושר של היהודים מתוארת חווה גדולה שבה עובדים הרבה איכרים, ביניהם איש צעיר, יהודי, כמובן - הבולט מעל כולם. בניגוד לאיכרים האחרים, הוא עובד קשה מאוד ומסיים את עבודתו תוך שעתים. כשבצל החווה שואל אותו מדוע הוא עובד כל-כך קשה, הוא מסביר לו כי כך הוא יכול לסיים את עבודתו מוקדם ולהתפנות לדברים אחרים. כשמגיע יום חלוקת השכר, מתרעמים האיכרים על כך שהצעיר קיבל אותו שכר כמו כולם, למרות שהם עבדו מהבוקר עד הלילה והוא עבד שעתים ביום. בעל החווה עונה להם, שלא מעניינת אותו כמות השעות שהושקעה בעבודה, אלא התפוקה. מוסר ההשכל שעולה מהספר הוא שהיהודים מתעשרים בגלל ההתמדה וההשקעה שלהם בעבודה, ולכן מומלץ לנהוג כמוהם ולא להתעצל.

ספר נוסף מהסדרה מספר על שלושה אנשי עסקים המגיעים לירושלים. הם מחליטים להחביא את הכסף שלהם מתחת לעץ, אלא שלמחרת הם מגלים שהכסף נגנב. כדי לגלות מי לקח את הכסף, הם פונים למלך, שמציב בפניהם חידה: אישה שעומדת להתחתן מתאהבת בגבר אחר. היא מחליטה להיפרד מארוסה, וכדי לכפר על המעשה היא מציעה לו כסף. החבר מסרב לקבל את הכסף. את מי מביניהם צריך לשבח?

איש העסקים הראשון עונה, שאם החבר מסכים להיפרד ממנה בגלל שהוא מבין אותה ורוצה שתהיה מאושרת, מגיע לו שישבח אותו. השני עונה שצריך לשבח את האישה, כי היא הייתה כנה עם החבר

למרות שזה לא קל. השלישי לועג לחבר הטיפש שמסרב לקחת את הכסף. המלך מתרשם מהשניים שהתייחסו לאהבה, ומגיע למסקנה כי השלישי, שלו היה איכפת רק מהכסף, הוא הגנב. בסוף הסיפור מוסבר לטף, כי החשיבה המפותחת של היהודים מאפשרת להם לפתור בעיות בעזרת אנליזה מחשבתית.

בספר אחר מסופר על אב גוסס המאוכזב מבנו האהוב שלא נמצא איתו בימיו האחרונים. בצוואתו כותב האב כי כל רכושו יעבור למשרת, והבן יורשה לבחור דבר אחד בלבד. הבן לא מבין מדוע בחר אביו להשאיר את כל רכושו למשרת ופונה לרבי חכם. הרבי מסביר לו, כי החלטתו של האב הייתה נבונה ומחושבת, כי אם האב היה משאיר לו את כל רכושו, ייתכן שהמשרת לא היה מראה לו את הצוואה. הרבי גם אומר לו מה הדבר האחד שעליו לבחור: המשרת. אם יבחר את המשרת, אומר הרבי, הכל יהיה שלו. הרבי נתפס כאיש חכם בעל ידע רב, שהצליח להבין את כוונת האב. הסיפור מנסה להעביר לילדים את המסר כי היהודים חכמים בגלל שהם נותנים כבוד למבוגרים ונעזרים בידע שלהם.

שאר הספרים בסדרה מציגים את היהודים כאנשים שמעמיקים גם בדברים הקטנים - עבודות שנראות חסרות משמעות לא מונעות מהם לעשות אותן הכי טוב שאפשר - כמשתפי פעולה המרבים לעזור אחד לשני ונכונים גם להקרבה עצמית.

מעשה בהערצה

פרופ' אהרן שי, מומחה לסין מהחוג ללימודי מזרח אסיה באוניברסיטת תל-אביב, לא הופתע לשמוע על סדרת הספרים. לסינים, הוא אומר, הייתה מאז ומתמיד דעה חיובית מאוד על היהודים.

היהודים, מתברר, התיישבו בסין כבר אחרי חורבן בית ראשון. במאה ה-19 הגיעו לסין יהודים מעיראק והצליחו בה מאוד. בתחילת המאה ה-20 הגיע לסין גל של יהודים אנטי-קומוניסטים, שנדחקו אליה מרוסיה בעקבות המהפכה הבולשביקית, ביניהם גם משפחת אולמרט, שממנה יצא ראש הממשלה.

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל
מתכנדי להזמין את יוצאי סין בישראל
למפגש המסורתי
של טקס חלוקת מלגות לסטודנטים
האירוע יתקיים ביום ג' - נר חמישי של תנוכה,
19 בדצמבר 2006 בבית עובדי העירייה
רח' פומבדיא 4 תל אביב.
הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00
למפגש חברים וכיבוד קל
דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45
לפתיחת הטקס

אריהמדורסקי, משתייך למשפחהשליהודים בעלי חזון, אשר חצתה את רוסיה ממערב למזרח עד בואם למנצ'וריה במטרה להפוך אותה למכרה זהב. מאוחר יותר, מצא גם הוא את עצמו, נענה לצו לבו ודמו כשהוא עושה את הדרך הארוכה לאדמת אבותיו על מנת להפכה ממדבר לגן פורח.

אל עבר מטרה בלתי נודעת

בראשית המאה ה-20, התגוררה המשפחה היהודית האורטודוקסית מרובת הילדים ללא שמחה וללא תקווה באחד המחוזות הנידחים של רוסיה הצארית. אירועי שנת 1905 והפוגרומים שהכו ביהודים בכל מקומות מגוריהם גרמו לשינוי משמעותי בהשקפת החיים. רבים עזבו מערבה אל מעבר לאוקינוס. אך היו גם אמיצים, שניצלו את הצעתו של הצאר לעבור מזרחה, לסיביר, תוך מתן הקלות רבות למתיישבים החדשים. ורק המיואשים שבהם, או האמיצים בחרו לנסוע למנצ'וריה, מקום שעורר עניין רב בקרב תושבי האימפריה הרוסית. שם צמחה במהירות עיר חדשה - חרבין, מרכז למסילת הברזל של סין המזרחית.

ישראלמדורסקי היה אחד האנשים האמיצים, אשר יחד עם משפחתו עשה את הדרך הארוכה בת אלפי הקילומטרים מהעיר רוג'צ'וב ששכנה בחבל מוגיליוב. לא קלה הייתה ההתאקלמות של משפחה יהודית אורטודוקסית מרובת הילדים בחרבין. היה קושי למצוא מקורות פרנסה בתוך העיר הנבנית. התמזל מזלו של ישראל, והוא החל לעבוד במשרדי הקהילה היהודית, שהלכה

וגדלה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ולאחר המהפכה הרוסית.

הילדים גדלו וכל אחד מהם מצא את מקומו בחיים המקומיים. אחד הבנים, אברם, מצא עבודה בחברה אנגלו-אמריקנית "לופטו" לטבק. יש לציין, שבחרבין נמצאו נציגים מחברות זרות והמסחר פרח בקרב הקהילה היהודית.

זמנים חדשים

בזמן בו התחוללה המהפכה ברוסיה, נישא אברם הצעיר לסופיה לזין, שהוריה הגיעו מוילנה. ילדם הראשון מת לאחר לידתו, ב-1920 נולדה הבת רחל, וב-1928 נולד הבן אריה, שהוא למעשה נושא הכתבה. רק לאחר המהפכה הרוסית, נאחז השלטון הרוסי החדש במסילת הברזל הסינית המזרחית.

עשרות אלפי מהגרים, רובם רוסים לבנים מילאו את העיר. נוצרה שאלה לגבי אזרחותה של אותה אוכלוסייה הדוברת רוסית ואשר רבים ממנה עובדים במסילת הברזל, ובמוסדות סובייטיים. על פי הסכם בין השלטונות הסובייטיים והסינים יכלו לעבוד במקומות אלו אך ורק בעלי אזרחות ר.ו.ס.ו. או סין. רבים נאלצו בשל כך לקבל

על עצמם אזרחות סובייטית, אחרים העדיפו להישאר בסטטוס של מהגרים רוסיים. דבר זה, איפשר ליהודים, ובהם למשפחת מדורסקי חופש פעולה רב. היד הקשה שנקטו השלטונות לדיכוי מעשים קיצוניים ופלייליים לא התיר באותה עת לרוסים הלבנים האנטישמיים להרים ראש ולהפנות את שנאתם כלפי הקהילה היהודית.

ק.ו.ז.ד. (מסילת הברזל הסינית המזרחית) היוותה בסיס לשלום בינלאומי. כאן התרכזו אינטרסים בינלאומיים, בראשם ר.ו.ס.ו. ויפן וכן ארצות רבות אחרות שניסו בכל כוחם לחזור לאזור. יש לזכור, שבאותה עת היו בחרבין 16 קונסוליות מארצות שונות. נפתחו עסקים ענקיים בבעלות זרה עם מקורות כספיים אדירים שניצלו כוח עבודה זול. אברם מדורסקי, הועסק באחת מהחברות הללו תוך בטחון שהחברה לא תיפגע על ידי הרשויות המקומיות ומהגרים אחרים.

הכיבוש היפני

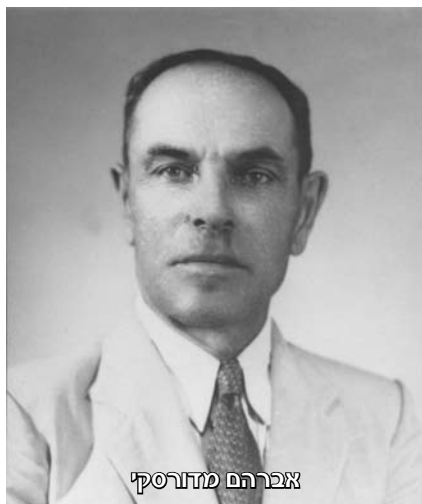
כאשר ב-1932 כבשו היפנים את צפון סין ויצרו את ממלכת הבובות מנצ'וגו, וב-1933 השתלט הפשיזם על גרמניה, קמה בחרבין מפלגה פשיסטית ביסודם של מהגרים רוסיים. השלטונות היפניים הביטו מבעד לאצבעות על הפעילות האנטישמית שרק הלכה וגברה מיום ליום. הם היו זקוקים לפעילות זו על מנת לדחוק את הרוסים מתוך מסילת הברזל הסינית מזרחית. הוקם משרד לענייני מהגרים רוסיים בראשותו של הגנרל קיסליצ'ין, שדרכו יכלו השלטונות היפניים לפקח על המהגרים ולפקד עליהם. בצורה זו, יכלו היפנים להישאר בצד ולהניח לפשיסטים לפעול כרצונם.

אלו מצידם, לא הסתפקו בהטרדות על מוסדות ואזרחים רוסיים, אלא פנו לשוד, רצח של עשירים, בעיקר יהודים. ב-1933 הזדעזע העולם מהרצח האכזרי של סמיון כספה, בן ליהודי עשיר ובעל אזרחות צרפתית.

השיטפון בחרבין 1932

אברהם מדורסקי

הספר העברי "תלמוד תורה", שם סיים ששנות לימוד.

ידיעת השפה העברית, עזרה רבות לעולה החדש בעתיד. את בית הספר למסחר סיים בסוף 1944 עם קבלת מדליית זהב. יש לציון, שאצל היפנים, שנת הלימודים החלה בינואר והסתיימה בדצמבר.

הציון הנמוך ביותר היה 3.5 (הגבוה ביותר היה 5) וניתן על שעור בהכנה צבאית, זהו ציון שניתן לכל הסטודנטים, למעט המפקדים שהעבירו את השיעור. ההכנה הצבאית בתקופה היפנית נלמדה גם במוסדות חנוך סובייטים. מתוך הכנה למלחמה עם ה-O.S.O.R, הקימו היפנים מהרוסים הלבנים שתי אוגדות צבאיות.

הצבא האדום שחרר את חרבין באוגוסט 1945. האוכלוסיה הדוברת רוסית, ובהם גם יהודים קבלו את הצבא האדום בהתלהבות עצומה. גם אנשים שלא סבלו כלכלית מהכיבוש, הצטרפו לשמחה.

האופוריה לא נמשכה זמן רב. החלו מעצרים של "אנשים שעבדו עם הכובשים היפנים",

סופיה מדורסקי

השלטון היפני נהג בקשיחות כלפי האזרחים הסובייטים. אסר עליהם לעבוד, הילדים לא הורשו ללמוד, ומצרכי מזון חולקו על פי תלושים. גם המהגרים הרוסיים, וביניהם משפחת מדורסקי, זכו למנות מזון זעומות. המזון הטוב ביותר חולק למהגרים שהיו בעלי בריתה של יפן, בלי להתחשב בעובדה שהם היו אויבי המשטר של היטלר ופוליטי הפשיזם.

אכזריותם של היפנים התבטאה כלפי אסירים, שהודבקו במכוון במחלות קשות ונפטרו כתוצאה מכך.

אריה מספר, כיצד נאסר אביה של חברתו ללימודים באשמה שהאזין לתחנת רדיו זרה. מקץ מספר ימים הובאה גופתו למשפחה לקבורה, בטענה שנדבק ונפטר מטיפוס.

את העבודה המחתרתית בחרבין הובילו העובדים לשעבר במוסדות סובייטים. אריה נזכר, שהיפנים לא הצליחו למרות המאמצים למצוא את התחנה המעבירה מידע על המתרחש בחרבין. לא עלה בדעתם, שההודעות נמסרו מתוך המרתף של המשטרה.

רק לאחר כניסת הצבא האדום לחרבין, הביטו רבים בהפתעה על רב סרן של הצבא האדום בו ראו במשך שנים קצין של רוסים לבנים. אך מקרים אלו קרו לא רק במנצ'וריה.

במשפחת מדורסקי

על אף הקשיים, הצליחו אברם וסופיה מדורסקי לתת לילדיהם השכלה גבוהה תוך דאגה לעתידם.

הבת הבכורה, רחל, סיימה את בית הספר למסחר וקולג' לאנגלית, קיבלה תואר בא. לספרות אנגלית ונסעה לטיינצ'ון. שם התגוררו קרוביהם, משפחת חנין שעסקו במסחר עם הזמן, ענף ממשפחת חנין עשה את דרכו לישראל, אך באותה תקופה, הם קיבלו בחמימות את רחל, שעבדה באחד המשרדים השייכים למשפחה, עם הזמן נישאה ובשנת 1951 נסעה עם משפחתה לאוסטרליה.

בשנת 1935 החל אריה את לימודיו בבית

אריה מדורסקי מהנדס צעיר - 1950

על אף ההודאה ברצת, זיכה בית המשפט והשלטונות הרוסיים את הרוצחים והוציאו לחופשי.

לאחר המקרה, עזבו יהודים רבים את חרבין. הנותרים, הגבירו את אמצעי השמירה. עוד ב-1929 הוקמה תנועת בית"ר, ולאחר מכן תנועת "מכבי". תנועות נוער אלו, עסקו בעיקר בספורט וכן בהכנה להגנה עצמית. רב היה תפקידם במיגור התנועה האנטישמית.

אריה מספר, שכאשר יצאו מתפללים מבית הכנסת והותקפו על ידי מתפרעים, הוזעקו הבית"רים והניסו אותם מהמקום. היתקלויות ברחוב היו שכיחות למדי וגם אריה היה עד לאחת מהן.

בתנאים קשים אלו, הקהילה היהודית בראשותו של ד"ר א. קאופמן הייתה צריכה לדאוג לקיומה.

כאשר, בעתון הפשיסטי "דרכינו", הופיע בעמוד הראשון מאמר ראשי אנטישמי, הצליח ד"ר קאופמן להשיג מהיפנים צו האוסר פרסום מאמרים מסוג זה.

בין האוכלוסיה הרוסית, נמצאו גם קוזקים שהגיעו לכאן עוד בראשית ההתיישבות הרוסית במנצ'וריה.

אריה נזכר בשלושה קוזקים, לבושים בתלבושתם המסורתית אשר טיילו להנאתם ברחוב הראשי של חרבין. לקראתם באו שני חברים מ"בית"ר", אחד מהם מתאגרף ידוע בשם ווליה קרוגליקוב. השלושה לא יכלו לעבור בשקט ליד ה"ז'ידיים" ועברו למהלומות. ווליה לשם בטחון, שלח את חברו להזעיק עזרה, עד שזה חזר, כל השלושה שכבו על המדרכה. וגם כאן, נאלץ ד"ר קאופמן להתערב כמאשים מצד אחד וכסנגור של הצד השני.

הייתה גם תקרית לה היה עד אריה בבית הספר למסחר. סטודנטים רוסיים חסמו את היציאה במטרה להכות ביוצאים. ד"ר קאופמן, ששהה באותה עת בבניין על תקן של מרצה להיסטוריה, הזעיק את המשטרה והפרחים נסו על נפשם.

אריה מדורסקי - 1944

סמל חיל הנדסה אברהם מדורסקי
לפני הטקס של יום העצמאות, 1953

חצי שנה אחריו הגיעו ההורים. בתחילה שכרו חדר במלון בחיפה, אך זה היה יקר מדי. מצאו חדר בקרית מוצקין. זמן קצר התגורר אריה עם הוריו. האב חיפש עבודה ללא הצלחה, בגיל מעל חמישים זו הייתה משימה לא קלה. בהתחלה, הוביל לחם ממאפיה לחנויות. אך באותן השנים לכולם היה קשה.

בשנים 1952-54 שרת אריה בצבא. נשלח מדי פעם לאילת שבאותם ימים היו בה רק בתים ספורים. השתתף במבצע סיני ב-1957. הוא עבד במספר מקומות, אך מאוחר יותר הועסק במשרד הבטחון בתפקיד של מנהל מחלקה.

הוא לא הסתפק בעבודה פוריה בלבד, וכתב גם מספר מאמרי הדרכה בנושאי פקוח על כלכלת הבנייה.

כאשר בתחילת 1990 הגיעה העלייה הגדולה מ-0.0.0, נרתם לעזור לעולים חדשים במציאת עבודה.

עוד ב-1954, לאחר שרותו הצבאי, התחנן אריה עם תמר - ילידת תל-אביב. הוריה - יוצאי לטביה.

תמר עבדה שנים רבות במשרד הבינוי והשיכון ומאוחר יותר ב"דיעות אחרונות". בתם הבכורה, אורלי, נולדה ב-1957, סיימה עם השנים את לימודיה באוניברסיטת תל-אביב בפקולטה למשפטים. היא ובעלה, שניהם עורכי דין בעלי משרד עצמאי ולהם שלושה ילדים. בתם השנייה - דנה נולדה ב-1968, היא רופאה כירורגית בבית חולים. בעלה, מהנדס חשמל. הבן הצעיר, יואב, נולד ב-1973, סיים בצבא לימודי מחשב ועובד במקצוע זה.

בראשית שנות התשעים, יצא אריה לגימלאות, אך עדיין המשיך לפקח על תכניות בנייה. אריה מדורסקי מרוצה מהדרך בה התנהלו חייו. ילדותו ונעוריו עברו עליו באחת הערים המעניינות ביותר. מקום בו שלוש מעצמות לחמו זו בזו. ולבסוף, יותר ממחצית המאה הקדיש לעמו ולמולדתו. תוך הקמת משפחה למופת.

(תורגם מרוסית ע"י יהודית סנדל)

קבוצת בית"ר, אריה למטה במרכז

במטוס עם חניות בתאילנד, הודו, ובאחת מארצות ערב. לבסוף, נחתו בשדה תעופה בן-גוריון. עם הנחיתה נשק אריה את אדמת המולדת.

כמו עולים רבים אחרים, גם הוא עשה את הדרך ל"שער העלייה" למרגלות חיפה. החיים במחנה לא היו קלים. אוהלים, שרותים לא מסודרים, אוכל משותף במיכלי ענק. להצעת עבודה בקבוץ סירב מאחר וחשש שלא יוכל לממש עד תום את התעודה האקדמאית שברשותו.

הוא ברח מהמחנה לחיפה ומשם הופנה להסתדרות למחלקת הנדסה. איש לא התייחס אליו, פרט לאדם ששם משפחתו נתן שהפנה אותו ל"המשביר המרכזי". עד היום זוכר אותו אריה לטובה. העבודה שהוצעה הייתה אמורה להתחיל רק כעבור שבועיים שלושה. מה יעשה עד אז והוא חסר כסף וללא גג לראשו? הוא הסכים לעבוד כמהנדס במחלקה לסלילת כבישים. שכר מיטה אצל משפחת עולים חדשים, אשר בעצמם גרו בתנאי שכירות באזור חיפה. מיטה נוספת הושכרה לסוור מנמל חיפה. שידות למיטה לא היו בנמצא, ובאחד הלילות גילה עכברוש יושב על מזוודתו.

אילת 1953, אריה משמאל

סטודנטים ליד בית קולנוע יפני "חרבין קאימ", אריה שני משמאל

גם רוסים לבנים שעבדו במחנת למען רוסיה נאסרו, והיו גם מאסרים ללא כל סיבה, כמו מאסרו של ד"ר א.י. קאופמן, שעשה כה רבות למען הצלת אנשים. יותר לי רק לומר, שד"ר קאופמן שוחרר ממחנות העבודה של סיביר בהתערבותה של גולדה מאיר, אשר התמנתה לתפקיד ציר של מדינת ישראל ב-0.0.0. והתגורר בשנותיו האחרונות בישראל.

... כדי לקבל אפשרות לחיים נורמליים, לעבוד וללמוד נאלצה משפחת מדורסקי לקבל אזרחות סובייטית.

על כן, כאשר נפתח מחדש הטכניון בחרבין, החל אריה את לימודיו בפקולטה לבניין. עם הקמת מדינת ישראל, שאף אריה בכל לבו לקחת חלק במלחמת הקיום של הארץ. ההגיון הכתיב לו, שאת התועלת המירבית למדינה הצעירה יוכל להביא כבעל מקצוע. על כן, מיד עם קבלת תואר מהנדס בניין, עזב את חרבין בדרכו לישראל.

בונה המדינה

הדרך מחרבין לשדה תעופה בן-גוריון הייתה באותם ימים מסוכנת. מחרבין לטינצזין ברכבת, משם דרך הים להונג קונג, ומשם

ביקור שורשים בחרבין - יולי 2006

משה ליכומנוב

חרבין, עיר הולדתי, שבה חייתי את עשר השנים הראשונות של חיי, נשארה בתודעתי כל השנים כעיר אפורה ומוזנחת, עם רגשות מעורבים על כל מה שחוויתי ויכולתי לזכור כילד בן עשר. הזכרונות קשורים לתקופות די סוערות שפקדו את העיר החל משלטון היפנים, שחרור העיר מהיפנים על ידי הצבא האדום, עם כל הטוב והרע שהם גרמו לאוכלוסייה. וכלה בהתחלת השלטון הקומוניסטי של מאו ותחילת העלייה של היהודים לארץ בסוף שנת 1949.

ומתוך כל זה זכרתי היטב את החיים היהודיים של הקהילה, החל מלימודי בבית הספר היהודי "תלמוד תורה", המורה נדל שלימד אותנו את השפה והתרבות היהודית, ביקורים בבית הכנסת החדש, כולל מעשי הקונדס שעשינו בחצר בית הכנסת בחגים הגדולים. כן, זכרתי היטב גם את היום, בסוף חודש אפריל של שנת 1950, בו עזבנו את הדירה שגרנו בה ברחוב "קורוטקיה" ועלינו לרכבת שהובילה אותנו לעיר טינזין בתחילת הדרך הארוכה לכוון ארץ ישראל. לא הרגשתי בליבי שום עצבות או רגשי געגועים באותו יום, ההיפך הוא הנכון. באותה תקופה של אי ודאות ותחילת השלטון הקומוניסטי שמחננו לעזוב את העיר ולא לחזור אליה יותר. עם כינון היחסים הדיפלומטיים בין ישראל וסין בשנת 1992, נפתחו האפשרויות לביקורים בחרבין, מה שגרם אצלי לפרץ של רגשות נוסטלגיים, ולמחשבה של ביקור שורשים במחוזות הילדות הרחוקה. לקח לי 14 שנים כדי להגשים את חלומי. והנה, אני מוצא את עצמי במטוס, בדרכי אל העיר שרק לפני 56 שנים עזבתי אותה ללא שום סנטימנטים. כמה פשוט היום להגיע לחרבין. נכנסים למשרד נסיעות ותוך 10 דקות יש לך הזמנה לכרטיסי טיסה לבייז'ין ומשם לחרבין. אנו נוחתים בשדה התעופה המודרני של בייז'ין, עוברים ביקורת גבולות ויוצאים אל אולם מקבלי הפנים. שם אני פוגש את אחותי דינה, עם בעלה ובתה שנחתו לפני זמן קצר מארה"ב, וזאת בכדי לטוס יחד לביקור שורשים בחרבין.

אחרי הפגישה הנרגשת, כולנו עולים לקומה השנייה של הטרמינל הענק, ונכנסים לתור של הטיסה לחרבין. זמן הטיסה המשוער: שעה וארבעים דקות. איזה יופי! הכל כל כך פשוט בימינו. וכאן, אני נזכר לרגע, כמה זמן לקח לנו אז, לפני 56 שנים, להגיע מחרבין לישראל. ראשית, נסיעה ברכבת מחרבין לטיינזין

במשך שני ימים ולילה אחד. משם הפלגנו באוניה להונג קונג במשך 6 ימים. מהונג קונג בטיסה לארץ, עם חמש נחיתות ביניים, זמן טיסה של 36 שעות רצופות.

וכעת, אני עולה למטוס חדיש של חברת "צ'ינה אייר" שאמור להטיס אותי תוך זמן קצר אל מחוז ילדותי. השעה 7:30 בערב. השמש עומדת לשקוע ושולחת את קרניה האחרונות אל הארץ שמתחתי. אני מביט דרך החלון אל האופק, בנסיון להבחין אולי במשהו מוכר. פתאום אני מבחין בערוץ של נהר המתפתל בין השדות כשקרני השמש השוקעת נותנת למימיו גוון של כסף מבריק. הלב מתכווץ לרגע. הנה הוא, נהר ה"סונגרי" שהרבה מזכרונות ילדותי קשורים בו. מעבר לנהר זה היינו מבליים את ימי הקיץ במגורים בבתי קייט, ברחצה בנהר ושוטטות בשדות התיירס והתבואה שגדלו במקום.

הנה סוף סוף ראיתי משהו מוכר לי מהעבר הרחוק. האם אכיר את העיר אחרי כל כך הרבה שנים? האם אמצא את הרחוב והבית שבו גרנו? האם אמצא את כל המקומות שנשארו בזכרוני 56 שנים, בהם ביליתי את שנותי הראשונות?

המטוס נוחת בשדה התעופה המודרני של העיר הנמצא במרחק של כ-24 ק"מ ממרכז העיר. (בשנת 1950 לא היה שם שדה תעופה אזרחי כלל...) מחכים לפרופסור מהמרכז לחקר יהדות חרבין של האקדמיה שאמור לפגוש אותנו במקום. הפרופסור דובר רוסית טובה, מכנה את עצמו "גרישה" מגיע קצת באיחור ואנו נכנסים למונית ונוסעים אל עבר מלון "הולידיי אין" הנמצא ממש קרוב אל כל האתרים הזכורים לי מהילדות הרחוקה. השעה כבר די מאוחרת ואנו קובעים להפגש למחרת בבוקר עם אנשי האקדמיה המארחים, לסיור ראשוני בעיר.

אני מתעורר בבוקר ודבר ראשון פותח את הוילון של החלון ומביט ממרומי הקומה העשירית אל הרחוב ולא מאמין למראה עיני. בכל מקום אני רואה בניינים גבוהים חדשים, בניינים לפי קו אדריכלי מודרני ויפה. פה ושם אפשר להבחין במבנים ישנים, בניינים מלבנים שחורות, שנשארו עדיין במקום. אין ספק שגם הם ירסו במקדם או במאוחר ויפנו מקומם לבנייה של בתי דירות ומרכזי קניות מודרניים שמכסים כבר שטח גדול של העיר.

הסיור מתחיל ברחוב המרכזי שהפך עכשיו למדרחוב מודרני עם הרבה מבנים חדשים

ומסוגננים, ומבנים ישנים שעברו שיפוץ במסגרת שימור מבנים עתיקים של העיר. הנה אנו מגיעים לרחוב "קורוטקיה" הרחוב הקצר, שבו היה בית הדירות ובו דירתנו. אני רואה שכל הבתים שהיו בצד הימני של הרחוב אינם קיימים יותר, ובמקומם, הוקמו בתי דירות חדשים ומבני משרדים. לעומת זאת, כל הצד השמאלי של הרחוב נשאר כפי שהיה, כולל כל המבנים הישנים, החנויות הקטנות והכניסות לחצרות. לא נשאר לנו אלא להצטלם על רקע הבתים שהיו ממול לבית שלנו, ובכך למלא את ה"חובה" לביקור הנוסטלגי במקום.

מהרחוב שלנו אנו ממשיכים לכוון בית הכנסת "החדש", שנמצא ממש ממול. מבנה בית הכנסת עבר שיפוץ יסודי והפך למוזיאון למורשת חיייהם ופעילותם של יהודי חרבין שחיו בעיר מתחילת המאה ועד תחילת שנות ה-60. בשיפוץ הבנין ועיצובו מחדש הושקעו הרבה מחשבה ואמצעים, אשר הפכו את מבנה בית הכנסת לבניין מרשים ביופיו. אחותי ואני, מצאנו בתצוגה את התמונה המפורסמת של חתונת הורינו שנתקיימה במקום בשנת 1933, אשר צולמה על ידי הדוד של אמי, הצלם המפורסם, יעקב ליפשיץ. היה לנו הכבוד להצטלם לצד התמונה בתור היורשים החוקיים של הזוג המצולם. מצאתי עד מהרה את המקום שבו ישבנו, אבי ואני, בזמן התפילות. היה זה מקום מכובד בקידמת הבימה שאבי קיבל בירושה מהדוד ליפשיץ. הערתי גם למלווים כי הצבע המקורי של תקרת כיפת הבנין היה כחול עם כוכבים של זהב. הם רשמו לפנייהם את הערותי והבטיחו לצבוע את הכפה לפי הסברי. התרשמתי עמוקות מאירגון המקום ומהתצוגה העשירה, וזאת גם רשמתי בספר האורחים של המוזיאון. לאחר הביקור בבית הכנסת הוזמנו על ידי המארחים לסעוד במסעדה המתמחה באוכל סיני מקורי כמו: ברווז נוסח בייז'ין ומטעמי דגים בנוסח חרבין.

אחרי הארוחה נפרדנו מהמארחים לאותו יום והחלטנו לערוך טיול רגלי באופן עצמאי במדרחוב המוכר לנו היטב. לא היתה לנו שום בעיה להתמצא ברחוב כי חלוקת הרחובות הצדדיים נשארה כפי שזכרנו אותם מילדותנו. הגענו למלון "מודרן" המפורסם. בית הקפה מרס שהיה ממולו משמש כיום כמסעדה המתמחה באוכל רוסי. הנה חנות "צ'ורין" המפורסמת, ממולה חנות הספרים "מצורה". המדרחוב מלא באנשים המטיילים ואוכלים

"קרחונים". כולם לבושים בגדי קיץ נאים נוסח מערבי. אין זכר לאותו מעיל ומכנסיים בצבע כחול שלבשו הגברים והנשים כאחד בשנת 1950 עד שקשה היה להבדיל מי הוא הגבר ומי היא האשה.

ברחוב שליך המלון יש במה ועליה 3 נגנים, שרים ומנגנים מוסיקת "פופ" בנוסח מערבי. מול הבמה שולחנות וכסאות. אנשים אוכלים ונהנים מהמופע. נכנסים למלון שעבר שיפוצים לאחרונה. בלובי פסנתר כנף, עליו פורט בחור צעיר ומנגן את הנעימה מהסרט "סיפור אהבה". על הקירות של הלובי תלויות תמונות בצבע שמן המתארות את בעלי המלון המקוריים - משפחת כספה היהודים ואת בנם הפסנתרן שנרצח על ידי פושעים רוסיים בדרישה למתן כופר עבורו.

ממשיכים הלאה ומגיעים אל בית החולים היהודי. נכנסים פנימה ומתרשמים שכל המבנה מבחוץ ומבפנים נשאר בדיוק כפי שהיה ומשמש כיום כבית חולים לחולי עיניים. פנינו מועדות אל עבר הנהר "סונגרי". הנה רואים כבר את הנהר שהצטמק מאד במשך השנים. מגיעים אל אנדרטה לזכר המאבק שניהלו תושבי העיר כנגד הנהר שהיה עולה על גדותיו ומציף את רחובות העיר. האנדרטה בנויה משורת עמודים המסודרים בחצי גורן עם קורה מקשרת ביניהם, ומעמוד מרכזי עם תבליטים של בני אדם ממלאים וסוחבים שקי אדמה לעצירת מי הנהר המאיימים על העיר. ליד העמוד המרכזי יש מזרקת מים המזרמה סילוני מים בקצב משתנה. הכל מואר באורות צבעוניים. מראה יפה ומרתק. לאורך הנהר ישנו פארק יפה, טיילת רחבה וגם רחבה לריקודים. אנשים רוקדים כל מיני ריקודים לצלילי מוסיקה סינית מודרנית. אין מתח. אנשים נהנים מהנוף היפה של הנהר שעדיין שטות בו סירות טיולים כפי שהיה פעם. אני מביט ימינה ורואה את גשר הרכבת המפורסם, עשוי מסבכי פלדה. אני מביט שמאלה ורואה את גשר הבטון החדש שמחבר את העיר עם "אי השמש" וכל האיזור המתפתח שבצד השני של הנהר. מבנה ה"אכס קלוב" שופץ לאחרונה ועומד בדיוק באותו המקום, על שפת הנהר, מזכיר לותיקים כמונו את הימים היפים של עברו. אורות פנסי המדרחוב המסוגגנים, יחד עם תאורת חלונות הראווה ושלטי הפרסומת מוסיפים חן מיוחד למקום, ומזמינים את הקהל לשוטט הלך ושוב ברחוב היפה. הבחנתי בחבורה של 5-6 אופנוענים, בעלי אופנועים מדגם "הרלי דוידזון" או דומים, שמציגים בגאווה את הכלים שלהם לקהל. מדי פעם היו נוסעים ונעמדים במקומות שונים לאורך המדרחוב. אפשר היה להבין שהאופנוע הוא כל חייהם, ממש כמו חבורות האופנוענים בארה"ב.

תם היום הראשון של ביקורנו בחרבין. למחרת קבעו לנו המארחים ביקור בבית הקברות היהודי שהועבר בזמנו אל מחוץ לעיר מרחק נסיעה של כ-45 דקות. אנו יוצאים את מרכז

העיר וחולפים על פני רובעי מגורים ישנים ואיזורי תעשייה שהוקמו באיזור. בית הקברות היהודי שכן באיזור "נובי גורוד". עם התרחבות הבניה במקום הוחלט על ידי השלטונות להעבירו אל מחוץ לעיר מרחק של כ-40 ק"מ. לאחרונה, שופץ בית הקברות שיפוץ יסודי במסגרת שימור האתרים היהודיים של העיר. נבנה בניין יפה בכניסה, הוקמה גדר, נסללו שבילים וניטעה צמחיה מתאימה. לפני כ-שנה וחצי ביקר במקום אהוד אולמרט והקים 2 מצבות חדשות על קברי סבו וסבתו הקבורים שם. כל הכבוד ליוזמים ולמבצעים פרויקט חשוב זה, המנציח את נוכחותם של יהודים בעיר, ומשמר אתר קבורה יהודי היחיד סין. בתום הביקור אתה יוצא בהרגשה שיש מי שזוכר ומכבד את התרומה החשובה שתרמו היהודים לפתוח העיר, וזו הרגשה נפלאה.

לאחר הביקור בבית הקברות, נסענו לאיזור שנקרא בעבר "נובי גורוד", כלומר: העיר החדשה. המקום זכור לי היטב בגלל חנות הצילום שהיתה שם לאבי, ובגלל חנות הכל בו הגדולה "צ'ורין" שאהבתי לשוטט בה. בהגיענו למקום לא ידעתי לזהות שום מבנה מוכר מלבד אותה חנות "צ'ורין" שניצבת במקום עד היום ושומרת בקנאות את התואר של חנות הכל בו הראשונה של העיר מזה 90 שנה.

כל המקום השתנה ללא הכר. במקום שורת החנויות, וביניהן החנות של אבי, נבנו בניינים רבי קומות ובתי משרדים. השם "נובי גורוד" (עיר החדשה) קיבל עבורי משמעות חדשה, תרתי משמע.

ביום השלישי לביקורנו הוזמנו לבקר בפארק של "אי השמש" אשר מעבר לנהר. פעם, הדרך היחידה לעבור לצד השני של הנהר היתה בעזרת שיט בסירה עם משוטים. כיום בנו גשר רחב ומודרני מבטון, שמעביר אלפי מכוניות אל האיזורים החדשים שפיתחו שם במשך הזמן, הכוללים איזורי מגורים ומכונים לפיתוח מדעי.

אי השמש, שהיה פעם איזור קייט נחמד, לאנשים שרצו לבלות שם יום מנוחה בדייג או שיזוף בחופים מבודדים, נהפך היום לפארק יפהפה, הכולל אגם עם סירות לנופשים, שבילים לרכיבי אופניים ולמטיילים, עצי נוי וצמחיה יפה ומטופחת על ידי גננים מומחים, הגוזמים דמויות של חיות מהעצים ומצמחים ופרחים שונים בשטח.

בימי החורף הקרים נערכת כאן תערוכה של פיסול מגושי קרח המוצאים ומובאים לכאן מהנהר הסמוך. מאות פסלים מקומיים ואורחים מכל העולם נוטלים חלק ביצירת דמויות שונות ומבנים מקרח. הכל מואר בתאורה צבעונית מרהיבה כך שכל השטח הופך להיות לעולם קסום מהאגדות. למען תיירים שמבקרים כאן בימי הקיץ, בנו אולם גדול ומקורר באופן מלאכותי, שהטמפרטורה בו היא מתחת לאפס מעלות, ובו יש תצוגה של מיטב הדמויות ופסלים מעולם האגדות, כשהם מוארים בתאורה צבעונית מהממת.

הביקור במקום הוא חוויה מרשימה במיוחד, ועל כך יכולה העיר חרבין להיות גאה, בהיותה העיר המובילה בעולם בענף פיסול זה.

ביום האחרון לביקורנו בעיר, החלטנו לשוטט ברחובות המוכרים לנו מילדותנו. כך הגענו אל בית הספר הוורוד שנקרא כך בשל צבעו החיצוני של הבניין, ואשר בו למדה אחותי לאחר גמר בית הספר היהודי של 7 כיתות.

השומר במקום התרגש מדברי אחותי שהסבירה לו כי אכן למדה כאן בילדותה. הוא הכניס אותנו אל תוך הבניין שמשמש כיום בית ספר לעיצוב אדריכלי. בהיכנסנו ראינו שלא נעשו כאן שום שינויים פנימיים או חיצוניים. אותן המדרגות הישנות ודלתות עץ בכניסה, אותם חלונות ישנים, אותה רצפת בטון אפורה ואותם ציפויים בקירות. בקיצור, הזמן עמד כאן מלכת במשך 56 שנים. לנו זה גרם לפרץ של רגשות נוסטלגיים נעימים.

ניסינו גם למצוא את העץ הגדול שעמד באמצע רחוב ארטילריסקיה, קרוב לשפת הנהר. משום מה התבלבלנו בכוון ולא מצאנו את העץ. למחרת, אמר לנו המלווה "גרישה" כי העץ אכן קיים, ועומד עדיין באמצע אותו רחוב רק שאנחנו חיפשנו אותו ברחוב המקביל. דבריו אלו, גרמו לנו נחת כך שיכולנו לרשום עוד הישג ביומן הזכרונות של ילדותנו.

לסיכום הביקור, אוכל לומר בפה מלא: כל הכבוד לפרנסי העיר על שהצליחו להופכה לעיר מודרנית, יפהפיה, ויחד עם זה לשמור בדבקות על הסגנון הישן והמיוחד, בעיקר ברובע "דאולי" שנבנה בסגנון "ארט נובו" האירופאי/רוסי. השיפוץ והצביעה של הבניינים הישנים הפכו את הרובע לפנינת אדריכלות ייחודית, שלא קיימות עוד הרבה כמוה בעולם.

בכל ימי הביקור, חיפשתי עקבות מעברה האפור והעני של העיר, כפי שזכרתי אותה בילדותי. לומר את האמת: לא מצאתי כאלה. לא פגשתי אנשים מוזנחים הלבושים בגדים קרועים, מבקשי נדבות. חרבין המודרנית התגברה על העוני והדלות שהיו בה פעם, והיא צועדת בצעדי ענק, יחד עם כל ארץ סין, אל עבר שיאים חדשים של כלכלה חופשית ומשגשגת תחת שלטון ריכוזי ולא דמוקרטי.

פרדוכס מעניין מאד! עובדה!

עזבנו את חרבין בטיסה חזרה לבייז'ין. שם הצטרפנו אל קבוצת ישראלים שהגיעו מהארץ במסגרת טיול מאורגן בסין הקלאסית. המשכנו אתם את טיולנו עוד שבועיים בסוירים בכל אתרי הנפלאים של המדינה. על כך אספר בכתבה הבאה.

הערת המערכת: ביקורה של משפחת ליכומנוב בחרבין היה מאורגן ע"י המרכז לחקר תולדות יהודי חרבין ליד האקדמיה למדעי חברה של פרובינציית חיילודזיאן, לפי בקשה מיוחדת של אגודת היידידות ישראל סין ואיגוד יוצאי סין בישראל.

תדי קאופמן יהדות חרבין אשר בלבי

Харбин. - Синагога.
Charbia. - Synagoge.

**איגוד יוצאי סין שמח
להודיע על הוצאתו
לאור של ספרו
המעניין של
תדי קאופמן.
ניתן לקבל את הספר
במזכירות האיגוד
תמורת תרומה בסך
40 ש"ח לקרן עזרה
סוציאלית של האיגוד.**

29

א
י
ג
ו
ד
י
ו
צ
א
י
ס
י
ן

תדי קאופמן, יו"ר איגוד יוצאי סין, יליד חרבין 1924, שהיה פעיל במוסדות הקהילה ובנו של אחד ממנהיגיה, ד"ר א. קאופמן. ביוזמת ידידו וממלא מקומו באיגוד, יוסי קליין, אף הוא יליד חרבין, העלה קאופמן את זיכרונותיו על הכתב.

הספר פורש בפני הקורא יריעה היסטורית רחבה אודות הקהילה בראשית המאה העשרים. תחילה שלטו הסינים בחרבין, לאחריהם הגיע הכיבוש היפני, כעבור זמן כבש הצבא האדום את מנצ'וריה, ולבסוף נכנסה לעיר הארמייה השמינית המהוללת של מאו-צה-טונג. ובתוך הסערות שהתרגשו ובאו, הצליחו פרנסי הקהילה לנווט את בני עדתם כך שהמשיכו לחיות לא רק חיים יהודיים מלאים, כי אם גם חיים ציוניים.

מבעד לעיניו של קאופמן מתגלה תמונה מרתקת, לעתים משעשעת לעתים נוגה, המאירה פן נוסף בסיפורה של יהדות סין.

בת-עמי מלניק
עורכת הספר

תדי שלום,

מודה לך על ה-DVD הנפלא ועל הברכות החמות. כראש ממשלת ישראל וכבן ליוצאי קהילת חרבין, ברצוני לחזק את ידיך על פעילותך העניפה באגודת ידידות ישראל-סין. פעילות זו הינה בעלת חשיבות ראשונה במעלה לשימור ההיסטוריה היהודית בגולה ובעיקר לחיזוק הקשר של העם הסיני עם העם היהודי במולדתו ישראל. ישר כח וברכות להמשך פעילות פורייה ומוצלחת. בברכה, אהוד אולמרט ראש הממשלה

לכל האנשים הנחמדים באיגוד יוצאי סין.

ברצוני לאחל לכם שנה טובה - שתמשיכו עוד שנים רבות בעשייה למען קהילת יוצאי סין. עזרתכם לסטודנטים ולקשישים מאוד משמעותית. סיימתי את לימודי במדעי המחשב באוניברסיטת ירושלים וסוף סוף גם התקבלתי לעבודה בתחום זה. ממשכורתי הראשונה אני שולח לכם סך של 200. \$ המצ"ב למען תוכלו לצרף סכום זה לעזרת הנזקקים. בתודה ובברכת שנה טובה - צביקה אהרוני - נכד של בלה ודב מירקין.

להנהלת איגוד יוצאי סין, שלום רב.

ברצוני לברככם לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה - מי ייתן ונחזור לתקופה שקטה וחיילנו יחזרו הביתה בשלום והשבויים ישובו למשפחותיהם. ברצוני לצרף המחאה לרגל החג "במקום פרחים". ואם ניתן לברך את אבי אברשה (אברהם) עוזרילוביץ ובת זוגתו בבראות ואריכות ימים, שנה טובה ומתוקה שירבה נחת מנכדיו ונכדותיו וכמובן כל ניניו. וכן לברך את אחותי מרים פרטליס ובעלה ילדיה ונכדיה בשנה טובה, בריאות, אושר והצלחה בדרכם. בברכת חג שמח, שניידרמן ציפורה

תדי היקר,

תודה רבה על עותק מהספר: THE JEWS OF HARBIN LIVE ON IN MY HEART, אשר העברת לידי. שמחתי לקבל ספר מרגש זה המביא אל הקוראים את סיפורה המופלא של יהדות חרבין שבסין. באופן אישי, אני חש קרבה רבה לקהילת יהדות סין, אשר שרידיה העבירו לסבי, הרב יצחק הלוי הרצוג זצ"ל, עוד בשנות ה-50 ספר תורה מבית הכנסת היהודי שנסגר. אין ספק שלחיבור אישי זה, פרי עטך, ישנה תרומה נכבדת למורשתה של קהילת יהדות סין וחרבין הייחודית ולהנצחתה מעל דפי ההיסטוריה. זהו מסמך זיכרונות היסטורי, שחשיבותו ניכרת בכל דף ומילה הכתובים בו. בברכת שנה טובה, יצחק הרצוג שר התיירות

קראנו בבולטין מס' 389, בכתבה "חשיבותם ההיסטורית של ארכיוני יהדות סין", כי לפי מיטב ידיעתכם המהדורות המלאות של "הדגל" ושל "בריסקיה זיזן" ששמורות ברשותכם הן היחידות שהשתמרו במלואן.

ברצוננו לציין כי גם באוסף כתבי העת והעיתונות העשיר של מכון ז'בוטינסקי בישראל, הנמצא ברחוב המלך ג'ורג' 38 בתל אביב, מצויות מהדורות אלו והציבור כולו מוזמן לעיין בהם. מלבד זאת, אנו מודים לכם על התמדתכם בשליחת הבולטין המעניין, אשר מעשיר את אוסף כתבי העת שלנו. ככבוד רב ובברכת שנה טובה, אמירה שטרן, מנהלת הארכיון סנונית אוסצקי, ארכיונאית

נסיעתנו לסיין

ג'קי ומאט

את הנופים - עלינו מספר אלפים נוספים של מדרגות. היה זה מעייף מאד, אך לא הצטערנו על אף מדרגה אחת. המאמץ היה כדאי. הנוף היה מדהים - בדיוק כמו בצירים סיניים. משחרנו לשנחאי, הלכנו לעונג שבת במרכז חב"ד. הרב גרינברג עושה עבודה נפלאה. באותו ערב היו ב"מרכז" 80 אנשים ויותר ובערב שבת הקודם השתתפו ב"ערב ספרדי" יותר מ-100 איש. בתום הארוחה ביקש הרב ממאט לספר לנאספים על חייו בשנחאי בימים עברו. רבים נגשו אליו ושאלו שאלות. היה זה ערב מרגש. והנה אנו שוב בוולנאט קריק, ועוד לא טעמנו אוכל סיני!

לחקר של תולדות יהודי סין שם נתקבלנו על ידי חמישה פרופסורים. מאט ראיין וצולם בוידאו. הראיין נמשך יותר משעה. במשך יומיים גרנו במלון "שלום" ברחוב ננג'ינג מול ה"באנד". היה זה פעם בית ששון. באותם הימים מאט עבד בבניין זה. הבניינים החדשים הינם יוצאים מן הכלל מבחינת יופיים, במיוחד בשעות הערב כאשר הם מוארים בשלל צבעים. במשך שמונת הימים הבאים נסענו לכפרים יפהיים (הנמצאים עתה בתוך הרי ענק: ג'אוג'אנג, סוזיפו, הנגזיוו, טונסי וגם אם איק חואנגשן (ההר הצהוב). הסיור היה נהדר. כדי להגיע למלון שלנו על פסגת ההר, עלינו יותר מאלף מדרגות, ולמחרת - כדי לראות

נסיעתנו לסיין היתה בקיצור פשוט "לא נורמלית!" בשנחאי הלכנו לארמון הילדים של כדורי. ממול נמצא ביתו של מאט, או יותר נכון מה שנשאר ממנו. הממשלה תפסה שלושה חדרים בקומה העליונה בהם נמצאים משרדיה. החדרים האחרים נעולים ורק אחד נשאר פתוח ועתה משמש כמקום לינה למספר אנשים. מגורי המשרתים הפכו למסעדה סינית. בקיצור, דירתנו היפהפיה נמצאת "על הפנים!" למחרת היום נתקבלנו על ידי חבר מרכז לחקר יהודי סין. פאנג גואנג היה מחוץ לעיר, אבל נלקחנו לבית הכנסת "אהל רחל" (פקיד ממשלתי פתח לנו את הדלת). זה הביא המון זיכרונות למאט. אח"כ הלכנו למרכז

נשים של טיבט החדשה

עבור נוסע המגיע לטיבט לראשונה שמורה הפתעה. לא פחות מן הנוף הנשגב של הרים מושלגים, או מתהלכות נזירים לבושי גלימות כתומות, הוא יתפלא מן המראה של... שוטרת-תנועה צעירה, לבושה מדים כחולים הדורים, כובע לבן ונעליים שחורות מבהיקות, העומדת בצומת סואנת של רחובות להאסה, ומכוונת תנועה צפופה של מכוניות והולכי רגל.

סונם צ'זון (23) הינה אחת משוטרות התנועה האלה. "סליחה, אפשר לראות את רשיון הנהיגה שלך?" אדוני, עברת את המהירות המותרת! אלה הם המשפטים השכיחים ביותר בפי במשך היום", אומרת סונם בחיך, "אשר למלים: 'מינה', 'שמאלה', 'קדימה', 'וצור', אני אומרת אותן לא בשפה הטיבטית אלא בשפת הגוף...". והיא מדגימה את התנועות בהן היא מכוונת את התנועה. אין להגדיר את סונם כ"מלכת יופי של להאסה", אך קשה גם להוריד את העיניים מדמותה הדקה והתמירה. מדיה הכחולים הולמים אותה יפה, עורה שזוף ומחוספס-מה מן השמש ההררית ומן הרוחות הנושבות תמיד מעל "גג העולם". תנועות האלה הלבנה שלה חלקות וחינניות כתנועות ריקוד. איפור קליל מכסה את לחייה ושפתיה. "זה על פי ההוראות הרשמיות", מסבירה סונם, "כדי ליצור תדמית חיובית לשוטרות התנועה".

עובדת שוטרת התנועה לא קלה. עליה לעמוד במשך חמש שעות מתחת לגגן פח ולחזור על אותן תנועות יד בהפסקות מדודות. לעיתים יש גם לבצע סיורי לילה על אופנוע במזג האוויר הטיבטי ההפכך. "אין זו עבודה בשביל בחורה עדינה הרוצה לשמור על עורה הבהיר וללבוש בגדים יפים!" מסכמת סונם. עם זאת, היא אוהבת את עבודתה וגאה בהיותה שוטרת. היא גם משתכרת טוב יחסית: 1,070 יואן לחודש - קצת יותר מחבריה הגברים, הוכחה נוספת לחשיבות אותה מייחסים השלטונות לתעסוקת נשים בתפקיד זה.

סונם בוגרת בית הספר תיכון בג'יאנג, מחוז מפותח ומתקדם יותר מטיבט. הדבר הרחיב את אופקיה, והיא רוצה בבוא היום להמשיך בלימודיה באוניברסיטה, רצוי בשנחאי ובייג'ין. "מי יודע, אולי ישלחו אותי ללמוד אף בחוץ לארץ", מדמיינת סונם.

לסונם אין חבר קבוע. "אם אתחתן, לא יהיה בעלי אלא בחור טיבטי" היא אומרת, "עכשיו יש הרבה נישואי תערובת, אך אני חושבת שאישה טיבטית מסוגלת לתקשר טוב יותר עם גבר טיבטי מאשר עם זר, כי יש להם

יותר במשותף לגבי צורת החיים וצורת המחשבה".

סונם אינה אישה היחידה שטעמה את טעם החיים המודרניים שהגיעו לפסגות הרי טיבט הרחוקה. גם דגאי דולקר (55) מייצגת את הדור החדש של נשות טיבט המשחקות תפקיד ההולך ומתחזק בחשיבותו בכלכלה, במדיניות, בחברה ובחינוך של ארצן. יש לדגאי נסיון של 38 שנים ברפואה טיבטית והיא עובדת במקצוע זה בבית החולים המרכזי של להאסה.

דגאי אומרת ששני אנשים המריצו אותה ללמוד רפואה: דודה שגם הוא היה רופא ולא ידע אושר גדול מריפוי חולה או מתן עזרה לנזקק לה. האדם השני היה אמה אשר רצתה שבתה תציל בני אדם ממצוקת חולי ומוות, ובכך תזכה למצווה מבחינה בודהיסטית. וכך הפכה דגאי לאחת מ-12 הנשים הראשונות שנכללו בקבוצה הראשונה של תלמידי בית הספר הגבוה לרפואה טיבטית בלהאסה כאשר זה פתח לראשונה את שעריו לפני 38 שנה. משסיימה את חוק לימודיה נשלחה דגאי וחברותיה למקצוע לאזורים נדחים של מרעה. "נתקבלנו בהתלהבות", נזכרת דגאי, "הרועים נתנו בנו אמן וסמכו עלינו כעל רופאות מומחיות, וזה המריץ והלהיב אותנו לעבוד שעות ארוכות בתנאים-לא-תנאים. העבודה עם הרועים לימדה אותנו לא פחות מבית ספר ונתנה לנו את הנכס היקר מכל - נסיון.

דגאי לא עצרה בכך. היא החלה לומדת רפואה מערבית. "רפואה טיבטית אינה מבוססת על אמונות תפלות, כפי שחושבים רבים. היא מבוססת על מדע ונסיון של דורות חוקרים טיבטיים", אומרת דגאי, "עם זאת, רפואה מערבית עוזרת לי לבדוק את נכונות האבחון אשר הגעתי אליו דרך רפואה טיבטית".

בתה של דגאי הינה רופאה המתמחה ברפואה מערבית. היא עובדת בבית החולים העממי בלהאסה ואינה מאמינה ברפואה טיבטית. על נושא זה מתווכחות האם והבת לעיתים קרובות כאשר דגאי הצליחה להוכיח לבתה שמחלות מסוימות (כמו אסתמה, למשל) מסוגלת הרפואה טיבטית לרפא בעוד שרפואה מערבית חסרת אונים. במקרים מסוימים אחרים המצב הוא הפוך. בעלה של דגאי גם הוא עוסק ברפואה טיבטית. הוא היה המורה של דגאי בבית הספר. באותם הימים היו היחסים הרומנטיים בין מורה לתלמידה בבחינת חריג, והזוג נאלץ לעבור קשיים לא קטנים של רכילות

ובזו לפני שנישאו. "אבל אהבה אמיתית לבסוף מנצחת תמיד", מסיימת דגאי את סיפורה.

מורה בת 23 בכפר קטן פאצ', גם שמה במקרה דגאי. היא סיימה את אוניברסיטת להאסה ומלמדת בבית הספר הכפרי זה שלוש שנים. בכיתה לומדים 15 תלמידים ותלמידות בני 7 או 8. כמו ביתר שטחי טיבט, חייבים הילדים ללמוד נוסף לשפתם, טיבטית, גם את שפת המדינה - סינית. נוסף לשפות, מלמדת אותם דגאי יסודות של מתמטיקה, ציור, מוסיקה טיבטית וסינית. אותם המקצועות היא מלמדת בכיתות גבוהות יותר. היא עובדת תשע שעות ביום. בשנה שעברה היא נישאה לפקיד בנק. חלומה הגדול לעבור לגור בשנחאי.

צ'רינג-ג'ק, יושבת ראש של איגוד נשות טיבט סבורה כי שינויים דרסטיים חלו במעמדן של נשות טיבט במשך השנים האחרונות. "בטיבט המסורתית שהיתה מדינה פיאודלית מפגרת, מעמדן של הנשים היה הנמוך ביותר בסולם המעמדות והן לא נהנו משום זכויות. נשים ועבדים היו פטורים מלשרת בצבא או מלעבוד במשרות ממשלתיות. על ענייני המדינה אסור היה לדבר עם נשים ואסור היה להן ללמוד רפואה ומתמטיקה. היה מותר להן ללדת ילדים ולגלגל את אופני התפילה. ואילו עתה הן משתתפות בכל ענפי התפתחות המדינה. הן תופסות עמדות במוסדות חקיקה, חינוך וכלכלה. השפעתן מורגשת בחינוך ואמנות, בכלכלה ובמדיניות פנים טיבטית וסינית ממלכתית. עתידה של טיבט שייכת לנשות טיבט", מסכמת צ'רינג-ג'ק.

(מאנגלית: ע.פ.)

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין בישראל
מתכבד להזמין את יוצאי סין בישראל
למפגש המסורתי
של טקס חלוקת מלגות לסטודנטים
האירוע יתקיים ביום ג' - נר חמישי של חנוכה,
19 בדצמבר 2006 בבית עובדי העירייה
רח' פומבדיתא 4 תל אביב.
הדלתות תיפתחנה בשעה 16:00
למפגש חברים וכיבוד קל
דלתות האולם תינעלנה בשעה 17:45
לפתיחת הטקס

הייתי שואלת אותו: אתה תחיה או תמות?

רוביק רוזנטל
צילום: הרצל שפירא

כמה ימים אחרי שיוסי אליאל נפל על הבופור במלחמת לבנון הראשונה, ילדה אחותו אסתר בן • אליאל קראו לו, כשם משפחתו של הדוד המת • כמוהו גדל בכפר-תבור ושירת בסיירת גולני • ביום האחרון למלחמת לבנון השנייה נהרג סרן(במיל) אליאל בן-יהודה • רובין רוזנטל חזר אל בני המשפחה ממסחה, מגיבורי ספרו "משפחת הבופור".

מתניה, עכשיו סגרתי מעגלים'. מתניה אמר לו: 'אליאל, אסור לדבר ככה'. כנראה שיוסי היה בתוכו באמת, אם כי הוא לא דיבר על זה. רק כשהתקבל לסיירת אמר לי פתאום משפטים קשים בקשר לעתיד שלו. הוא אמר לי שאני שמחה שהוא התקבל לסיירת כי אני שמחה שהוא לא היה מתישהו, שהוא יימחק מהעולם. היה לי מאד קשה לשמוע אותו מדבר ככה, אבל השתכנתי שהוא אומר את זה מתוך דאגה, לא מתוך כוונה רעה".

משפחת אליאל היא אחד מעמודי התווך של כפר-תבור מאז נוסד. שתי בנותיו של אברהם חיות בשכנות ברחוב השקדים בכפר. להוריו של אליאל, אסתר ואריה, בת בשם רותם, המחכה לתינוקת ראשונה, ובן צעיר, גלעד. אברהם חי לבדו בבית גדול במרכז הכפר, אחרי שאשתו פניה נפטרה לפני כשנתיים, ומולו בית המשפחה הישן, ההיסטורי, שם התקיימה ישיבת הייסוד של ארגון השומר. כשאליאל חזר מדרום אמריקה עם חברתו ניצן קיבל את הבית וגר בו.

"אבא עדיין לא מעכל את גודל האסון. הוא מאד דאג לאליאל. יש לו מרפסת שצופה לבית הישן וכל לילה הוא עומד ומסתכל אם יש אור, ולמחרת היה שואל את אליאל: באיזה שעה הלכת לישון, אתמול לא היית. זה הבית שבו אני נולדתי ושבו רותם נולדה. תמיד הייתי אומרת לאבא: בוא תראה כמה אור יש שם בלילה, כמה מלא חברים, עם עץ הזית העתיק בגינה ודגל ישראל ענקי בכניסה. הייתי אומרת שאני מוכנה לבוא ולגור בו מחדש".

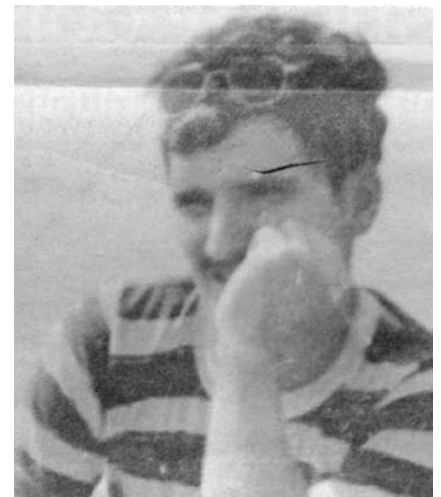
הכל מתפוצץ בשנייה

רגע ההודעה הוא הרגע המכונן של השכול, שממנו משתנים החיים ושאותו זוכרים עד סוף הימים. "הייתי נורא לא רגועה מהבוקר. כאבי בטן. התקשרה מישהי שהיתה חברה של אחי ושאלה: 'תגידי לי, מה עם אליאל?' אמרתי: למה את שואלת אותי? אמרה לי: 'יש קורבנות בגזרה המערבית. תוציאי אותו משם! באותה שנייה נקרעת, כי אמרתי, איך אני אוציא את הבן שלי מהמלחמה למען הארץ והערכים שאנחנו לומדים ושעליהם חונך. גם לא יכולתי להאמין שלגוף החסון הזה יכול לקרות משהו. אחר הצהריים הכלב נבח. נבח רק פעם אחת. הוא בדרך כלל נובח המון פעמים. פתחתי את הדלת,

"ציפית, אולי הוא יחזור". אליאל בן-יהודה ז"ל

אסתר דומה לאברהם בקלסר פניה וגם בכישרון הסיפור וברגש המתפרץ. "הוא היה תינוק מקסים. הייתי יושבת איתו על המדרגות בבית ושואלת אותו, אתה תחיה או תמות? דאגתי בגלל החיבור שלו ליוסי ופחדתי תמיד שאולי פופוסתי, שאולי לא נתתי לו מספיק צחוק בגלל האבל על יוסי. מגיל מאוד צעיר היה משחק עם כלי נשק ורובים ואומר שיהיה בצבא. כשנעשה בוגר ועמד על דעתו היה לוברור שהוא צריך ללכת לסיירת גולני. שם קיבל לגמרי במקרה את הנשק של אחי, עם שם אחי חרוט עליו. הם דומים בכל. אותן תכונות, אותה סיירת גולני, אותם ערכים, ושניהם מתו באותה מלחמה". יוסי, הדוד המת, נכח תמיד בחייו של אליאל. כשאליאל ביקר בפרו הוא פקד בית ספר יהודי שבו נקרא כל מחזור מסיים על שם חייל שנהרג בישראל. ב-1982 נקרא המחזור על שם יוסי אליאל. "אליאל נסע אליהם והיה גאה מאד. הם אמרו לי שביוני 2007 יעשו כנס מחזור של 25 שנה, והוא התקשר ואמר: 'אמא, אני קונה לך כרטיס ואנחנו נבוא לכאן יחד'. הוא היה שם עם חבר דתי ואמר לו:

"הם היו דומים בכל". יוסי אליאל ז"ל

יוסי אליאל נפל בקרב על הבופור ביוני 1982. בשבעה למוותו נולד בן לאחותו אסתר. הוא נקרא אליאל. אליאל נפל ביום האחרון למלחמת לבנון השנייה. סבא אברהם אליאל, אביו של יוסי, ציין באותו יום את יום הולדת ה-80. לפני 18 שנה פגשתי את אברהם כשכתבתי את "משפחת הבופור". גבר מסחאי מוצק, שבור לב, שכבש אותי בכישרון הסיפור הטבעי שלו. "כשאחי נהרג", מספרת אסתר, אמו של סרן(במיל) אליאל בן-יהודה ז"ל, "ערכנו מועצה משפחתית ושאלנו איך לקרוא לרך הנולד. אני לא קבעתי. לאבא שלי היו עשרה אחים ואחיות בכפר תבור והם ישבו ודנו. הם חשבו שמוקדם מדי לקרוא לו יוסי. אליאל הוא שם של גיבור יהודי בספר דברי הימים וכך קראו לו, שיישאר אליאל בכפר-תבור. זה הילד היחיד במדינה שקוראים לו אליאל, וידידה דתית שלי אמרה לי שזה שם מיוחד: שלוש פעמים שם השם". שנתיים אחרי אליאל נולד למרים, אחותה של אסתר, בן הוא נקרא יוסי, גם הפעם בהשראת המועצה המשפחתית.

שמעתי טריקת דלתות מכונית. ראיתי שלושה קצינים וצעקתי להם: אתם באתם להודיע שאילאל נהרג? ואמרו לי כן. צעקתי להם שאני לא פותחת את הדלת. הרגשתי נורא. איזה אומץ יש לי להגיד משפט איום כזה? אולי באו לומר לי, תירגעי, באנו לקחת אותך לבית החולים, הוא פצוע. יום קודם התקשרתי לקצינת הנפגעים וביקשתי שייטנו לי משהו לעזור וקיבלתי רשימת פצועים של גולני. באתי לבקר פצועים שאני לא מכירה וסיפרתי שאני אמא של חייל ששירת בגולני ושאני באה לבקר כי אכפת לי מהם.

אילאל נהרג בכפר אבו-טוויל לאחר שטיפל בפצועים מפגיעת טיל נגד טנקים. בעת ניסיון הפינוי נפגע פגיעה ישירה מטיל בפלג גופו העליון ונהרג במקום ואיתו סמל המחלקה ניב שינברום. "הוא מת על המקום", אומרת רותם. "כעבור כמה דקות באו לחלץ אותו. הניחו אותו בצל. היה מאוד חם. המ"פ והסמ"פ ביקשו להתייחד איתו כמה דקות, כיסו אותו בשמיכה ואחר כך פינו אותו לארץ". "יש בי אכזבה", אומרת אסתר. "עטפתי אותו בצורה בלתי רגילה. אני לא יכולה לתאר באיזה חום עטפתי את הילד הזה. תמיד

רציתי רק לתת. היה חוזר מהצבא והייתי מחכה לו, והיה יושב ואוכל. קרא לזה 'ארוחה כפרית', סלט ירקות פשוט, וסיפר לי על החיילים שלו. בצבא הגעתי אליו לכל מקום. למורג, לנווה דקלים, לשומרון, למקומות שהוא שירת. אמרתי לחברים שלו מהצוות של הסיירת שבאו לשבעה שאני רוצה כל כך לחבק מישהו שדומה לו, בעוצמה, בגוף, כי אני לא זוכרת שחיבקתי אותו פיזית כל כך הרבה, ואמרו לי שאף אחד לא יכול להיכנס לנעליים שלו.

(מערבי, אוגוסט 2006)

"הרגשתי, לא היו צריכים להגיד"

מתוך הספר "משפחת הבופור" מאת רוביק רוזנטל, בהוצאת ספריית פועלים

פניה, אמא של יוסי אליאל ז"ל

אנחנו גרים בדיוק ליד הכביש. עברו כאן הרבה צבא. הרגשתי קצת מצב רוח כזה. כבד היה לי. גם אותו יום שלקחו אותו למחנה היה לי קשה על הלב. בכל אופן, ביום שני, אני שומעת בשמונה בערב חדשות, ואמרו שהבופור נכבש בידי כוחותינו ושאינן נפגעים. לא התייחסתי, כי בבית לא שמענו מילה בופור. אף פעם הוא לא הזכיר מילה בופור. פתחו פה קיוסק

לחיילים, לקחתי עוגות שעשיתי והלכתי לשם. כשבאתי לשם, הבת שלי הייתה שם, והיא אומרת, אמא, את יודעת שסיירת גולני כבשה את הבופור. קודם כל לא ידעתי לבטא את המילה בופור. אני לא נולדתי בארץ מה זה בכלל בופור. הקשבתי. לא הייתי כל כך רגועה. היה לי איזשהו מתח. אבל אני לא יכולה להגיד שמתח כי הבן שלי כבר שוכב בקירור. הוא שכב כבר בקירור. ביום ראשון זה קרה שנהרג.

חזרתי לבילה, בעלי שואל אותי, מה חזרת כל כך מאוחר. אמרתי לו שהיו הרבה חיילים בדרך, ואני מספרת לו שסיירת גולני כבשה מקום. עד שהוא תפס את המילה בופור. ולא יכולתי כבר להירדם עד הבוקר. בעשרים לשש אני שומעת בבוקר כלב נורא נובח ודופקים בתוך הזכוכית. חשבתי, בטח באו לדבר איתי בנוגע לשקדים, לקנות את השקדים. ככה אמרתי בלבי. בכל אופן, ירדתי. אני רואה בדלת עומדים אנשים, אז זה נתן לי דקירה בלב. משהו קרה. כשפתחתי את הדלת ראיתי את קצין העיר. לא היו צריכים להגיד. זהו. אברהם היה בבית. הוא שמע שאני צועקת, אז הוא חשב שהכלב התנפל עליי. הכלב היה רגיל שחיילים שבאים אלינו מלטפים אותו. עכשיו הוא התפלא שבא חייל ולא ניסה ללטף אותו. הכלב הזה, מהאסון היה בוכה, נורא בוכה, עד שיום אחד הוא מת. מהגעגועים. זה לא קל לעבור את מה

מה גרמת. למי עשית רע. למי עשית לא טוב. למה זה לא קורה לפושעים, ארחי-פרחים, שלא צריכים אותם, שלא תורמים שום דבר, שהם סתם נטל? מדוע זה לא קורה להם? מדוע זה קורה לי, שאני הכל נותן? כל ה-24 שעות שאני חי בהן אני נותן אותן. לעצמי שום דבר לא אכפת לי. זה צורת החיים שלנו. זה ככה גדלנו. ככה חניכנו אותם. לאהוב. לאהוב את הזולת. היסוד של האדם.

אני כל הזמן מסתכל, אולי הצל של הבן שלי, אולי מסביבי

מסתובב. היתה לי תקופה ארוכה איומה. הייתי נוסע לשדה לחרוש וחוזר הביתה אחרי רבע שעה. פתאום הייתי רואה אותו רץ בן העצים. לאף אחד לא סיפרתי. מי יעזור לי בזה? לקחתי לי פטנט. קניתי לי ארגז בירה. יש לנו אחד, מוכר בירה בסיטונות. אני בחתונות שותה קצת בירה, כוסית קוניאק. אף פעם לא שתיין. וגם זה היה תקופה קצרה. עברה כבר. שמת לי בקבוק בירה לידי, על הכנף של הטרקטור. רק הייתי נכנס לשדה, מתחיל לחרוש, אתה נוסע קילומטר ארוך, אתה משתגע בין העצים, פתאום אתה רואה את הדמות של הבן שלך. הייתי עוצר את הטרקטור על המקום, פותח את הבקבוק מהר, מרביץ אותו, כל הבקבוק במכה אחת. והייתי ממשיך לעבוד. מצא חן בעיניי. ואני טיפלתי בעצמי. לפני שהייתי חוזר הביתה הייתי נכנס לחצר עם הטרקטור. הטרקטור רועש. לכבות אותו, להדליק אותו. מה עשיתי, איפה הייתי. הייתי בשדה. למה לא חרשתי. מה חזרתי הביתה. הסתכלתי, מישהו ישאל אותי משהו, מתבייש, יצחקו ממני. אף אחד לא הסתכל. מי מסתכל עליך? פה פוחדים ממך. בורחים ממך. חברים הכי טובים ברחו ממני. אין להם פנים להסתכל עלי עד היום. ילדים שגדלתי איתם, כל החיים שלי עברתי איתם - הם הכי מתרחקים ממני. קשה להם. נו, אני לא ידעתי בהתחלה, אחר כך אמרו לי. זה הקרוב אליך ביותר, הוא הכי קשה לו.

שאנחנו עוברים. בכל אופן, החזקתי את עצמי כל הזמן. כשהיו באים החברים שלו לא בכיתי. עכשיו כשקרתה לי המחלה שלי, לא הייתי כל כך מוכנה לזה. זה השפיע עליי. כשבאתי הביתה התחלתי כל הזמן לשחרר ולבכות, והייתי אומרת, לא מגיע לי. לא מספיק שאיבדתי את הכי יקר. בכל אופן, לאט לאט רציתי להתגבר על זה, המשכתי את החיים שלי, אז למה מגיע לי עוד פעם דבר כזה.

אברהם, אבא של יוסי אליאל

יש לנו שקדים. היו לנו שזיפים, עקרתי אותם. משמש היה לי. למשל, יש לי 20 דונם זיתים. מניבים. גם כן לא הולך היום. אמרתי לו, יוסי, אתה בערב הולך לצבא. תדע לך, אתה חוזר עוד שלוש שנים, הזיתים האלה שלך. מה שיעלה פרי. והם נשאו זיתים באותו יום, באותה שנה. בני שלוש שכבו על הארץ כאן. ואני צריך באסוני ללכת לקראת הזיתים. באוגוסט קוטפים, ואני צריך לראות את העצים האלה ולבכות, להסתובב בין עצים ולבכות כמו ילד קטן. למה זה שנטעתי לו את זה והבטחתי לו את זה, והוא נטע איתי, עזר לי לנטוע את זה, וערב היציאה לצבא אמרתי לו, עוד שלוש שנים זה יישא פרי, זה שלך, ולא זכיתי לזה. למה, למה זה. אתה שואל, למה זה קרה לך. למה הגורל אכזר. למה התאכזר לך הגורל. מה עשית.

חיילים בותנים

שלום רב,

שמי שחר גילעד מכפר תבור. אני נכדם של אלה וחנוך גילעד (גייזלר) יוצאי סין ונין לאברהם ז"ל ופניה נחמוצת תל"א יוצאי סין וכן ליעקב וורה גייזלר ז"ל יוצאי סין.

אני מבקש להודות לכם על הענקת השי לראש השנה וכמו כן, להודות לכם על הספר אותו שלחתם אלי על יהדות חרבין. הספר לימד אותי המון על השורשים שלי מצד סבי. אני גאה להשתייך למשפחה ששומרת על המורשת הסינית וששומרת על ערכיה ומורשתה ההיסטורית.

לכל החברים מהאיגוד תודה גדולה!

חג שמח,

שחר גילעד

כפר תבור

שלום רב,

רציתי לומר תודה לאיגוד כה יקר אשר תומך בקהילתנו ובמשפחות. קיבלתי מכם שי לרגל ראש השנה והתרגשתי על טוב הלב שאתם מפגינים כל פעם מחדש. תודה על התמיכה, ההתחשבות והקשר ההדוק שאתם דואגים שישמר.

לצערי, לפני שבועות מעטים, סבתי, מרי ביאר, הלכה לעולמה. אני יודע עד כמה היתה קשורה לאיגוד וכמה נהנתה להיפגש עמכם בכל יום ראשון.

אני בטוח שהיא תישאר בליבכם כזיכרון מתוק, כפי שנזכור אותה משפחתי ואני.

תודה על הכל.

נדב דואני - הנכד של מרי ביאר ז"ל

הנדון: הוקרת תודה.

ברצוני להוקיר תודה על השי שקיבלתי לרגל ראש-השנה תשס"ז. הנני מרגיש גאוה רבה לשרת בצבא ההגנה לישראל ככן ליוצא סין ומתרגש בכל פעם מחדש לקבל את ברכתכם.

שאו ברכה והצלחה בעבודתכם החשובה בשמירה ובגיבושה של קהילת יוצאי סין.

בברכת שנה טובה ומבורכת,

ליאור דיטל (נכד של מתתיהו ורעיה

דיטל (דיאטלוביצקי).

לכל משפחת איגוד יוצאי סין,

שנה טובה ומבורכת.

מצטרפים אנו לברכה הכתובה ורוצים לאחל לכם: שנה טובה ומתוקה, שנה של אושר, בריאות ואהבה. שנה שקטה ושלווה, שנת שלום ואחוה.

ברצוננו לנצל הזדמנות זו ולהודות על השי אשר הענקתם, בראש ובראשונה לחיילת שלנו - מעין.

מי ייתן ונמשיך לחגוג יחדיו עוד הרבה שנים טובות ויפות.

בברכה, משפחת שניידר -

(משפחתה של אוגניסטוף סוניה)

למר קאופמן ולכל חברי האיגוד,

ברצוני להודות לכם על מתנתכם לכבוד ראש השנה ועל פעילותכם למעננו דור שני ושלישי של איגוד יוצאי סין.

אנו מאחלים לכם חג שמח, שנה טובה וגמר חתימה טובה.

ממשפחת קימלמן - נהריה

לאיגוד יוצאי סין,

שנה טובה עם הרבה בריאות ומעשים טובים

ותודה רבה על מתנת החג.

מאחל: ינון גוטפריד

שלום רב וחג שמח!

ברצוני להודות לכם על השי ועל הברכות ששלחתם לי לרגל ראש השנה.

בברכת שנה טובה,

רועי גל (נכד של גליה כץ)

שמי יוליה סטוליאיר, נכדתו של מיכאל סטוליאיר ז"ל.

ברצוני להודות לכם על המחווה ולאחל לכם שנה טובה ומתוקה. ששנה זו תהיה שנת שלום, אושר, אהבה והכי הכי חשוב - שנת בריאות.

כמו כן - אני מתנצלת על האיחור הקל שנגרם ומקווה שתבינו.

בברכת שנה טובה וגמר חתימה

טובה - יוליה

מהרב קיסילב ועד אהוד אולמרט: סקירת היסטוריה קצהה על חיי יהודי-חרבין

מאת: יהונתן גולדשטיין

יהונתן גולדשטיין הוא פרופסור להיסטוריית מזרח אסיה באוניברסיטת מערב ג'ורג'יה

2000) ו"סין וישראל" (1999). מאמר זה נכתב ונשלח כשהוא היה בשנת שבתון במרכז אוקספורד ללימודי עברית ויהדות באביב 2006.

הוא מודה מקרב לב על הביקורת הטקסטואלית של פרופסור פיטר באטון. מאמר זה הוצג בוועידת "הקהילות היהודיות של סין", במרכז פלזנר, סרסוטה, פלורידה, ב-17 במרץ, 2006.

ברצוני לפתוח את הנאום שלי על יהודי חרבין בתמונה של האונייה ווסטר ויקטורי (Wooster Victory) ממוזיאון מריטיים (Maritime Museum) שבקיפ טאון, שעגנה בחופי קייפ טאון בשנות ה-40 של המאה הקודמת. המספר העצום של האנשים שמתקהלים לאורך מעקה האונייה הם בעצם יהודים מסין בדרכם לישראל. חלק גדול מהם, כולל את יעקב ליברמן, "מפקד" המסע הבלתי רשמי, הגיעו מחרבין.

העלייה/מסע שלהם היה מאורגן, בדומה מאוד לעליית יהודי איראן, איראק, לוב, מרוקו, תימן, ומקומות רבים אחרים לישראל.

תמונה זו מעוררת שתי שאלות היסטוריות שברצוני לטפל בהן היום. הראשונה, מה היו המאפיינים של חרבין שאפשרו לקהילה היהודית לשגשג שם במשך רוב 60 השנים שבין 1898 ועד 1958? שנית, ועם דגש על התמונה, איך יהודי חרבין אילו הצליחו לפתח מחויבות ציונית כה גדולה שהניעה קומץ מהם להגר לארץ ישראל בשנות ה-30 המוקדמות של המאה הקודמת, ולמספרים גדולים של יהודים לעשות עלייה עם הקמת מדינת ישראל בשנת 1948?

עם כל הכבוד לשאלה הראשונה, המצב הבסיסי שהדגיש את היסטוריית יהודי חרבין היה התקופה שבין 1898 ועד 1958, שהקהילה היהודית הייתה תחת מלחמות כמעט בלתי פוסקות וטראומות אחרות. בוריס ברסלר המנחם, שהיה בעבר תושב חרבין ובאופן חד משמעי היסטוריון הפורה ביותר של אותה תקופה, מציין שתי מלחמות עולם ושתי מהפכות שנבעו ממלחמות אזרחים [הרוסית מ-1917 עד 1920 והסינית מ-1946 עד 1949], שתי מלחמות מקומיות עיקריות [הסינית-רוסית מ-1904 עד 1905 והסינית-יפנית מ-1937 עד 1945], המהפכה הסינית של 1911, שני קונפליקטים מקומיים [הקונפליקט הסיני-סובייטי של 1929 והקונפליקט הסיני-יפני של 1931]. ואם זה לא מספיק, יהודי חרבין חיו תחת לא פחות מ-5 משטרים פוליטיים שונים: רוסיה הצארית מ-1898 עד 1917, המצביא הסיני

זאנג זואולין (Zhang Zuolin) בשנים 1917 עד 1931, יפן האימפריאליסטית, ולאחר מכן שלטון הבובות שלה מנצ'וקו (Manchukuo) בין השנים 1931 עד 1945, ומאז 1945, שלטון הצבא האדום, הצבא לשחרור האזרחים הסינים, והרפובליקה הסינית. למרות כל מהפכי השלטון הללו הקהילה היהודית של חרבין צמחה מ-0 תושבים בשנת 1898 לנקודת שיא של בערך 13,000 תושבים ב-1931. לאחר מכן הקהילה החלה לאבד ממספרה הרב. רוב היהודים עזבו עד שנת 1950. ב-1982, כשברסלר הגיע לביקור, הקהילה כללה תושבת קשישה אחת בלבד, אנה אגרה, ששמרה את רוב הרישומים והתכתובות השונות שהיו ברשותה מתחת למיטתה.

למרות כל המבכנים והסבל, במשך רוב 60 השנים של קיום קהילת יהודי חרבין הם נהנו מכלכלה עשירה וחיים אינטלקטואליים ותרבותיים. היום אתם עומדים לשמוע כמה פרטים מהיסטוריה זו, מפיו של פרופסור אלפונס נג'ייל, ויותר חשוב מפרופסור פיטר ברטון, שהיה עד להרבה מאירועים אילו וכמוהו היסטוריון שמפרסם אותם. אני אזכיר את סיפורי ההצלחה של פרנק איזק, רבי אהרון קיסילב, ד"ר אברהם יוספוביץ' קאופמן, וחברי משפחת אולמרט, כולל את ראש הממשלה של מדינת ישראל. אני אתאר את הקשת האידיאולוגית של יהודי חרבין, שמתחילה מ"אגודת ישראל" האולטרה-אורתודוקסית ועד לוועדה הבינלאומית השלישית החילונית המאוואיסיטית. אני אזכיר את הטרגדיה הנוראית שהתרחשה למשפחות קלבנוף, זרצקי ומאוסטפין שבחרו לחזור לברית המועצות.

קיים ניגוד מוחלט בין הגורל של אלו שבחרו לחזור לרוסיה ובין ח"י קרובי משפחותיהם שנשארו בחרבין. ואולי הדבר החשוב ביותר, אני אעלה השערות בקשר לשאלה איך התרחשה פריחה תרבותית ואינטלקטואלית יהודית אדירה שכזו בין מלחמה ומצוקה. הגורם הבסיסי ביותר שמסביר את השגשוג של היהודים והיהדות בחרבין זו העובדה שהעיר

הייתה תחנה מרכזית של רכבות, שנבנתה בשנת 1898 על ידי רוסיה הצארית על אדמה שנחכרה מסין. היא הייתה ממוקמת בנקודה על נהר הסונגארי (Sungari), או סונגוהה (Songuha), שבו מסילות הרכבת הצטלבו עם תנועת האוניות הגדולה על הנהר. בזמנו, ועדיין היום, קיימת שם העברת סחורות מאוניות לכלי תחבורה אחרים (משאיות, רכבות) ולהיפך, מחסנים, ופעילות מסחרית דומה שבה לקחו חלק יהודים ומהגרים אחרים.

חשוב לציין כי מנקודת מבט יהודית היסטורית, חרבין גם הייתה וגם לא הייתה חלק מרוסיה. היא הייתה איזור מסילות רכבת שבו היהודים נהנו מזכויות מחייה בנוסף למגוון של אפשרויות כלכליות, פוליטיות ותרבותיות שלא היו זמינות להם ברוסיה הצארית.

למרות מלחמות, מהפכות ותהפוכות, זכויות בסיסיות אילו נשמרו גם כאשר אזור מסילות הרכבת נמכר ליפן בשנת 1936 והמשיכו להישמר לימים לאחר מכן. הליגאליות שבאזור מסילת הרכבת לא הייתה כמו זו של אזור תעלת פנמה של ארה"ב, שהוקמה רק 3 שנים לאחר שהרוסים קיבלו את חוזה החכירה שלהם על חרבין. קיימות ראיות שהנשיא טדי רוזוולט, שהיה מודע מאוד למצב במזרח אסיה, חקר את אזור מסילות הרכבת של חרבין כמודל לתעלת פנמה שלו.

בסביבה היחסית חופשית הזו, יהודי חרבין סחרו בסחורות ושירותים עם קרובי משפחותיהם ברוסיה האירופאית, סין, יפן, קוריאה ואמריקה וכמו כן עם רוסים אתניים, סינים, יפנים, קוריאנים ותושבי סיביר. במגוון עסקי הנע בין ייצוא פרות, דרך ביטוח ימי, ועד לניהול בתי מלון, הם פיתחו רשת מסחרית עם עמיתיהם הדתיים גם בתוך סין וגם מעבר לים.

הם הגיעו לחרבין בזמן טוב במיוחד. הם נהנו מחווית "הפצת העיר" (כלכלית) שלווה בתהליך התרחבות גבולותיה. מעבר לכך, כמו ערים "מופצצות" אחרות כגון סן פרנסיסקו שבמערב ארצות הברית, חרבין לא נשארה בפיגור תרבותי. במהרה היא התפתחה לעיר מתוחכמת, שהזנה מהעושר שהביאו עימם היזמים החדשים שלה.

ניתן לציין כמה דוגמאות להשתתפות היהודית בהתפתחות התרבותית.

מקצוע אחד שקרובו יקר ללבבות הרבה מבניכם פה בסרסוטה (Sarasota) הוא הקרקס. הבעלים של הקרקס היהודי של חרבין היה פרנק יצחקו. הוא נולד ברוסיה בשנת 1871 למשפחת קרקס רבת דורות, דומה לאילו המוזכרים במוזיאון קרקס סרסוטה. אחרי המהפכה הרוסית בשנת

1917 הוא ומשפחתו איבדו הכל: חיות, אוהלים, כלי רכב ושחקנים. למרות זאת, הם ידעו על האפשרויות הפרוסות בפניהם בחרבין. הם חצו את סיביר, והגיעו לעיר כמעט חסרי כל, ושם בנו את הקרקס מחדש. בשנים המאוחרות של המאה ה-19, כשפרנק יצחקו ולהקתו עשו את הדרך לשנחאי ולסינגפור, הם הותקפו על ידי שודדים, במהלך השוד אימו קיפחה את חייה. הוא הגיע למלאיה ונשאר שם עד שנת 1930. הרשמות האחרונות שיש לנו מפרנק יצחקו הם משנת 1934, כשהוא התכוון לנסוע לפלסטין מסינגפור ולתרום את גן החיות שלו בחרבין כ"התחלת הפארק הזואולוגי בירושלים". איני יודע אם דבר זה יצא לפועל או לא אך ככוונתי לעקוב אחר המשך קורותיו של מנהל הקרקס פרנק יצחקו בנסיעתי הבאה לצורכי מחקר לירושלים.

ליהודי חרבין היו הישגים תרבותיים נכבדים שעברו בהרבה את אלו של הקרקס של פרנק יצחקו. בתחילת המאה העשרים הקים משה לויטין חברת הוצאה לאור בעברית, יידיש ורוסית. דבר שהדגיש את הרב גוונות של הרב הוותיק רבי אהרון משה קיסילב [1886-1949], שאימץ אל חיקו את האמונה הפרה-הרצליאנית הציונית של הרב שמואל מהליבר עוד כשהיה תלמיד בישיבת וולוז'ין.

הרב קיסילב היה מחבר הספר "גלי הים: שאלות ותשובות בארבע חלקי שולחן ערוך". קיסילב היה גם סופר פורה ביותר בתחום החילוני, בעיקר על הנאציזם (הלאומיות והעם היהודי: מאמרים, הרצאות וידיעות) ו"אימרושר" ("מילים טובות"/"אימרות יפות"), אוסף דרשות שפורסמו בתל אביב בשנת 1951 עם הקדמה מהרב האשכנזי הראשי יצחק הרצוג. בהשפעתו של הרב קיסילב, יהודי חרבין הפכו לציונים נלהבים.

עוד דוגמה לחיים אינטלקטואלים בחרבין היוה מנהל בית החולים אברהם יוספוביץ' קאופמן, שחי בשנים 1886 עד 1971.

כיוון שלא יכלו ללמוד רפואה ברוסיה עקב מכסות לימוד נוקשות, קאופמן ואשתו הראשונה נרשמו ללימודי רפואה בשווייץ. לאחר מכן נהיה קאופמן לרופא בצבא הסיבירי של אדמירל קולשק (Kolchak) במהלך מלחמת האזרחים הרוסית ולבסוף התיישב בחרבין לאחר ניצחון הבולשביקים.

הוא כיהן כמנהל בית החולים היהודי של חרבין והיה המקביל החילוני של הרב קיסילב. עקב תכונות המנהיגות היוצאות דופן של ד"ר קאופמן, הקדשתי לו את ספרי משנת 1999 "יהודי סין" וכמו גם למקבילו הבגדדי בשנחאי, ניסים אליאס בנימין עזרא [1883-1936].

תחת המנהיגות המשותפת של קיסילב וקאופמן, הוצאו לאור 12 כתי עת רוסים בתחומי היהדות בחרבין, כולל את "Evreiskaia Zhizn" ("החיים היהודיים") וכן "Gadegel" ("הדגל"). אותן חירויות שאפשרו את שגשוג ההוצאות לאור גם אפשרו את ההוצאה לאור של העיתון השמאלני בשפת היידיש

"Der Vayter Mizrekh" (המזרח הרחוק), שעורכו היה מאיר מנדלביץ' ברמן.

העיר אירחה מגוון של תנועות פוליטיות החל מהתנועה האנטי-ציונית של העובדים היהודיים של לייזר אפשטיין, דרך התנועה הציונית ההרצליאנית של קאופמן ועד לתנועה האולטרה דתית הלא ציונית "אגודת ישראל". הייתה גם מפלגה קומוניסטית סודית גדולה בה היו פעילים הרבה יהודים, במיוחד בנו של לייזר אפשטיין, ישראל אפשטיין, שלימים נהיה חבר בפרלמנט של הרפובליקה העממית של סין, גוף ייצוגי וטקטי גדול. היו כמאה קהילות שחזרו לארצות מולדתם כגון לבית המועצות ולגרמניה בתקופה שבין 1945-1949.

חרבין הייתה גם את נקודת הפתיחה של התנועה הציונית הרביזיוניסטית של זאב ז'בוטינסקי, שבין נותני חסותה נמנו יעקב ליברמן שהוזכר קודם לכן, והפעילה הנמרצת יהודית בן אליעזר. בהקשר לרביזיוניסטים, אפנה את כולם למאמרי "סינים שחזרו לחרבין, ראו עתיד מזוהר", שהעתק שלו הופץ בתחילת ההרצאה. המשפחה המפורסמת ביותר שהגיעה מחרבין, דבר שבהחלט ניתן לזיכוח, הייתה משפחת מוטייה, שמוכרת בין השאר כמשפחת מרדכי או מוטי, אולמרט, אביו של ראש עיריית ירושלים לשעבר וראש הממשלה, אהוד אולמרט.

מוטייה אולמרט היה בין היהודים הראשונים שהיגרו מחרבין לפלסטין כדי "לעבוד את האדמה" בשנות ה-30 המוקדמות. בקיץ 2004, סגן ראש הממשלה דאז, אהוד אולמרט וכמה מיהודי מחוז חרבין חזרו לעיר. אולמרט ואחיו, נספח בשגרירות הישראלית בבייג'ין, צולמו כשהם נושאים תפילת עליו נשמה על קברו של סבם בבית הקברות היהודי בחרבין. לאחרונה הם הזמינו מצבה חדשה שתיבנה על קברו.

אפילו שני ארגוני הספורט היהודים של חרבין שיקפו את המגוון האינטלקטואלי של הקהילה: מכבי - עבור הציונים ובית"ר עבור הרביזיוניסטים. שתי הקבוצות הללו לעיתים שיתפו פעולה אחת עם השנייה במטרה להלחם בארגונים הפשיסטיים הרוסיים הלכנים האנטישמיים והארסיים, שגם שגשו באקלים הפוליטי המשוחרר יחסית של חרבין. בתקרית מפורסמת בשנת 1933, בניסיון לחטיפה למטרות שוחד שלא עלה כמצופה, רביונים רוסים לכנים חטפו ורצחו את המוסיקאי היהודי סימון קספה, בנו של הבעלים של בית המלון מודרנה (Moderne) שבחרבין.

ייתכן שהתיאור המקיף ביותר לשפע האינטלקטואלי של חרבין מופיע בדו"ח של שליח ציוני ישראל כהן בשנים 1920-21, כשהוא ביקר גם בסינגפור ובמנילה. כהן עמד על הניגודים שבין השפע האינטלקטואלי של יהודי חרבין לבין החיים האינטלקטואלים הדלים של יהודי סינגפור ומנילה. הוא כתב על כך ש"ההכרה היהודית הנמרצת" מוכיחה את עצמה במאבק בין המפלגות שבו תמיד היו מעורבים הימין,

המרכז, השמאל והשמאל הקיצוני. היו דיונים ציבוריים בלתי פוסקים, במיוחד בערבי שבת, בין תומכי זרם הציונות הטהורה והפשוטה, הציונות הלא אורתודוקסית, האורתודוקסיה הלא ציונית, הציונות הסוציאליטית, הסוציאליזם הלא ציונית, עבריות במנצ'וריה, ואידישיות בפלסטין..

העדות החזקה ביותר לחירויות שמהן נהנו יהודי חרבין לא מגיעה מדיווחיהם של בודדים חביבים כגון ישראל כהן. יש לנו גם את ההתייחסויות של לילי קלבנוף-בלייק ומרה מוסטפין לחוויות הנוראיות של בני משפחותיהן שחזרו לרוסיה במקום להשאר בחרבין.

בשנות ה-20, סבה של לילי קלבנוף בלייק, אביה ודודה ישי ניהלו חנות לכלי נגינה בחרבין. העסק שגשג וסבה היה נוסע בכל עונה לגרמניה כדי לרכוש כלי נגינה. המשפחה הייתה יהודית חילונית.

לאחר שהסובייטים מכרו את מסילות הרכבת הסיניות המזרחיות ליפנים ב-1936, הדוד ישי קלבנוף החליט לחזור לרוסיה הצארית, שהציעה בזמנו הזדמנויות מוזיקליות ייחודיות. ישי למד בקונסרבטוריון של לנינגרד, ניגן ברדיו התזמורת הסובייטית, וזמן קצר לאחר מכן, הוצא להורג על ידי המשטרה הסובייטית החשאית, ה-NKVD, בהאשמת שווא שהוא היה ראש רשת ריגול סינית שבסיסה היה בחרבין. לילי קלבנוף בלייק חשפה המון מסמכים שמתייחסים לרצח האיום של דודה. מסמכים אילו מוכיחים את חפותו של ישי ואת האופי הפרנואי שאחז את רוסיה בימי שלטונו של סטאלין.

סבה מצד האם של מרה מוסטפין, זרצקי, הגיע לחרבין ולאחר מכן לחאילר (Hailar), שם הוא הפך לסוכן של חברה לייצור מכונות תפירה. סבתה של מרה מצד האם הגיעה ממינסק. המשפחה מצד אביה הגיעה כולה ממרכז אסיה. מצד אימה הם היו יהודים חילוניים.

בשנת 1936, הרבה מקרובי משפחתה של מרה מוסטפין זרצקי, כגון ישי קלבנוף, חזרו לרוסיה. חלקם הוצא להורג כמרגלים סיניים.

מוסטפין חשפה כ-400 דפים של מסמכים משטרתיים סודיים, שחלקם נושאים את חתימתו של התובע הראשי הסובייטי אנדריי וישינסקי, שמאשרים את הרציחות האיומות הללו של אזרחים סובייטים חפים מפשע.

הדוגמאות של משפחות קלבנוף וזרצקי הן רק שני מקרים מתוך אלפי היהודים והלא-יהודים תושבי מחוז מנצ'וריה שברוסיה ש"טוהרו", הוגלו לסיביר או נורו.

כשאנו חושבים על פשעים אלו, ועל גורל שאר יהודי חרבין, שנפלו קורבנות לשלטון היטלר או סטאלין, המשמעות של חרבין כעיר מקלט, ושל תרבות יהודית רוסית מתגלה בעוצמתה.

בשנה שעברה, תדי, בנו של אברהם קאופמן, יושב ראש איגוד יוצאי סין, ופרופ' קו וואי (Qu Wei) מהאקדמיה למדעי החברה בחרבין, כתבו מאמר משותף בשם "ג'עגועים הביתה של יהודי חרבין". הכותר מדגיש ומתאר את הסנטימנטים של יהודים רבים שחיו בעיר במשך 60 שנים. שם הכותר מעיד על תוכנו.

תחייתה של יהדות בשנחאי

מאת: ז'ק הולקמן / תרגום מרוסית יהודית סנדל

בשיחה עם מדריכנו בשנחאי שמעתי אותו אומר: "אתה יהודי? אנחנו, הסינים, מתפעלים מיהודים".

"האמנם? וכי למה?" - שאלתי, מאחר ומשפט זה חזר אלי גם מאנשים אחרים, אשר אותם פגשתי בביקורי בקיץ הקודם. "יש לכם כשרון מיוחד לעשות כסף, ואנחנו הסינים מקווים להגיע להישגים דומים".

לושמעתי משפט דומה במערב הייתי ממרה להתקשר לליגה למלחמה באנטישמיות, אך מספר מכרי, כולל דיפלומט ישראלי, הזהירו אותי מראש שביטויים מסוג זה טיפוסיים לסינים, "הסינים משוכנעים, שכל היהודים חכמים ועשירים" - אמר הדיפלומט - "למה לאכזב אותם?"

גם מוריס אוחנה, נשיא הקהילה היהודית בשנחאי מצטרף לאותה דעה. הוא מדגיש, שסין מעולם לא חוותה אנטישמיות, וההתייחסות ליהדות פותחת דלתות במדינה בעלת צמיחה כלכלית גדולה. אוחנה אומר: "עולם העסקים נמצא בעמדת דת חדשה המניעה סינים רבים". ואכן, סין ועיר הנמל שנחאי הפכו בעשור האחרון לאתר של צמיחה כלכלית אדירה.

האור הירוק שניתן לפתוח כלכלי על ידי השלטון הקומוניסטי לעם הסיני, איפשר הקמת עסקים פרטיים ובמקרים רבים לצמיחה פראית, הנשפכת לתוך תצפית של גורדי שחקים ומיליונרים סינים חדשים. כלכלנים אחדים חוזים תהליך של צמיחה כלכלית הולכת וגוברת. לדוגמה, צמיחה כלכלית שנתית של כ-8.5% - מנקודת מבט לעתיד, ניתן יהיה לשער שתוך 25 שנה תשתוו ההכנסה השנתית לנפש בסין לזו שבארצות הברית. על פי הידיעות שהתקבלו מבלומברג יש כיום בסין 300 אלף מיליונרים.

קרוב ל-30 אלף אזרחים זרים המייצגים חברות מובילות בין לאומיות, עובדים כיום בשנחאי בחיפוש אחר נתח עוגה לעצמם. לדוגמה, מוריס אוחנה, אזרח צרפתי ממוצא מרוקאי, אשר הגיע לסין ב-1999, פתח מספר עסקים משגשגים, הוא חתם על חוזים עם חברות סיניות המבטיחות משלוח של מכולות סחורה לשימוש באירופה. בשנחאי יש היום כאלף יהודים, מרביתם מארה"ב, אוסטרליה וישראל. אוחנה מספר, שכאשר הגיע לכאן היו בעיר פחות ממאה יהודים. על פי התחזית הכלכלית, הצמיחה תגדיל את מספר היהודים בעיר לכדי חמשת אלפים איש...

טיול לאורך הרחוב גואה חאי, במרכז העיר, מוביל דרך חלונות ראוה של אלפה-רומיאו, דיור, גוצ' מדגיש את העובדה, שחלק מסוים מאוכלוסיית העיר בה מתגוררים היום 17 מיליון תושבים (אוכלוסיית סין מונה 1,4 מיליארד נפש), מהווה גם הוא כוח קניה לא מבוטל לסוג הסחורה הנ"ל.

אוחנה מציין: "אחת הסיבות שהסינים מקבלים את היהודים בחמימות, מסתכמת בכך, שחלק מהם הפכו את שנחאי למפורסמת. החל מאמצע המאה ה-19 התגוררו כאן יהודים אמידים כמו "משפחות ששון, חרדון וכדורי".

בתקופת מלחמת העולם השנייה הפכה העיר למקום מקלט ל-30 אלף פליטים יהודיים מאירופה. ב-1949, עם עליית השלטון הקומוניסטי לשלטון עזבו כולם את העיר והתפזרו ברחבי העולם. לאחר עזיבת היהודים, לקחו לעצמם השלטונות הקומוניסטיים שהיו נגד כל ביטוי דתי את מבנה בית הכנסת "אוהל רחל" שהיו בו 700 מקומות ישיבה. המבנה נתרם לקהילה בזמנו על ידי סר ג'ייקוב ששון ב-1920. היום, נמצא בית הכנסת באזור של בנייני ממשלה. "יש לנו רשות להיכנס לבית הכנסת חמש עד שש פעמים בשנה בתקופת החגים היהודיים. כמובן, עקב גידול הקהילה היהודית היינו רוצים להגדיל את מספר הפעמים המורשים לכניסה" - מבהיר אוחנה.

בית הכנסת הפעיל היחיד הנמצא במרכז האירופאי החדש, נמצא בחווילה בת 4 קומות באזור גו בה, אך יש בו מקום ל-150 איש בלבד. "הבעיה כרגע אינה חמורה, מאחר וחלק מאנשי הקהילה אינם דתיים. חלקם אנשי עסקים המשוטטים ברחבי המדינה ונמנים עם אנשי הקהילה, כדי שמשפחותיהם תוכלנה לבוא במגע עם יהודים אחרים. רב המקום הוא מאנשי חב"ד, כך שיש לנו לפחות יהודי אורתודוקסי אחד" - אומר אוחנה.

הרב שלום גרינברג מוסיף: "יש בקריבנו יהודים עם הבנות דתיות שונות - כמו אולטרה-אורתודוקסים, רפורמיסטים ועוד". חלקם מבקרים בבית הכנסת מידי יום, אחרים - פעם בשנה, אך זה טוב יותר מהעדרות מוחלטת. אנחנו מפיצים את היהדות. בליל הסדר האחרון השתתפו 600 איש והטכס נערך בשלושה מקומות בבת אחת".

הרב גרינברג בן 34, נולד בישראל, את השכלתו רכש במרכז של חב"ד בברוקלין,

ניו-יורק. הקהילה היהודית בשנחאי מזמינה כל יהודי המבקר בעיר לארוחת ערב כשרה ולנעימות המתקיימות מידי יום ששי וכן לארוחה קלה בשבת" - אומר הרב.

המפגשים הללו הפכו להיות מאד פופולריים, ולעתים אין מספיק מקומות לבאים: "לדוגמה, ביום ששי אולם המרכז היה מלא אנשי עסקים, שהגיעו מכל רחבי העולם, הגיעה קבוצה של פקחים אמריקניים בנושא כשרות" - אומר אוחנה בקול רם כשהוא מנסה להתגבר על רעש קולות הנוכחים.

שלושה אורתודוקסים בעלי זקן וחבושים בשטריימלך מפרווה למרות חום הקיץ, יחד עם משפחותיהם, כולל ילדים, מנהלים שיחה על סיוריהם במדינה. נסיעותיהם קשורות בבדיקת המוצרים החקלאיים המיוצאים לארה"ב תוך התאמה לתנאי הכשרות. אוחנה מוסיף: "הם עובדים כל השבוע, אך בשבת טסים אלינו לשנחאי".

בחווילה של המרכז היהודי יפתח בסתיו בית ספר לילדים. הבניין נרכש בסכום של 2 מיליון דולר, כדי לא לשלם בעתיד דמי חכירה. אוחנה מספר, שחשב בזמנו שהרב יצא מדעתו כשהחליט לשלם את הסכום הענק, וקיבל את תשובתו: "הקדוש ברוך הוא יעניק לנו עזרה. ואכן, לאחר קשרים עם רבים מהמבקרים שהגיעו לעיר מארצות שונות, הצלחנו בתום חמישה חודשים לרכוש את הבית".

היום קיימת בעיה חדשה. עקב גידול מתמיד של מספר התלמידים, יש צורך במבנים נוספים. לרב גרינברג יש כבר תכנית חדשה לרכישת חווילה נוספת הסמוכה לבית הקיים, וכאשר שאלתי את הרב כיצד ברצונו לבצע את התכנית ענה: "מוריס, אל תדאג, הקדוש ברוך הוא יעזור גם הפעם ויהא שמו מבורך!".

והרב גרינברג מוסיף מיד: "אני מדייק, שכל מאמציו מבורכים על ידי הקדוש ברוך הוא. אנחנו רק צריכים לאסוף את הסכום הנדרש".

כתובת של המרכז היהודי בשנחאי:

Shanghai Jewish Center
Hong Qiao Road, 1720
Villa #1
Shanghai 200336, China
Phone: (86-21)6278-0225
e-mail: rabbi@chinajewish.org
website: www.chinajewish.org

הסיפור הסיני של גילה אלמגור

מאת: אורי בלונקה

בית הוצאה לאור בבייג'ין שוקל לתרגם את ספריה של השחקנית הישראלית, ובראשם - הקיץ של אביה

ספריה של השחקנית גילה אלמגור תורגמו כבר מזמן לכמה שפות, ועכשיו עומדים גם הסינים לגלות אותם.

אלמגור הגיעה לבייקור בבייג'ין, במסגרת מאמצי משרד החוץ לשווק את התרבות הישראלית במזרח הרחוק. היא נפגשה עם מנהלת בית הוצאה לאור "ספרות העם", שאנשיו גילו עניין ברכישת זכויות התרגום לסינית של יצירותיה.

ציר ההסברה והאקדמיה של שגרירות ישראל בכירה הסינית, אבישי גוטדינר, סיפר במברק ששלח למשרד החוץ בירושלים כי אלמגור הציגה במהלך הפגישה שלושה מספרים - "הקיץ של אביה", "ערגה", "ילדה מן החלומות" ו"אלכס לרנר, דפי ואני". לדבריו, המוציאה לאור התלהבה, וסוכם שהשגרירות הישראלית תספק בקרוב לבית הוצאה עותק של סרט הקולנוע "הקיץ של אביה" עם תרגום לסינית.

לאחר בחינת הסרט המתורגם תחליט הוצאה לאור אם להשקיע ברכישת הזכויות לתרגום הספר לסינית. גם שני הכותרים האחרים זכו לעניין רב והתפעלות, ולדברי גוטדינר אלמגור הבטיחה לספק לסינים עותקים לקריאה בשפה האנגלית, על מנת שיוכלו לתרגמם לסינית.

(מעריב" נוב' 2006)

מדרום סין - למרכז הקליטה של

הסוכנות היהודית בפאר שבע

מאת: אלי ברדנשטיין

חדשות טובות: 3 דורות של יהודים סינים עלו לישראל

שישה יהודים מסין, שלושה דורות של משפחה אחת בת 11 נפשות, עלו ארצה ביום שישי האחרון, בסיוע הסוכנות היהודית. חמשה בני משפחה נוספים, שנותרו בסין, מתכוננים לעלות לארץ בעוד מספר חודשים.

סב המשפחה קינז'אן ז'ו (71), שעלה לישראל עם אשתו, ילדיו ונכדיו, נולד ברוסיה בשנת 1935 לאבא ממוצא סיני ולאמא יהודיה, אזרחית רוסיה. הקשר הרוסי נוצר בנערותו של אביו, שברח מסין בילדותו, חי ברוסיה ושם הכיר את אשתו לעתיד. כשהיה קינז'אן בן 4, שבו אמו ואחותו לרוסיה, וקינז'אן נשאר לבד בסין, שם גדל עם אביו.

חיוו של קינז'אן בסין לא היו פשוטים. הוא סבל מאנטישמיות ומתחושת זרות, ושני בניו נורו למוות בתקופת מהפכת התרבות בסין בשנות ה-60, מכיוון שסירבו לקבל חינוך מחדש. בשדה התעופה קיבל את פני העולים בן אחותו של קינז'אן שמתגורר בישראל. לאחר הנחיתה תיקלט המשפחה במרכז

הקליטה בבאר שבע. עד קום המדינה התקיימו בסין שתי קהילות יהודיות מרכזיות: קהילה אחת, שמנתה עשרות אלפי פליטים וצאצאיהם שנמלטו מרוסיה בתקופת מלחמת רוסיה-יפן ב-1905 והתגוררה בעיר חרבין. רבים מצאצאיהם של יוצאי חרבין הגיעו לעמדות מפתח בולטות בישראל. הבכיר שבהם הוא ראש הממשלה אהוד אולמרט, שהוריו עלו ארצה ב-1933. בין יוצאי חרבין נמנים גם הוריהם של המשוררת דליה רביקוביץ ז"ל, ושל ח"כ אפי איתם.

הקהילה השנייה שכנה בעיר שנחאי, שם השתקפו בתקופת מלחמת העולם השנייה כ-20 אלף פליטים יהודים ממזרח אירופה. לאחר קום המדינה עלו רוב היהודים לישראל. המשפחה של קינז'אן עלתה מהעיר הדרומית קינגדאו, שלא התקיימו בה חיים יהודיים קהילתיים.

(מעריב" נוב' 2006)

איך אומרים מקווה בסינית?

שלטונות סין התירו באופן חריג לקהילה היהודית של שנחאי להקים מקווה - לראשונה מאז מלחמת העולם השנייה - לאחר שהשתכנעו על ידי ראשי הקהילה היהודית שמקווה אינו סתם ספא. בניית המקווה עם כל האישורים הושלמה והמקווה נחנך השבוע (נוב' 2006) על ידי הקהילה היהודית.

בשנת 2002 חיו בשנחאי 300 יהודים וכיום מספרם נאמד ב-1500, מתוכם רק 2 סינים יהודים וכל השאר יהודים שהיגרו לסין מכל רחבי העולם. "אנשים באו אלינו וביקשו מקווה", אמר איש חב"ד, הרב שלום גרינברג, שיחד עם רעייתו דינה, מפעיל את המקווה. "היו כמה נשים שנאלצו לנסוע עד להונג קונג כדי לטבול במקווה שם. היינו צריכים להסביר לסינים מה זה מקווה ולשכנע אותם שמקווה זה לא ספא רגיל. הם שאלו אותנו למה לא נשתמש באחד מבתי הספא בשנחאי, אבל בסופו של דבר הבינו את הצורך". (איתמר אייכנר - "דיעות אחרונות", נוב' 2006)

חברי מרק גולדברג ז"ל

מירה, שירה ויונתן הקרים.

היתה לי זכות גדולה להכיר את מרק ולהיחשב כחבר קרוב.

כמו מרק, גם אני נולדתי בחרבין - רק עשר שנים מאוחר יותר. האמהות של שנינו היו חברות טובות, מרק היה כבן עשר כאשר נולדתי. המשפחות שלנו נפגשו לעיתים קרובות ובהיות שנינו בנים יחידים, הפכו יחסינו להיות מעין ברית אחים. זיכרונות הילדות שלי מחרבין שזורים בהרבה שעות מרק.

תמיד כילד קטן למדתי ממנו וניסיתי לחקותו. היה זה מרק שלימד אותי לרכב על אופניים, היה זה מרק שלימד אותי לשחות בנהר.

וכך היו חיינו בחרבין עד לעליית משפחת גולדברג לישראל.

השנים עשו את שלהן, גם משפחתי עלתה לארץ כל אחד מאתנו הקים משפחה משלו וחי את חייו. אך הקשר בינינו נשמר עד לימי האחרונים.

כאשר מרק חלה לראשונה, אשתי ואני התחלנו לבקר לעיתים קרובות יותר. חשפתי לפני מרק את עולם האינטרנט, אותו מרק אהב מאוד... הוא ביקר בעזרת האינטרנט במוזיאונים שברחבי העולם, הוא הוריד תמונות שמצאו חן בעיניו וחלק מהן רעייתו רקמה והן תלויות על קירות ביתו להנאת כולם.

מרק ומירה ריגשו אותי מאוד, כאשר לפני כשנתיים ימים הם הפתיעו אותי בביקורם בליל ינואר גשום וסוער לרגל יום הולדתי השישים.

למרות מצבו הבריאותי, מרק תמיד שמר על קשר ותמיד שאל ודאג לשלומי ולשלום משפחתי. הייתה לי זכות גדולה לבקרו ימים ספורים לפני מותו בבית-החולים. נפרדנו ומתוך מצבו הקשה הוא הפתיע אותי - גילחתי אותו במיטת חליו ושאלתי אותו באם הוא זוכר את שמו של הספר בחרבין, ובציליות רבה הוא ענה לי.

תמיד אזכור אותך מרק - חכם וידען, איש חם, הדואג לקרובים ורחוקים.

אתה חסר לנו מאוד, תמיד אזכרך!
אבי ליכטיג

מרי ביאר

ב-11 בספטמבר הלכה לעולמה ידיתנו משנחאי מרי ביאר (ב"ם).

מרי נולדה בשנחאי ב-20 בנובמבר 1933 לריבה (מבית זץ) ולאברשה ב"ם. היא למדה בשנחאי ב-PUBLIC SCHOOL לבנות, ומאוחר יותר בבית הספר היהודי בשנחאי ובבית הספר הסובייטי.

בדצמבר 1949 משפחת ב"ם עם שתי בנותיהן מרי ואסתר הגיעה לחיפה באוניה "ווסטר ויקטוריה".

המשפחה עברה תהליך קליטה לא קל דרך "שער העלייה" ואחר כך "מעברת עתלית" ורמת

שי. את אברשה ב"ם אני זוכר היטב כאחד העובדים הפעילים בימים הראשונים להקמת אגוד יוצאי סין ברמת-ישי.

מרי למדה בבית ספר לחקלאות "הגליל", ומאוחר יותר בבית ספר לאחיות בבת-גלים. עם סיום לימודיה

הוסמכה לאחות וכן למיילדת. היא שרתה בצבא הגנה לישראל ועברה קורס קצינות. כאן פגשה מרי את בעלה לעתיד מוריס ביאר, שעבד בתעשייה אווירית. עם נישואיהם, השתקעו בלוד בבתיים המיועדים לעובדי התעשייה האווירית. מרי התגוררה שם עד ימי האחרונים. כאחות עבדה באזור לוד ורמלה עד יציאתה לגימלאות. למרי ומוריס נולדו שלושה ילדים - עירית, אביחי ורינת. כולם גדלו, נישאו והעניקו למרי ומוריס נכדים אשר טופלו על ידם באהבה. מרי הייתה אישה נאמנה, אם וסבתא אוהבת.

משפחת ביאר הייתה מאז ומתמיד משפחה מאוחדת וחברותית. ביתם היה פתוח בפני ילדים, ילדים ונכדים, וכן גם ביתה של האחות אתי. מרי ואחותה אתי גיננסקי הגיעו ל"בית פונבה" לפני כשמונה שנים. כאן הן פגשו ידידי ילדות משנחאי - מיפה זילברג (גולדברג), רשא קאופמן (זייגרמן), אווה לאו ועוד. מהיום הראשון הן הצטרפו למפגשים הקבועים בימי א' ב"בית פונבה".

מרי הייתה פעילה בארגון. לא היה צורך לבקש ממנה דבר. היא תמיד שאלה ראשונה האם יש צורך בעזרה, לא חשוב מתי והיכן. לא התקיים אף אירוע ב"בית פונבה" ללא השתתפותה של מרי. ביום או בערב, בחגיגות או בקבלות פנים לאורחים מעבר לגבולות ישראל, נטלה ככולם חלק. היא גם תרמה את חלקה בעבודה על "בולטין", עושה את עבודתה בשקט, ללא מהומה, בשלווה ובתבונה.

כל הפוגשים את מרי במסגרת הפעילות של אגוד יוצאי סין, כיבדו ואהבו אותה כאדם נח לבריות.

את יום הולדתה ה-70 חגגנו שבועיים לפני מותה. על אף מחלתה, הגיעו מרי ומוריס לפגישה של יום א' ב"בית פונבה" והתקבלו בחמימות על ידי הנוכחים.

בלוויה שתקיימה בבית הקברות החדש בלוד הגיעו ילדים ומכרים רבים משכבר הימים. הקהל הרב שליווה אותה בדרכה האחרונה כלל חברים לעבודה וידידים של ילדיה. על הקבר הטרי הונח זר מטעם אגוד יוצאי סין.

עוד חברה מעברנו בסין הלכה מאיתנו. דמותה של מרי לא תימחה מזיכרוננו עוד שנים ארוכות.

שנה למותו של גרי אומנסקי

בתום שנה למותו של גרי אומנסקי, התקיימה אזכרה ב-11 באוגוסט בבית הקברות בהרצליה

בנוכחות בני משפחה וידידים רבים. אלמנתו שרה ובניו, הוציאו ספר לזכרו תחת השם "לאהובנו". הספר נכתב והודפס באהבה רבה.

שש יעקובי

בחדש מאי, בירושלים, הלך לעולמו ששון יעקובי (שש) נצר לקהילה הספרדית של שנחאי.

שש היה עיתונאי מבריק עוד בשנחאי. בישראל, הועסק ב"ג'רוזלם פוסט" בעמדה בכירה במשך 30 שנה.

הוא היה אחד המייסדים והמובילים של המחלקה הספרדית בתוך אגוד יוצאי סין וכן עורך ראשי של "The New Israel's Messenger" מוסף אנגלי ל"בולטין".

אדם מוערך, מוקף ידידים שכל חייו עברו עליו בירושלים. הלווייתו התקיימה בגבעת-שאל בירושלים.

רבים מידידיו וממוקירי זכרו ליוו אותו בדרכו האחרונה. בנו יחזקאל ות. קאופמן נשאו דברים ליד קברו. א. פודולסקי הניח זר מטעם אגוד יוצאי סין.

הוא הניח אחריו אישה ובן יחזקאל עם משפחתו. **יה זכרו ברוך!**

רוזה נישלי

בגיל 70, בראשון לציון נפטרה ידיתנו מחרבין רוזה נישלי (מבית שנדיריב - ואן מינסו).

רוזה הגיעה לישראל בגלי ההגירה של שנת 1950 ומאז ביקרה בחרבין מספר פעמים.

הלווייתה התקיימה ב-17 באוקטובר בבית הקברות בראשון לציון.

יהא זכרה ברוך!

מרי ביאר

בחרנו להספיד במילים שמחות, נעימות. אין לנו כוח לדמעות.

היית והינך אישה נפלאה, מיוחדת במינה. יספייה.

החיים עבורך היו מטרה - רציית לחיות את החיים, ליהנות מכל העולמות, ודאגת שגם כך אנחנו נהיה. שנהנה.

ידעת לומר מילה טובה, נשיקה חמה, ליטוף. היית תמיד כל כך גאה בנו ומוקירת תודה. כזאת את, נתינה אין סופית, אהבה ללא גבול לכולם.

התודה היא לך ממי, על האהבה, הדאגה, ההבנה.

את העולם חבקת בשתי ידיים מטופחות וגמעת מרחקים של אושר.

ולאושר הגדול הזה הכנסת את כל המשפחה. המשפחה האוהבת שלך...

אוהבים ומתגעגעים, הנכדים

לירון, לטם, נדב, חן, רן, ספיר, תומר ועומר

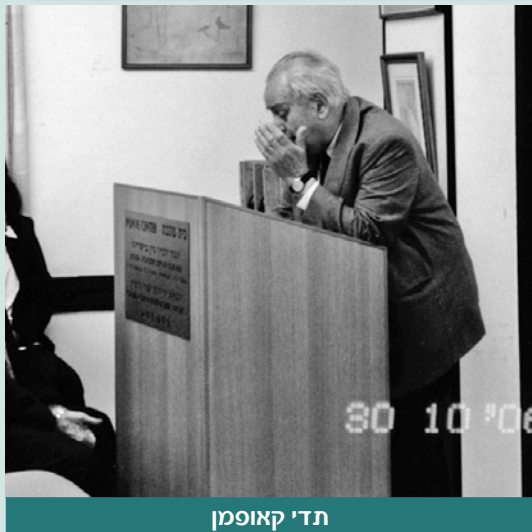
משתתפי הסמינר מספרים על המסע לחרבן ביוני 2006

אורה נמיר

ד"ר אביגדור שחן

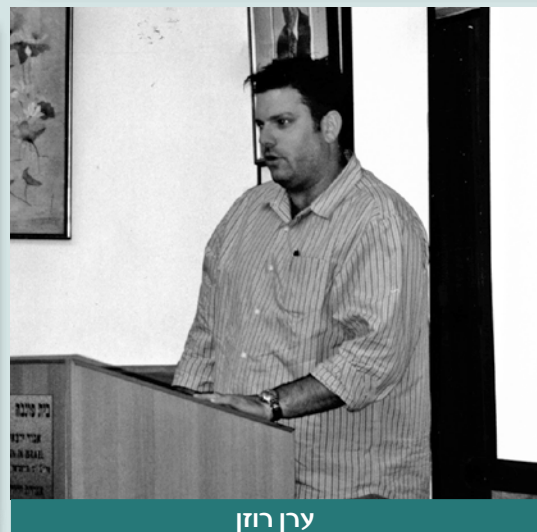
תדי קאופמן

אריה שרון

יהודית בין

ערן רזון